Regiunea Hunedoara-Deva

PROLETARI DIN TOATE ȚĂRILE, UNIȚI-VĂ!

GAZETA LITERARĂ

Anul V, nr. 31 (229) - joi 31 iulie 1958 | ORGAN SĂPTĂMÎNAL AL UNIUNII SCRIITORILOR DIN R.P.R. | 8 pagini 50 bani

RADU VELUDA „Pentru a apăra pacea"

Către scriitorii din lumea întreagă

APELUL SCRIITORILOR DIN UNIUNEA SOVIETICĂ

Scriitori ai tuturor țărilor și popoarelor!

In ceasul acesta amenințător și aspru, cînd agresiunea S.U.A. și Angliei în Liban și Iordania a adus omenirea la hotarul celei mai mari catastrofe, noi, scriitorii sovietici, ne adresăm tuturor scriitorilor de pe globul pămîntesc.

Războiul bate la ușa fiecărei case. Din vina cîtorva oameni care și-au pierdut rațiunea, și care au la dispoziție putere și arme, tot restul de două miliarde și jumătate de vieți omenești se află sub amenințarea celui mai brutal, celui mai nimicitor război, cum omenirea n-a mai cunoscut pînă acum. Frazele mincinoase despre caracterul local al noului război nu pot înșela pe nimeni. Oricine își dă seama clar că e de ajuns să se facă un pas spre subminarea păcii, pentru ca după el să urmeze alți pași — și incendiul războiului, care începe să pîlpîie acum în Orientul Arab, va cuprinde întreaga planetă.

Există o lege diabolică după care fiece război mare de pe planeta noastră începe cu folosirea în masă a mijloacelor de distrugere cu care s-a încheiat precedentul mare război.

La sfîrșitul primului război mondial au apărut adevăratele avioane de luptă, și intiiul prototip primitiv al tancului modern — așa numita „cutie muzicală" — s-a tîrît mugind prin barierele de sîrmă ghimpată.

N-au trecut mulți ani și cînd fascismul german, acest dușman înrăit al omenirii, a ațîțat noul război, zeci de mii de avioane rapide și zeci de mii de tancuri s-au rostogolit ca o lavină pe întinsul pămîntului, lăsînd în urma lor sînge, cenușă și lacrimi.

Noi știm bine cu întrebuințarea căror mijloace de distrugere s-a terminat cel de al doilea război mondial. Oare bomba atomică, de la a cărei explozie în Japonia mai mor și acum oameni, n-a fost decît acea „cutie muzicală", acel palid simulacru al noii arme purtătoare de moarte care e gata să se surpe asupra omenirii o dată cu începutul unui al treilea război mondial?

Noi, oamenii sovietici, am purtat pe umerii noștri povara unor pustiitoare și sîngeroase războaie. Noi știm bine ce înseamnă mormanele de cenușă și milioanele de oameni fără adăpost. Noi nu putem uita zilele și nopțile de blocadă la Sevastopol, Leningrad, și ținem minte că pămîntul Stalingradului este pe jumătate alcătuit din schije de proiectile și de bombe. Și facem apel la voi să nu îngăduiți, ca, pe malurile Hudsonului sau ale Tamisei, să fumege iarăși ruinele, să nu îngăduiți ca pe pămîntul pe care înfloresc grădini să se ridice din nou dîmburile mormintelor comune. Este de neîngăduit ca marile creații ale geniului uman, născute din truda și gîndirea atîtor generații, să ardă în focul veninos de milioane de grade al bombelor cu hidrogen, de la care nu se vor putea salva nici cei ce îi vor fi jertfe fără voie, nici cei ce vor începe războiul!

Vremurile colonialismului au trecut, și au trecut pe vecie vremurile cînd li se putea impune popoarelor o voință străină pe calea amenințărilor și a silniciilor. In fiecare popor, fie el mare sau mic, trăiește un măreț suflet al nației. Acest suflet al nației poruncește fiecărui popor să-și aleagă drumul său propriu. De aceea este fără sens și fără speranță încercarea cercurilor conducătoare din S.U.A. și Anglia de a împiedica popoarele din Liban, din Iordania sau din alte țări ale Orientului Arab să-și hotărască singure destinul.

(Continuare în pag. 6)

Rondelul sîngelui arab

O sondă în miniatură
Ajunse-arabul, un schelet,
De cînd streinii — lung banchet
Cu sîngele arab dădură.

Sugeau petrolul ca pe-o mură,
Ca pe-un gustos desert discret...
Și-o sondă în miniatură
Ajunse-arabul, un schelet.

...Petrolu-acum ridică-ncet
Licăritoarea lui armură:
Explozii ies, țîșnește ură
Din sîngele arab, nămeți,
Din sonda în miniatură!

Cicerone Theodorescu

OMENIREA VREA PACE, FACĂ-SE VOIA EI!

Gravitatea momentului istoric prin care trecem nu ne permite să căutăm cuvinte alese. Imperialismul anglo-american prin agresiunea sa din Liban și Iordania umblă să dezlănțuie războiul, să dea foc lumii. Ne trebuie cuvinte tari, dar nu de simplă înfierare și de indignată condamnare contra unui gest nedrept și criminal, de amestec în treburile interne ale unor țări ci de trezire a conștiinței umane în întregimea sa. E cazul ca din țară în țară pe toată planeta, din popor în popor pe toate continentele, din om în om, în orice casă să se strige: Luați aminte! E primejdie de catastrofă mondială. Imperialiștii vor să înece în sînge omenirea și să topească în flăcări bunurile seculare și truda de fiecare zi a popoarelor!

Visul lor e o nebunie fără precedent pe pămînt, dar sînt în stare să o facă disperați că le alunecă de sub cizme imperiile coloniale și că popoarele exploatate de veacuri ridică unul după altul steagul independenței și al libertății. Oare mîna de criminali ce urzesc planuri de distrugere pe scară planetară la adăpostul rampelor de rachete și a bombelor nucleare, pentru a-și păstra avantaje dobîndite pe nedrept în istorie și pentru a-și spori profiturile materiale, nu cugetă la ceea ce-i poate aștepta pe ei, la propria lor pieire? Poate că da. Poate. Dar ei, reprezentanți ai unor clase

Acad. Mihai Beniuc
Prim-secretar al Uniunii Scriitorilor din R.P.R.

(Continuare în pag. 6)

Telegrama scriitorilor irakieni

Uniunea Scriitorilor din R.P.R. a primit următoarea telegramă din Bagdad:

Scriitori de pretutindeni,

In numele scriitorilor liberi din noua republică Irak, vă salutăm în calitatea voastră de scriitori cu răspundere, a căror principală misiune este descoperirea adevărului și slujirea umanității. Noi credem că una din cele mai mari sarcini comune este înlăturarea obstacolelor din calea păcii, a primejdiilor care amenință civilizația omenirii. Ca și noi în republica noastră, voi luptați pentru apărarea drepturilor omului, pentru propagarea justiției sociale, pentru ștergerea de pe fața pămîntului a sclaviei, pe care, sub diferite pretexte, reacționarii, puterile coloniale, caută să o impună încă. Noua noastră republică este o expresie a acestei lupte, este o sinceră expresie a voinței și hotărîrii poporului nostru de a trăi în pace cu toate popoarele și de a-și asigura toate condițiile necesare unei vieți civilizate, în care resursele naționale și potențialul nostru uman să nu mai fie exploatate în folosul intereselor unei minorități acaparatoare, ci să fie consacrate bunăstării generale a țării și deci a omenirii. Noi sîntem gata să salvgardăm independența și libertatea, democrația și dreptatea socială, nesocotite, ca niște simple vorbe fără valoare, sub vechiul regim regal reacționar.

In apărarea republicii noastre, în luptă pentru un viitor mai bun, în luptă pentru oprirea agresiunii anglo-americane în țările arabe surori — Liban și Iordania —, noi facem apel la voi.

Sîntem convinși că spiritul de răspundere vă cere și vouă să arătați poporului din care faceți parte justețea aspirațiunilor republicii noastre, să-i arătați că ea se bucură de sprijinul majorității covîrșitoare a poporului nostru, că republica noastră este un rezultat al unei lupte continui, al atîtor revoluții desfășurate de poporul nostru împotriva vechiului regim — în 1941, 1948, 1952 și 1956.

Este de datoria voastră de a protesta împreună cu noi împotriva oricărui amestec străin în afacerile noastre interne și în problemele țărilor arabe surori. Dacă un astfel de amestec și o agresiune se vor produce împotriva noastră, noi le vom înfrunta cu toate forțele și mijloacele de care dispunem, și cu sprijinul țărilor iubitoare de pace din lume.

Nădăjduim sincer că bunul simț și simpla decență omenească vor învinge dovedind cercurilor războinice din cîteva Capitale apusene — care vor parcă cu tot dinadinsul să tîrască lumea în prăpastie — că pacea lumii și libertatea noastră vor fi salvate.

IN NUMELE SCRIITORILOR DIN REPUBLICA IRAK

Salih Jawad, Altoma Salah, Chalis Abdul, Malik Nuri, Mahdi Murtaeha, Ali Al Hilli

Primită în 29.VII.1958.

PENTRU PRINCIPIALITATE MARXIST-LENINISTĂ ÎN CRITICA LITERARĂ!

In cadrul general al dezbaterii problemelor specifice ale literaturii noastre actuale, problemele criticii literare s-au aflat în centrul preocupărilor în timpul din urmă. Aceasta pentru că o fermă și consecventă situare a criticii pe pozițiile marxism-leninismului are un rol esențial pe de-o parte în opera de îndrumare a literaturii însăși, în consolidarea și dezvoltarea realismului socialist, pe de altă parte, în opera de îndrumare și educare a cititorilor în spiritul socialismului.

Dezbaterea a fost ajutată de faptul că au apărut numeroase volume de critică reprezentînd rodul activității multora dintre criticii noștri în perioada recentă; de asemenea, în presa literară și în general în presa de informație articolele de critică s-au înmulțit. Nu de mult, la E.S.P.L.A., a apărut chiar un volum „Caiete critice" care marca aceeași sporire a activității desfășurate de sectorul criticii literare.

Concluziile acestei dezbateri încă n-au fost trase. Se poate spune însă de pe acum că ea va avea o însemnătate deosebită pentru munca viitoare în acest sector, pentru activitatea criticilor literari în perioada următoare. Ea a avut adesea, așa cum se și cuvenea să aibă, caracterul unei discuții ideologice privind întregul domeniu al literaturii, bazele ei ideologice, perspectiva ei. In același timp ea a analizat mijloacele și căile specifice criticii, și nu rareori a fost edificatoare pentru orientarea și pentru poziția pe care o ocupă în frontul nostru literar unele din publicațiile noastre și unii din criticii literari. Trebuie adăugat că această dezbatere n-a cuprins mai adînc sectorul esteticii literare care este încă foarte slab cercetat și analizat; în schimb a adus prețioase lămuriri și în ce privește unele probleme de bază ale istoriei literare, atît în privința metodologiei ei, cît și în chestiuni concrete, legate de anumiți scriitori și opere și de anumite curente și școli literare din trecut. Se poate spune pe drept cuvînt că dezbaterea din sectorul criticii literare va folosi într-o măsură însemnată și criticii plastice precum și criticii muzicale, unde nu puține probleme s-au pus și li s-a căutat rezolvarea într-un mod destul de asemănător cu acela din critica literară.

In cadrul acestei dezbateri privind obiectivele, orientarea și mijloacele acestui important sector ideologic al

Mihai Gafița

(Continuare în pag. 6)

Scriitorii romîni apără pacea

Marele front al scriitorilor lumii

Vibrantul apel al scriitorilor sovietici, adresat condeierilor „tuturor țărilor și popoarelor" — în ceasul de cumpănă grea prin care trece omenirea — va trezi desigur un puternic ecou în sufletele colegilor noștri de breaslă, pretutindeni de-a lungul și de-a latul planetei. Scriitorii sovietici ne cheamă să ne unim glasurile, pe deasupra convingerilor politice, pentru a contribui la salvgardarea — cît mai este vreme — a valorilor materiale și culturale ale lumii grav amenințate de extinderea așa-zisului război „local" din Orientul Apropiat și Mijlociu. Infierînd agresiunea colonialistă americană și engleză din Liban și Iordania, ei subliniază primejdia unei conflagrații mondiale. Apelul acesta nu vine din partea unor „pacifiști de profesie", timorați și concesivi — ci dimpotrivă din partea unor oameni angajați în marea bătălie pentru progres și libertate, combatanți cu arma scrisului, și a căror conștiință se confundă cu aceea a poporului sovietic, cel care a instaurat cea mai înaintată orînduire socială, a consolidat-o și a trecut radiosul prag al comunismului. Odată mai mult simțim la lectura acestor frămîntătoare pagini, rostindu-se înaltul comandament profesional și cetățenesc al îndeletnicirii noastre: acela de a fi purtători de cuvînt ai mulțimilor, de a căuta și a găsi cuvintele care exprimă în modul cel mai limpede și mai convingător aspirațiile și hotărîrile, dragostea și ura, entuziasmul și mînia care animă largile mase populare.

Apelul se adresează „cu deosebită speranță" scriitorilor din lumea capitalistă, americani, englezi, francezi, celor care se mai țin la o parte de responsabilitățile ce le au față de popoarele lor — și care ar putea înrîuri politica războinică dusă de guvernanții înfeudați intereselor marilor trusturi — și acelor scriitori rătăciți, dezertori de la obligațiile lor morale, care în mod criminal, conștient sau inconștient fac jocul ațîțătorilor la război, fie făcîndu-se fățiș apologeții acestuia, fie minimalizînd pericolul ce ne paște, fie abătînd atenția cititorilor asupra unor preocupări minore, apolitice, atemporale.

Cu cît mai puternic răsună însă chemarea tovarășilor sovietici în inimile și în cugetele noastre, scriitori comuniști atît membri de partid cît și fără de partid, care ne-am investit toate forțele în slujirea sublimei cauze a construirii unei patrii socialiste, iubitoare de pace, solidară cu năzuința de libertate a tuturor popoarelor, păstrătoare a tezaurului civilizației — prin firescul drept de moștenire al celor mai înaintați — apărătoare a vieții, a muncii, a fericirii!

La apelul lansat de scriitorii sovietici, fiecare scriitor din țara noastră își reînnoiește angajamentul de a lupta cu întreaga vigoare a ființei sale, cu toată forța talentului său pentru mobilizarea întregului popor în sprijinirea politicii înțelepte a partidului și guvernului nostru, pentru contribuția creatoare a țării noastre — factor activ al lagărului socialist în frunte cu glorioasa Uniune Sovietică — la împlinirea epocalelor sarcini ce stau în fața noastră. Fiecare dintre noi, pe măsura puterilor lui, răspunde, fără șovăire și fără rezervă răscolitoarei chemări, „fiecare clipă e scumpă! Pacea este în pericol! Cultura este în pericol! E în primejdie viața a milioane de oameni" — PREZENT!

Marcel Breslașu

Să ne aducem bine aminte!

Acum douăzeci de ani, în Europa, bîntuia uraganul fascismului german. Au sîngerat pietrele Stalingradului, s-au înroșit fiordurile norvegiene. Pretutindeni, pe ruinele bătrînului continent, crima neagră și demența brună și-au dat mîinile. Noaptea fascistă a luat sfîrșit la 9 mai 1945. Dar cine îi va putea uita masacrele și ororile? Dezlănțuitorii celui de al doilea război mondial au sfîrșit în ștreangurile Nürenbergului, ridicați de mînia popoarelor. Rușinea secolului nostru, pe nume Adolf Hitler, a pierit otrăvit ca guzganii în pivnițele Reichstagului. Dar nu s-au stins toți criminalii celui de al doilea război mondial. Unii au ieșit din pușcării invadînd comandamentele Pactului Atlantic. Sub egida imperialismului american și a acoliților lui englezi, slugile hitleriste visează noi spații vitale. Războiul sfîrșit acum treisprezece ani ne bate iarăși la ușă. Norii sîngeroși acoperă cerul păcii iarăși.

Pămîntul este încăpător pentru întreaga omenire. Pămîntul are destule bogății și resurse să ne poată hrăni pe toți.

De ce să izbucnească al treilea război mondial?

De ce să-și înalțe ciupercile atomice tulpina de fum și de moarte?

Proiectată în piatră, umbra care și-a pierdut omul la Hiroșima le strigă noilor asasini: Nu! Ajunge! E destul! Să nu se mai repete!

Apelul scriitorilor sovietici către scriitorii din întreaga lume e un act de înaltă demnitate umană. Pana trebuie să contribuie la zădărnicirea încrucișării spadelor. Pentru ca urmașii să se bucure de comorile culturii omenești, pentru ca să nu se surpe nici Ermitajul, nici Luvrul! Pentru ca, de pe continentul american și din stepele sovietice, să-și ia zborul tot mai mulți sateliți artificiali ai planetei!

Agresorii să plece imediat din Orientul Arab! Agresorii să nu se mai joace cu focul! Mercenari americani și englezi, plecați acasă! Nu zăboviți lîngă frontierele lagărului nostru unit și pașnic! Pentru că nu vom precupeți nimic, nici un efort, nici chiar viața, dacă va fi să ne apărăm pacea de care avem atîta nevoie!

Popoarele nu vor măcelul. Popoarele vor conviețuire și întrecere pașnică!

Scriitori din toate țările, ascultați glasul scriitorilor sovietici! Convingeți-l pe domnul președinte Eisenhower că singura înțelepciune a ceasului de față este să se întîlnească, mai bine, conducătorii de popoare între ei și să preîntîmpine războiul. Convingeți-l să renunțe la război ca la o afacere nerentabilă. Spuneți generalilor prea înfierbîntați că dacă va fi nevoie de un nou Nürenberg nu va mai scăpa de la ștreang nici un criminal de război.

Forțele păcii vor stăvili planurile ațîțătorilor la un nou război. Apărați pacea!

Victor Tulbure

Mobilizarea conștiințelor

In anii aceștia zbuciumați, de cîte ori spada războiului amenința liniștea și viața oamenilor, de tot atîtea ori s-a auzit răsunînd peste continente glasul neînfricat, puternic și hotărît al Uniunii Sovietice. Era glasul unei înalte conștiințe, care se ridica în apărarea bunului celui mai de preț al omenirii: Pacea. Acest cuvînt simplu și imens închide în el garanția păstrării valorilor spirituale făurite de generațiile trecute, asigură continuitatea muncii și a creației, conține rostul suprem al existenței popoarelor.

Orice atentat în contra păcii trebuie privit ca o crimă împotriva umanității, împotriva valorilor ei sacre, împotriva viitorului speței umane, deoarece războiul este însăși negația vieții. In împrejurările actuale, de o covîrșitoare importanță pentru noi, cînd forțele agresiunii apasă pe ... geru războiului, condamnarea lor morală trebuie să fie necruțătoare. Este absolut necesar să fie oprită mîna inconștientă care a dezlănțuit ostilitățile în Liban și Iordania, trebuie stins cît mai curînd focarul celui de al treilea război mondial, aprins de Statele Unite și Anglia în Orientul Mijlociu. In flăcările izbucnite pe pămîntul arab se proiectează incendiul care va cuprinde întreg globul, dacă nu se va stăvili agresiunea.

Nimeni, deci, nu are dreptul să rămînă pasiv în fața războiului care ne amenință, și cu atît mai puțin exponenții opiniei publice, purtătorii de cuvînt ai popoarelor — scriitorii. Poate că niciodată în istorie sarcina lor n-a fost mai grea și mai nobilă. Și iată că, în acest ceas de răscruce, cei mai reprezentativi scriitori sovietici adresează un zguduitor și patetic apel

Ieronim Șerbu

(Continuare în pag. 6)

CUVINTE — ARMĂ ÎMPOTRIVA ARMELOR UCIGAȘE

Avem puterea cuvîntului, care mișcă munții din loc. Ca să merităm numele de scriitori, sufletul nostru trebuie să fie fierbinte, treaz, veșnic atent, primitor și darnic, mintea noastră iute și pătrunzătoare. Mintea și sufletul nostru, dacă nu răspund la toate chemările vieții, dacă nu strigă de durere cînd viața e îndurerată, dacă nu se revoltă cînd viața e amenințată, dacă nu devin puternice și armate întru apărarea vieții și a dreptății, nu au dreptul să pîlpîie în pieptul nostru, să creadă că scînteie sub fruntea noastră.

Nu cel ce ține un condei în mînă și chiar scrie toată ziua cu el, e un scriitor, ci acel care face din acest condei aripă, leac, armă, atunci cînd omenirea are nevoie de aripi, de leacuri sau de arme.

Clipa de față cere de la noi cuvinte-armă împotriva armelor ucigașe pe care imperialiștii anglo-americani vor să le îndrepte împotriva omenirii. Paginile scrise de noi azi trebuie să întreacă în tărie ura și violența, să aibă tăria pe care o poate avea numai dragostea, dragostea care vrea să apere, dragostea care știe să se prefacă în flacără, ca să purifice și să păstreze frumusețea lumii, binele cald, omenesc, pruncii noștri, tihna creatoare, fericirea cotidiană pentru care omul trudește, fericirile mari care cuprind în clipele de liniște devenirea, întregul orizont al oamenilor e acum amenințat și ne cer să-l ocrotim.

Clipa de față nu are nevoie de mobilizare ca să strîngă în jurul ei scriitorii. Cei vii vor scrie, fără îndoială, și literatura să fie un zid în fața puhoiului demenței.

Lucia Demetrius

SALUT APELUL SCRIITORILOR din Uniunea Sovietică!

Inapoindu-mă din călătoria făcută în Japonia, am fost întrebat nu odată: — Cum arată Hiroshima?

Orașul de dinainte de 6 august 1945, orele 8 și 15, nu mai arată în nici un fel. El nu mai e.

Există un oraș nou, de fapt o schiță de oraș nou; în locul sălciilor seculare am văzut sălcii noi; pitice; impunătorii copaci de camfor nu mai sînt; temple de veacuri au mai rămas doar în memoria puținilor supraviețuitori, dintre care o bună parte agonizează în spitale.

Bomba atomică lansată de avionul american B-29 a ucis și a distrus.

De atunci au trecut 13 ani — și fabricanții celei dintîi bombe atomice, campionii celui mai monstruos asasinat în masă, amenință să se depășească.

Agresiunea americană și engleză în Liban și Iordania este, în acest sens, o dovadă. Ea poate fi preludiul unui război planetar. Al unui război care, dacă s-ar declanșa, ar secera, într-un „timp-record", nu sute de mii de vieți nevinovate, ci multe milioane.

Frumuseți, tezaure de artă și de gîndire, transmise de mii de ani, ca niște făclii, din generație în generație, s-ar volatiliza în cîteva minute. Nici un colț din lume n-ar putea să se pună la adăpost de infernul dezlănțuit.

Numai nebunii, numai criminalii din sadism, doar cei care nu numai că n-au trăit, dar nici măcar nu-și pot imagina fața cumplită a războiului în care arma atomică și cu hidrogen și-ar spune cuvîntul, — numai ei pot rămîne, în aceste clipe decisive, indiferenți.

Nici un popor n-a vărsat mai mult sînge în lupta împotriva întunericului, decît popoarele Uniunii Sovietice. Nici un glas nu poate fi, așadar, mai patetic decît al Uniunii Sovietice. Prin vocea ei grăiește puterea care derivă din înțelepciunea și calmul celui trecut prin cele mai tragice încercări — ale încercărilor puse în slujba întregii umanități și depășite cu glorie. Glasul ei este glasul adevărului. El pune întreaga omenire în gardă. Cea care a frînt grumazul hitlerismului este astăzi mai puternică decît oricînd. Ea cheamă pe toți oamenii cinstiți, pe oamenii conștienți de pretutindeni, să facă scut pentru apărarea Păcii.

Chemarea scriitorilor din Uniunea

Eugen Jebeleanu

(Continuare în pag. 6)

In tabăra cea dreaptă

Gîndeam că peste suflet s-a așternut durata,
Opacă, protectoare, de corn și de calcar,
Și iată, carnea vie, mereu neînvățata,
Sub țestul mort dă țipăt și sîngerează iar.

Cu vești ce se revarsă prin unde și ziare,
Pătrund din nou pe poarta bătrînului infern:
Sub zări coloniale tortura e în floare,
Debarcă vechea Moarte cu utilaj modern.

Și iarăși dau deoparte lințolii anonime
— Știri, cifre, telegrame — ca să-ntregesc un chip,
Un glas unic, un zîmbet unic, o frăgezime,
Din pulberea de chipuri întoarse la nisip.

Pe drumul ce măsoară mormintele comune,
Atîta e lumină, cît scapără un sens.
— Cum te-a aflat sfîrșitul, prieten fără nume?
Ți-ai înțeles destinul de miză-n joc imens?

Așa întreb la gura mormintelor deschise,
Și chipu-asemeni mie îl pipăi ca un orb.
O clipă doar palpită cu trăsături precise,
Și parcă iarăși valuri în spume negre-l sorb.

Cobor atunci în vreme, spre cercuri mai afunde,
Spre valea cea cumplită a chinului fascist.
Miasma grea de stîrvuri în pieptul meu pătrunde,
Și iar i-un joc al sorții, absurd, că mai exist.

Pe cînd străbat în silă poteca-nfricoșată,
Cu ochii-n jos de groaza acelui trist ținut,
— Tu cine ești? Și cine-s ai tăi? — aud deodată,
Și capu-ntorc spre vadul de sînge străbătut.

Inalt, semeț, din groapă săltîndu-și piept și frunte,
Stă Fucik dinainte-mi, iscat pînă la brîu,
Și pare cu disprețu-i tot iadul să-l înfrunte,
Sălbateca durere și-o ține parcă-n frîu.

Așa i se-arătase lui Dante, Farinata,
Ateul, partizanul, neîmblînzit de iad;
Așa îl văd pe Fucik, cu fața-nsîngerată,
Incandescent umană, pîn-la supremul grad.

Și nu simt nici sfială și nici cutremurare
Cînd îi vorbesc și veste îi dau de pe pămînt:
— Tot sfîșiată-n două a dulcii lumi suflare!
In tabăra cea dreaptă, ai mei cu tine sînt.

Și tot răsar nebunii ce cred că între taberi
Există loc de tihnă și pajiști pentru cort,
Că poți frumos și bine în sinea lor să aperi
Și să aștepți alinul stihiilor în port.

I le spuneam acestea acelui ce, prin vreme,
Străbate mai departe de trecătorul ceas,
Și dat i-e viitorul din adîncimi să cheme,
Ca soarele sămînța din humusul cel gras.

Iar el, înțelegîndu-mi mai bine decît mine
Meandrele făpturii și ritmu-i zbuciumat,
Mă ațintí c-un zîmbet lucid: — Să știi că nimeni
Din cercul vremii sale să iasă nu-i iertat.

In tabără e legea și sensul vieții tale,
Atît cît mai sînt lanțuri pe lume și căluș.
Pustiu și stins și singur va-ntinde brațe goale
Acel ce între taberi își va dura culcuș.

— In tabără e sensul! ecoul mă cuprinse,
Pe cînd în vale umbra se scufunda imens,
Iar eu porneam sub bolta cu-ntunecimi prelinse
Spre gura de lumină, spre singurul meu sens.

Iulie, 1958

Maria Banuș

PENTRU VIAȚA ȘI PACEA LUMII!

Apelul scriitorilor din Uniunea Sovietică nu se adresează numai scriitorilor din toată lumea, scriitorilor din toate țările și ai tuturor popoarelor. Este chemarea uriașă, pornind din adîncurile omenescului și îndreptată către tot ce înseamnă suflare omenească.

Apelul exprimă clar și patetic, înfiorat de gravitatea ceasului și a faptelor, dar și cu o demnă vigoare tot ceea ce gîndesc nu numai artiștii progresiști, nu numai artiștii generoși și conduși de bunul simț, de logica vieții, ci toate conștiințele din omenire, conștiința globală a omenirii.

E firesc ca scriitorii, artiștii să fie printre primii care să ia atitudine, să

Radu Boureanu

(Continuare în pag. 6)

Korolenko și România

Începînd să publice din 1879, Vladimir Korolenko a creat, de-a lungul a patruzeci de ani, o operă trainică, închinată umiliților și exprimînd încredere în izbînda maselor asuprite.

Cunoașterea, prin intermediul traducerilor, a operelor literare ale lui Vladimir Korolenko, a început în țara noastră curînd după debutul acestuia, încă în anul 1889, cînd „Telegraful romîn" publică povestirea „Bătrînul clopotar". Studiul competent și bibliografia utilă semnate de Valeriu Ciobanu în „Studii și cercetări de istorie literară și folclor" (1955) aduc unele date inedite sau insuficient aprofundate înainte, cu privire la traducerile în romînește a lucrărilor scriitorului rus, și, mai ales, privind vizitele pe care acesta le-a făcut în cîteva rînduri în Romînia. Colindînd prin meleaguri dobrogene, însoțit sau nu de cumnatul său, refugiat aici, doctorul narodnic Petre Alexandrov din Tulcea, Vladimir Korolenko a avut prilejul să cunoască în mod nemijlocit viața poporului romîn.

Într-un număr recent din „Innostranaia literatura" (3/1958) A. Rubinstein vorbește despre șase caiete cu „Însemnări din Romînia", aflate printre manuscrisele lui Korolenko de la Biblioteca centrală V.I. Lenin. Cuprinzînd note, desene, schițe de dialoguri, versuri în limba romînă, din timpul vizitelor pe care scriitorul rus le-a făcut în țara noastră în anii 1893, 1897, 1903, 1904, 1907, 1911 și 1915. „Însemnările din Romînia" prezintă o importanță deosebită pentru studierea relațiilor culturale romîno-ruse. Scriitorul a vizitat orașele București, Ploești, Tulcea, Galați, Slănic, s.a. Deosebit de importantă (și o traducere integrală a scrisorilor în limba romînă se impune) este corespondența dintre Korolenko și Dobrogeanu-Gherea. Pe Gherea, Korolenko l-a cunoscut în iulie 1893, la Londra. Într-o scrisoare adresată soției sale, îi scrie despre noul prieten. „Ieri l-am condus pe Costică, el pleacă în Elveția. Ți-am scris mai înainte ce impresie mi-a produs acest om plin de viață, energic și inteligent, care a reușit să-și păstreze și în străinătate interesele și năzuințele sale vii".

O scrisoare a lui Gherea, din 4 august 1912, prezintă pentru noi o importanță majoră prin faptul că acesta îi comunică scriitorului rus vestea morții lui Ion Luca Caragiale. „Un alt eveniment, neobișnuit de trist pentru Romînia, este moartea lui Caragiale. A murit în mai, la Berlin, subit, în urma unui atac de cord. Eu, împreună cu soția, începusem la Govora (localitate cu ape minerale) o cură de băi sulfuroase și de iod, dar primind această groaznică știre de la Berlin, am plecat imediat acolo. Prin moartea lui țara a suferit o mare pierdere, iar pentru mine personal a fost o pierdere copleșitoare.

Prin inteligența sa, Caragiale era cel mai mare om pe care mi-a fost dat să-l întîlnesc în viață. În condițiile triste și mizere din țară, el n-a dat nici a suta parte din ceea ce îl înzestrase Dumnezeu. Și iată că acest om, de o inteligență și un talent unic, moare și nimeni afară de mica Romînie nu spune nici un cuvînt despre această pierdere". De asemenea, în fondul de manuscrise Korolenko, se află — după cum ne comunică în același articol A. Rubinstein, — traducerile făcute de scriitorul rus la schițele lui Caragiale „Telegrame" și „Temă cu variațiuni".

În timpul vizitei din anul 1903, pe cînd Korolenko se afla în București, (în drum spre Sinaia unde urma să se întîlnească cu Dobrogeanu-Gherea), vechiul publicist D. Teleor, aflîndu-l în tovărășia a doi prieteni, îi ia un scurt interviu. Portretul fizic al scriitorului, făcut cu deosebită căldură, se află inserat în coloanele „Universului literar" din acel an (nr. 31/25 august 1903): „Korolenko e un om de statură mijlocie, cu barbă roșcată, plină cu fire albe, cu păr netuns și cam încîlcat. Are ceva din alurele lui Gherea, figura e însă arsă de soare ca a unui zidar. Ochii albaștri cam stinși sunt plini de bunătate. Îmbrăcămintea pe el nu valorează nici 20 de lei".

Patru povestiri, din păcate puțin cunoscute în țara noastră, rod al acestor călătorii, dovedesc cu prisosință simpatia pe care scriitorul rus o nutrea poporului romîn. „Deasupra limanului" (1897), „Ai noștri pe Dunăre" (1909), „Turcul și noi" (1913), și „Nirvana" (1913) se desfășoară în cadrul cunoscut al meleagurilor romînești, văzute prin ochiul scrutător al unui rus obișnuit cu întinderile baste ale stepei, uimit acum de frumusețile sălbatice ale Dobrogei și încîntat de vestigiile unui trecut zbuciumat. Ne urmărește părerea de rău că n-am avut posibilitatea să străbatem toate aceste povestiri într-o bună traducere romînească. Numai una dintre ele („Deasupra limanului") este tradusă în mod satisfăcător într-un cotidian de la sfîrșitul secolului trecut.

105 ani de la nașterea lui Korolenko

Publicînd de multe ori în foileton lucrări de prestigiu, ziarul „Epoca", anunța la 9 iunie 1898 tipărirea unei „splendide nuvele", intitulată „Pe malurile Dunării" și scrisă de „ilustrul scriitor rus V. Korolenko". Prin note repetate mai multe zile în șir era anunțată traducerea nuvelei care „are aproape dimensiunile unui roman a cărei acțiune se petrece în țara romînească. Deosebitele cestiuni la ordinea zilei în țara noastră, obiceiurile, credințele, apucăturile poporului romîn, sunt prinse cu admirabilă măiestrie de marele scriitor". Era vorba de fapt de nuvela „Deasupra limanului". Însoțită de mențiunea „Din carnetul unui călător", nuvela este mai mult un jurnal de călătorie în care principala atenție este acordată pitorescului; nu lipsesc însă, cu preocupările lor cotidiene, oamenii pe care scriitorul îi întîlnește de-a lungul călătoriei pe lacul Razelm și în împrejurimi. Soarta populației ruse, refugiată în această regiune sub conducerea atamanului Ignatii Nekrasov, încă din timpul răscoalei lui Bulavin (sec. XVI) îl preocupă îndeosebi. Dar viitorul Dobrogei în care domnea primitivismul, nu-l poate lăsa indiferent.

Peisajul romînesc, inedit în parte, îl încîntă privirile și descrierea calmă, nostalgică, amintește surprinzător de Sadoveanu.

Cunoscut și apreciat în Romînia, Vladimir Korolenko s-a bucurat de dragostea intelectualilor romini care i-au înțeles mesajul și au căutat să-l popularizeze în rîndul maselor largi de cititori. Axinte Frunză, primul traducător în limba romînă a nuvelei „Fără grai", în articolul publicat la moartea scriitorului („Viața romînească", nr. 1/1922) sintetiza în cîteva cuvinte, străbătute de statornică dragoste, semnificația operei scriitorului rus, vestitor al lumii noi ce atunci prindea să se înfiripe, scriitor care „leagă trecutul cu viitorul": „Nădejdea în om, într-un viitor mai bun, mai luminos, nu ne părăsește și împreună cu scriitorul vedem și noi, cînd zări care se deschid, cînd jocuri schimbătoare de lumină, cînd nouri greși în depărtare... care vor aduce cu ei poate și furtuni și dezastre dar și ploaia binefăcătoare...".

Tiberiu Avramescu

CONSTANTIN BACIU — „Schiță din mină"

PROBLEME ALE CRITICII LITERARE

PRINCIPII ESTETICE CARE NU POT FI APĂRATE

Cîteva articole, semnate de criticul literar Al. Piru, au fost judecate sever, dar judicios pentru eclectism ideologic. Să cercetăm mai îndeaproape activitatea lui publicistică din ultimul an. Recitind articolele incriminate cît și celelalte vom găsi o concepție unitară asupra fenomenului literar și o metodă, aplicată cu destulă consecvență, în analiza critică la obiect. Ni se pare că, fără prea multe văluri, poziția lui Al. Piru în critica literară este o renovare a estetismului, aclimatizat pe cît se poate noilor condiții.

— „Nu-i adevărat, ne va striga criticul indignat. De ce nu apreciați străduința mea de a răspunde exigențelor actuale?" Din păcate, această străduință se manifestă în forme convenționale, copleșită de vechile opinii estetice vicioase pe care Al. Piru le împărtășește. Să nu ne grăbim însă cu concluziile.

De la prima lectură, fiecare studiu sau scurtă notă, care beneficiază de iscălitura criticului, oferă o abundență de date, îngrămădite fără zgîrcenie, mărturisind o bună informare. Prezentarea se efectuează într-un stil degajat, mlădiat după pretențiile materialului. Sîntem purtați pe meridianele literaturii, ispitiți de asociații de amploare. Constatînd disproporția între migăloasa înșirare de fapte literare și sărăcia comentariului personal, am fi înclinați să calificăm operația critică a lui Al. Piru simplă artivistică literară. Nu este chiar așa. Demontînd mecanismul criticii sale, descoperim totuși un sistem și o finalitate. Detaliile arhitecturii literare nu sînt culese arbitrar ci selectate după precise preferințe estetice.

Cînd se dedică creației unui scriitor, criticul adună una după alta, ca într-un inventar, lucrările sale, relatînd conștiincios, pe îndelete deseori, subiectul. Neavizat, te aflați în această colecție de mici istorioare așteptînd o străfulgerare, care să lumineze combinația eterogenă, conform unei viziuni generalizatoare. Astfel peregrinezi prin împărăția prozei lui Sadoveanu: *„Nicolai Isac narează aventura sa de dragoste care l-a căzut pierderea unui ochi. O țigancă frumoasă, Marga, e pusă de tatăl ei, Hasanache, să ademenească pe căpitanul de mazili la fîntîna dintre plopi, unde urma să fie jefuit. Marga, îndrăgostită de chipeșul căpitan, îi destăinuie planul, acesta se luptă cu viteție și scapă de hoți, însă fiica trădătoare e ucisă și aruncată în fîntînă" („Fîntîna dintre plopi").* Urmează în aceeași cadență și celelalte povestiri. Iată nararea unei piese de Brătescu-Voinești[2]): *„Sora Ana poreclită pe scurt Sorana, a fost invitată să-și petreacă vacanța la vila boierului Grigore Cruceru. Soția mai tînără a acestuia, Eliza, are relațiuni de dragoste cu magistratul Barbu Viespeanu. Misu, fiul lui Grigore din prima căsătorie se îndrăgostește de profesoara sorei sale vitrege, Olga. Spre a înlătura bănuielile lui Grigore Cruceru, Ana ascunde pe Barbu Viespeanu la ea, apoi, deși iubea la rîndul ei pe Misu, suspectată pe nedrept de imoralitate de Grigore, pleacă".*

Există posibilitatea ca și prin reconstituiri ale operei să evidențiezi semnificații ideologice. Dar Al. Piru se absolvă singur de obligațiile criticii de conținut. Rarele popasuri în subiectele cu caracter social sînt mai mult impuse de lucrarea respectivă, — ocolul nefiind cu putință.

Ce anume înseilări epice îi plac cu deosebire? Imitînd un model renumit în critică, pe acela al lui G. Călinescu, Al. Piru relevă mai ales situațiile sau notele care au darul de a „carica", de a „exagera", dezvelind o fațetă surprinzătoare a lucrurilor. Mimarea nu dispune însă de intuiția mereu proaspătă a maestrului și de aceea multe țîșniri imprevizibile, departe a extrage o sugestie inedită, arată doar dorința de a epata gustul cuminte. În rezumarea lui Panait Istrati[3]) sînt reproduse cu savoare cele mai licențioase aventuri: *„Scriitorul se amuză de un soț care își pîndește soția, pe Lina Bucureșteanca, cu pușca. Cînd are chef, Lina pleacă de acasă și se înapoiază secondată de un țigan cu trombon. Femeile își provoacă avorturi cu undrele, mămăligă, sodă caustică, perii de dinți". etc. etc. „Groapa" lui Eugen Barbu') îi stîrnește delicii puțin obișnuite, căci recompune pe un spațiu întins universul lingvistic al mahalalei. O mostră dintr-un text fără sfîrșit al cronicarului extaziat: „Cînd au bani, hoții, ca de altfel și alți mahalagii se îmbată, se hitrofonesc, se matolesc sau se matosesc, bind vin moale, molan, măsuri de vin, triftăr sau de rachiu, gamoaie, morocare, umblînd apoi beți. chiauni corcofeliți, mazguguri".*

Deci, predilecție pentru amănuntul izbitor, propus în prim plan, fără discernămînt ideologic. Nu e de mirare că problematica politico-istorică sau chiar morală se volatilizează aproape întotdeauna în interpretările lui Al. Piru. Se poate dovedi că adesea imaginile care-i suscită atenția sînt tocmai cele opuse funcției educative a criticii.

Ceea ce reținem așadar în metoda lui Al. Piru este ignorarea conținutului de idei în literatură. De aci insistența sa asupra procedeelor de construcție sau verbale, izolate de substanța ideologică a operei.

Ideea artistică o disociază tacit de orice implicații „impure", etice sau politice. Cel puțin așa reiese din activitatea practică a criticului. Cînd afirmăm că Al. Piru desparte forma de conținut, în dauna conținutului, înțelegem și că evită criteriul confruntării literaturii cu viața. Raportarea scriitorului la epocă e mărginită la cîteva incursiuni biografice și la indiciile unor filiații strict literare, (chiar și acestea sînt nu rareori neconcludente). Cum se poate însă explica, fără o investigație istorică în structura de clasă a societății, gravele erori ideologice din creația unui scriitor? Pentru Al. Piru actul trădător al lui Panait Istrati pare mai degrabă o consecință a temperamentului individualist, dezabuzat, un joc al vanității, scriitorul, vagabond incorijibil, năzuind să-și facă faimă prin scandal. Nici pozițiile retrograde ale lui Brătescu-Voinești nu sînt dezvăluite prin raport cu fascizarea treptată a țării în perioada premergătoare războiului antisovietic. Vederile politice nu sînt stigmatizate în analiza critică a operei, Al. Piru menținîndu-se pe linia obiectivismului. Studiile sale de istorie literară omit în esență principiul leninist al celor două culturi divergente, în cadrul națiunii bazate pe clase antagonice și înfățișează evoluția literaturii ca un proces lin, într-un torent unic. În articolul *„O sută de ani de roman"*[5]) sînt semnalate diferite tipuri de literatură evazionistă; este curios însă cum își închipuie autorul că elucidează situația romanului romînesc între cele două războaie mondiale fără a depista curentele ideologice principale, care reflectau opozițiile de clasă pe plan suprastructural. Se ajunge în acest fel la definiții bizare, confuze, dintre care caracterizarea lui *„Ion"* este de-a dreptul denaturată, tendențioasă: *„Ion este apoi romanul energiei naționale, o imagine veridică a realităților specifice, exprimînd vitalitatea poporului nostru și îndreptățirea sa la viață".* Oare „energia națională", „vitalitatea poporului romîn" pot fi identificate cu setea de pămînt, cu lupta pentru prosperitatea individuală? ...Sau, în admirație în fața tipurilor literare de parveniți, voluntari, lucizi, tenace în realizarea intereselor de chivernisire, Al. Piru decretează că *„eroul veritabil de roman e adaptabil prin definiție la orice condiții".* Deficiența romanului lui C. Mille ar fi aceea că personajul principal e un neadaptat. Dacă expulzează pe revoltații neconformiști din orbita romanului, cum va reuși să relieteze forța critică a unor opere literare? Este incontestabil că neputința tragică de acomodare la societatea burghezo-moșierească a constituit tema profund socială a cîtorva romane de mare valoare din literatura romînă.

Trecerea spre contemporaneitate, în istoria romanului, se face mai mult ca o polieță, înghețată în gesturi de uzanță: *„În numai un deceniu de la abolirea monarhiei, sub îndrumarea Partidului clasei muncitoare și după exemplul literaturii sovietice, romanul romînesc a făcut însemnate progrese cu concursul noii generații de scriitori, cît și cu contribuția esențială a scriitorilor din generațiile anterioare"* Ca să deslușească fizionomia și direcțiile de dezvoltare a romanului, autorul evocă, într-o dulce armonie, cele mai variate ipoteze ale criticii din trecut.

În cercetările monografice de istorie literară, Al. Piru a încercat de cele mai multe ori să concilieze vechile criterii ale estetismului cu principiile marxism-leninismului.

Cu un asemenea arsenal, criticul pornește în recunoaștere pe teritoriul realismului socialist. Aici se verifică pe deplin caracterul dăunător al eclectismului. Sforțarea de a cuprinde realitatea calitativ nouă a literaturii noastre de după eliberare, nu e susținută de o perspectivă limpede, proprie marxism-leninismului. Cărțile actuale, distincte printr-un accent revoluționar necunoscut literaturii precedente, îl îndeamnă într-adevăr la concesii, criticul străpungînd uneori opacitatea la temele social-politice. În *„Moromeții"*[6]), Al. Piru recunoaște o evoluție decisivă a tendințelor antisemănătoriste, elogiind lipsa de idealizare a țăranului. Totuși, el relevă numai latura rapace (Moromete apărînd pămîntul și averea) și subestimează fondul de omenie, care contravine în mod tragic năvalei capitaliste. O idee mai veche, pare-se favorită, derutează judecata criticului (*„eroul veritabil de roman fiind cel adaptabil prin definiție la orice condiții"*). Ilie Moromete nu se poate supune însă maleabil relațiilor mercantile, iar acest refuz dramatic al eroului lui Marin Preda formează axa romanului. Criticul reduce de fapt realismul socialist la formule literare anterioare, uitînd că literatura nouă este rezultatul unei transformări sociale radicale. Numai neaprofundarea tezei marxiste cu privire la relația între bază și suprastructura corespunzătoare, îl poate determina pe Al. Piru să estompeze justificarea istorică a eroului pozitiv. Dacă nu admiți caracterul determinant al modificărilor sociale, nu poți să pledezi nici pentru reflectarea în literatură a omului nou, care, eliberat de exploatare, luptă victorios împotriva tuturor anomaliilor degradante ale trecutului. Al. Piru emite teze dubioase, provenind din false alternative: *„Problema omului „bun" în literatura mai veche, ca și aceea a personajului pozitiv în literatura actuală, s-a dovedit spinoasă. Don Quijotte însuși, prototipul clasic al omului „bun" e pozitiv numai pe jumătate (căci s-a vorbit și de „la locura", nebunia lui). În tot cazul, decît să prezentăm sub emblema de personaje pozitive, scheme sumar alcătuite, e mai profitabil să înfățișăm oameni răi, condamnabili din punct de vedere etic, dar vii".* Iată cum se încurcă un critic contemporan în dileme „pur" artistice în timp ce scriitorii noștri își îndreaptă efortul tocmai spre a depăși schemele începutului, zugrăvind realist eroii pozitivi vii, care înfăptuiesc orînduirea socialistă.

Criticul se consideră destinat să ferească realismul socialist de didacticism. *„Datoria romancierului e nu să polemizeze cu eroii săi buni sau răi, ci să-i desfășoare cît mai plauzibil sub raportul adevărului artistic".* E drept, aici el protestează împotriva intervențiilor declarative, care țîrîbesc logica imaginii. Ar fi trebuit să adauge însă și ideea atitudinii scriitorului, necesitatea spiritului de partid în creație (ca tendință implicită). Dar nu! Lui Al. Piru îi place numai sfera autonomă a adevărului artistic. De aceea nu trebuie să-l surprindă învinuirea de obiectivism. Sigur că, în felul acesta, el nu poate fi receptiv la trăsăturile caracteristice realismului socialist. Noi acordăm o importanță hotărîtoare concepției despre viață, căci fără asimilarea marxism-leninismului, scriitorul este amenințat să rătăcească în haosul evenimentelor. Al. Piru are o altă părere, judecînd după astfel de formulări echivoce, în care se reiau cunoscutele teze fixiste, burgheze, despre imuabilitatea caracterelor umane: *„Că o societate nouă ar modifica radical această tipologie, ni se pare îndoielnic... Balzac, în vremea sa, era legitimist, un scriitor romîn de astăzi va avea o conștiință socialistă. Dar ambițiosul, tipul voluntar, tipul-creator, entuziastul și prudentul rămîn cu ușoare deosebiri, aceiași"*[7]).

Credincios normelor esteticii burgheze, Al. Piru nu agreează pe reprezentanții actualei orientări în critică. Aplecat condescendent asupra unor lucrări monografice recente, el le supune unei comparații minimalizatoare cu studii dinainte de eliberare, făcîndu-se a nu observa că „între timp" noi am promovat principiile leniniste ale reconsiderării. Activitatea criticilor formați în acești ani îl irită și de aceea caută fisuri chiar milimetrice spre a-i persifla. Într-o recenzie la volumul de cronici al lui Savin Bratu,[8]) Al. Piru îl etichetează „comentator zelos de cărți" și printre alte merite distinge și capacitatea „de a judeca cu un spirit obiectiv politic" (?).

Cum s-a mai arătat, Al. Piru e adeptul unei critici „pluraliste", găsind în acest talmeș-balmeș și un ungher criticii marxiste[9]). Toate părerile sînt bune, toate punctele de vedere pot conviețui. Să trăiască toate curentele ideologice într-o simbioză pașnică! Eclectismul ideologic se împacă bine cu tendințele estetizante.

Talentul critic evident se irosește pe căi înfundate. Deși se intitulează științifică, critica lui Al. Piru este încă departe de marxism. Dacă dorește să contribuie la înflorirea culturii noi, socialiste, Al. Piru trebuie să rectifice profund propriile sale vederi estetice, să lepede povara estetismului și să afirme răspicat adeziunea la critica militantă, de pe poziția clasei muncitoare.

S. Damian

1) „Recitind pe Sadoveanu" (Viața romînească, nr. 8/1957)
2) „I. Al. Brătescu-Voinești" (Iașul literar, nr. 2/1958)
3) „Panait Istrati" (Viața romînească nr. 2/1957)
4) „Din aspectele romanului [illegible]" (Viața romînească, nr. [illegible])
5) „O sută de ani de roman" (Viața romînească, nr. [illegible])
6) „Din aspectele [illegible]" (Viața romînească, nr. [illegible])
7) „Cronica de [illegible]triu" (Iașul [illegible])
8) „Savin Bratu" (Viața romînească, nr. [illegible])
9) „Tehnica [illegible]" (Viața romînească, nr. [illegible])

Criticii și poezia

Despre limbajul pretențios, cu „șapte văluri", al unor articole de critică s-a mai discutat în revistele noastre. Pornindu-se de la problema criticii ca artă sau știință, s-a remarcat că adoptarea uneia sau alteia dintre aceste două opinii nu trebuie să însemne sacrificarea limpezimii și accesibilității judecății critice. Nu voi reveni asupra acestei discuții; mi se pare evident că, indiferent de rezolvarea care va fi dată dilemei, nu trebuie uitată, așa cum am mai arătat într-un trecut articol, finalitatea criticii. Aceea de a nu fi destinată numai specialiștilor sau „inițiaților", aceea de a nu fi inaccesibilă publicului cititor printr-un pedantism steril, de a se refuza înțelegerii acelui „mare public" de care pomenea Tolstoi. Și, deoarece în critică de multe ori scriitorii au fost aceia care au lămurit prin formulări fericite probleme spinoase, aș vrea să citez aci cuvintele lui Konstantin Fedin, dintr-o recentă carte de amintiri, articole și portrete literare, cuvinte care mi se par deosebit de edificatoare și în problema noastră. «Pentru a clarifica problema „cum să scrii" — spune Fedin — trebuie să știi „pentru ce scrii"».

Și de aceea, în cele ce urmează, chiar dacă nu voi cita pilde de flagrant verbiaj critic, voi cita în orice caz pilde în care „pentru ce a scris" nu a fost suficient de limpede criticului, ceea ce a avut drept urmare și lipsa de claritate în felul „cum a scris". Și, fără îndoială că în aceste cazuri critica nu a putut folosi nici scriitorului respectiv, nici nu a putut ajuta cititorului să înțeleagă mai bine sensurile reale ale operei literare, și în nici un caz nu a putut contribui la promovarea sau stimularea literaturii necesare timpului nostru.

Considerînd așadar că articolele, studiile, eseurile, profilurile critice etc. etc. trebuie să furnizeze mijloace pentru o mai bună înțelegere a literaturii, că trebuie să ducă la concluzii teoretice și practice menite a stimula avîntul poeziei, prozei sau dramaturgiei noastre, voi arăta cum se realizează aceasta în unele din numeroasele articole publicate prin diverse reviste.

Voi începe cu poezia și, știind că cititorii sînt dornici să afle în primul rînd ce e un volum de poezii, îl voi lăsa pe Radu Popescu să le explice. „Un volum de versuri — scrie criticul în articolul închinat volumului Mariei Banuș și apărut în „Contemporanul" nr. 26 a.c. — trebuie să fie, astăzi, o parolă de comuniune a sufletelor, a minților, o formulă bogată și translucidă a vieții tuturor, recunoscută de toți și acceptabilă pentru toți, sub semnul prestigiului și autorității glasului de poet, care ordonează haosul aparent și exprimă chemarea idealului urmărit de toți". E clar, nu? Dar, pentru că se vor găsi totuși unii circotași care vor pretinde că n-au înțeles bine ce înseamnă, „o formulă bogată și translucidă a vieții" sau alții care vor întreba despre ce „ordonare" a cărui „haos aparent" e vorba, îmi iau îngăduința să explicitez, cu un cuvînt îndrăgit de unii critici, cum stau lucrurile de fapt.

Precum bine se știe — și firește nu-mi închipui că voi da în cele ce urmează o definiție completă — poezia cu caracter realist-socialist se inspiră din realitate și oferă, potrivit mijloacelor proprii fiecărui poet, o imagine unică a ei, dar identificabilă în realitatea cunoscută și făurită de mase. Cronicarul sau nu a ținut seama de acest adevăr sau i s-a părut prea simplu. Rezultatul a fost că a lăsat să se strecoare astfel o seamă de confuzii. Poetului i se conferă astfel un rol de demiurg al realității, nu de cîntăreț al ei, „formula translucidă a vieții tuturor" fiind acceptată „sub semnul prestigiului și autorității glasului de poet", care nici mai mult, nici mai puțin „ordonează un haos aparent". Dacă e vorba de calitatea esențială a artei ca instrument de cunoaștere — fără fundamentată de estetica marxistă — de explicare a lumii, nu poate fi vorba de nici un haos, chiar aparent fie el. E adevărat că poetului înzestrat cu înțelegerea marxist-leninistă a lumii întreg universul i se arată într-o inepuizabilă bogăție de aspecte, de o prospețime nevestejită nici de alte priviri, nici de alte explorări. Lumea — pornind de la afirmațiile lui Lenin din „Materialism și empiriocriticism" — este pentru materialist mai bogată, mai vie, mai variată, decît ne apare, orice progres al științei adăugînd și un progres al cunoașterii, al sensibilității umane. Dar de aici pînă la facultatea demiurgică a poetului de a ordona „un haos aparent" (!) e o cale lungă și mai ales o cale complicată în chip inutil. Nu-i de mirare că, încercînd să definească, după o serie de aprecieri parțiale, de altfel judicioase și relevante, specificul poeziei Mariei Banuș, același cronicar, împins iar de o greșită considerare a ceea ce e poezia, va spune că el constă în „supralumina (și adaugă precaut, n.n.) dacă mi se îngăduie acest termen, în care sînt scăldate poemele ei". Și, apoi, va descoperi în cascadă un șir de calități de felul celor care urmează: „legănarea, balansul unor imagini oarecum aeriene, gravitatea și patetismul omului care a fost, și este în permanență cutremurat de revelația marilor adevăruri și obligațiuni ale oameniei sale, energia și chiar violența trăirii maxime (!), transfigurarea neîncetată, redimensionarea, fie spre intim, fie spre monumental, a sentimentelor fundamentale". (Sublinierile ca și exclamația îmi aparțin. R.L.).

Simți într-adevăr nevoia, după lectura acestei fraze, pe care am, mai scurtat-o cu îngăduința cititorului, să o redimensionezi, cum ar spune cronicarul, dar, hotărît lucru, nu în spre monumental!

Aș vrea să atrag atențiunea asupra faptului că nu m-am oprit aici, ca și în exemplul anterior, la afirmațiile care nu joacă un rol important ci, dimpotrivă, am stăruit asupra acelora care definesc poziția cronicarului față de artă sau față de opera respectivă. Și nu se poate să nu se admită că, în ambele cazuri, lipsa de consecvență în înțelegerea mai profundă, științifică, a caracterului social al artei, al poeziei în spețe, duce la aprecieri de ordin formal, în care înțelegerea materialistă a lumii s-a transformat într-o „supralumină", pasiunea pentru adevărul realității și al sentimentelor a devenit... o „violență a trăirii maxime", iar prospețimea și înnoirea sentimentelor considerate din o optică nouă, socialistă, nu s-au dovedit a fi altceva decît o... „redimensionare", etc. etc.

Și e ciudat faptul că asemenea interpretări sau afirmații își găsesc loc alături de opinii judicioase în genere despre diversele lucrări literare pe care criticul le-a analizat în cronici apreciate nu de puține ori de către cititori.

Dar, după cît se pare, analizarea poeziei oferă un teren prielnic pentru alunecările în imprecizie sau într-un imagism de multe ori impropriu și nerelevant. Într-o cronică închinată volumului „Fluxul memoriei" de A. E. Baconsky — publicată în „Gazeta literară" nr. 4 a.c. — Mihail Petroveanu încearcă să definească trăsăturile caracteristice liricii poetului clujean, spunînd printre altele: ...„(Baconsky) solemnizează enunțurile simple („mă uit la vînt și nu-l văd"), punînd-le să alunece într-un ritm majestuos și intim totodată, de vast acord șoptit ca și cum le-ar rosti însuși timpul".

Perspectiva lirică din care realitatea aparent banală poate fi transformată în substanță poetică nu e lămurită astfel, și cititorul nu progresează nici în înțelegerea poeziei și nici a cunoașterii poeziei lui Baconsky în special. Și aceasta în ciuda faptului că, în chip obișnuit, tocmai în direcția interpretării poeziei Mihail Petroveanu vădește, cu un termen iarăși ades folosit, o „receptivitate" deosebită.

Aprecierea poeziei cunoaște, sub pana altor critici, doritori de a-i defini calitățile, diverse aventuri. Astfel, după Al. Căprariu, într-o cronică apărută în „Tribuna" nr. 21 a.c., volumul de versuri al regretatului Nicolae Labiș, care trebuie citit „cu încredere și candoare", este nici mai mult, nici mai puțin decît „însuși itinerariul unui straniu Columb spre continentul cu vegetații luxuriante și miraculoase ale marii poezii". Straniu și miraculoasă, dacă-mi este îngăduit să folosesc cu toată modestia aceste cuvinte sacre, se dovedește a fi o asemenea definire, chiar și în imagini, a poeziei. Dar asemenea aprecieri se mai întîlnesc și în alte articole scrise despre poeți din aceeași revistă. Astfel, într-un studiu al volumului de versuri „Drepturi și datorii" de Virgil Teodorescu, apărut în „Tribuna" nr. 27 a.c., criticul Ioan Oarcăsu, care nu greșește în unele din considerațiile sale anterioare, ajunge totuși, la un moment dat, la concluzia că „Peisagistica sa (a lui V. T.) bogată și policromă aduce în plus o vigoare cu totul remarcabilă, un aer de prospețimi cămpestre, oarecum pe linia lui Pillat, evident fără ortodoxie și nota de violență adaptare a unei viziuni clasicizante în decorul autohton". Dar atunci, cum trebuie să înțelegem acest oarecum, mai puțin oarecum sau chiar mai mult oarecum? Și ce fel de considerație critică mai e și aceasta în care, pe lîngă discutabila aproximare, se mai joc și astfel de relativizări și „negativizări" care anulează însăși comparația?

Am arătat în cele cîteva exemple de mai sus formulări care, pornind de la idei neclare, nu pot fi în cel mai bun caz decît confuze, imprecise și deci nu pot folosi nici autorilor cercetați, nici scriitorilor, nici afirmării unor principii de critică riguroasă, cu caracter real științific.

Alături de formulări de genul celor de mai sus și care constituie de fapt, în chip obiectiv, încercări de a intuneca adevăruri clare, teze fundamentale ale esteticii marxiste, se mai găsesc însă și formulări de o confuzie... perfectă.

Iată ce ne spune C. Toiu despre sugestia poetică într-un articol publicat în „Viața romînească" nr. 1, a.c. pe marginea poeziei lui Bacovia. În „Plumb" „sugestia poetică se realizează prin repetarea obsedantă a unuia și aceluiași cuvînt, un cuvînt banal, însă aici (a se băga bine de seamă, n.n.) plin de un fluid nou în hipostazierile lui, de un fluid straniu, circulînd rece, sur, între sunetele gutturale, casante, ale rimelor „strig — frig", înălțate ca niște obelisculi funerare". (Iarăși ar trebui să pun un semn de exclamație, ierte-mi cititorul uimirea.) Straniu, ce mai încolo, cum se produce această sugestie poetică, dar și mai straniu e că se publică asemenea considerații prețioase și ridicole în „Viața romînească".

Nici D. Florea-Rariște, în articolul său intitulat „Cîntăreți ai mării și pămîntului natal", publicat în „Steaua" nr. 4 a.c., nu rezistă ispitei de a face considerații savante și prețioase cu privire la poezia Ninei Cassian din volumul „Dialogul vîntului cu marea". Și după o înșiruire de cuvioase banalități, el descoperă o calitate esențială a poemelor cuprinse în acest volum. Ar fi vorba de o „culoare romantică" care „determinată de contopirea ființei umane cu universul, ce se identifică prin abstractizarea elementelor cu însuși timpul, se realizează pe plan poetic și filozofic, printr-o ingenioasă reducere la unitate, a unor disparate elemente concrete și abstracte." Cît se poate de limpede! Atît de limpede încît, renunțînd la a mai comenta acest citat, nu pot decît să concluz cu cuvintele aceluiași critic, cuprinse în același articol: „Poezia se pretează la diferite interpretări". Da, la diferite interpretări potrivit formației și înclinațiilor criticului care o studiază. În nici un caz, însă ca nu trebuie să dea loc la acele interpretări care ascund confuzii sau idei de-a dreptul greșite și care-și găsesc totuși un spațiu oferit cu o generozitate mult prea necritică de către revistele noastre. E bine să se vegheze cu mai multă grijă la această ciudată coexistență de imprecizie și confuzie cu limpezimea științifică și literară din unele articole critice. Pe cît se știe subtilitatea și comprehensiunea reală nu au fost niciodată dușmane principialității și clarității ideologice. A afirma și a reafirma principiile care stau la baza criticii științifice, marxiste, nu înseamnă a exclude existența stilului personal în critică, nu înseamnă a exclude originalitatea unghiului de vedere care poate fi divers, dar care trebuie să se sprijine întotdeauna pe cercetarea marxistă a fenomenului literar, a legăturilor sale cu realitatea care-l inspiră și pe care o promovează.

Am arătat în cele de mai sus cîteva pilde ale felului în care se scrie în unele din articolele critice despre poezie. Într-un viitor articol voi reveni asupra felului în care se scrie de către unii critici despre proză și dramaturgie. Și toate acestea, pentru a ne clarifica iar și iar pentru ce scriem și cui ajutăm cînd scriem.

Radu Lupan

VÎLTOAREA...

...Multă vreme, nimeni n-a văzut zgura ce se aşternea peste flori. Florile din inima lui Toader Rogoz: dragostea de muncă, cinstea, veselia. Cum să le vadă? La cîmp — puţini se încumetau să ţină pasul cu el. Nici nu puteau. Rogoz avea mîini de aur. Şi minte isteaţă. De aceea l-au şi ales în consiliul de conducere al gospodăriei. Dar s-a stîrnit un vînt, ca din senin. Într-o noapte, grăjdarul a dat alarma. Lipseau doi cai. Preşedintele a întors foaia răspîndirilor în cîmp pe o parte şi pe alta. A adunat, a socotit, a numărat — degeaba. Lipseau doi cai. Grăjdarul punea mîna în foc: nu intraseră seara în grajd. A încremenit deodată. Tii! Ia stai. Stai puţin ,tovarăşe preşedinte. Caii ăştia au fost ai lui.... ai cui dracu au fost? Stai! A colindat grajdul de la un cap la altul, cercetînd animalele. Iepele! Sigur. Cele două iepe roşcate lipseau. Ale lui Toader Rogoz. Nu ţii minte, tovarăşe preşedinte? Aveau rapăn cînd a venit cu ele în gospodărie. Dumneata mi-ai spus: izolează-le!

Preşedintele se trîntise pe un maldăr de fîn, rezemîndu-şi bărbia pe genunchii înlănţuiţi de braţe. Închisese ochii. Parcă dormea. Grăjdarul s-a trîntit şi el alături. Ţiuia afară un pui de vînticel, mîngîind coardele primăverii. În grajd, felinarele pîlpîiau, înfiorate parcă de răsuflarea caldă, tihnită, a cailor. Într-o vreme, grăjdarul rupse tăcerea.

— Adică... să fie... nuuu! Asta nu pot eu să cred! Rogoz?

Nu i-a răspuns preşedintele. Altele îi furaseră gîndurile. Caii ăştia au lucrat de la început în brigada întîia. Brigada lui Rogoz. Chiar el lucra cu ei. Numai el. Şi oamenii spuneau: Rogoz îşi ţine caii îndeaproape. Parcă ni i-ar fi dat cu chirie. S-a făcut că nu vede şi nu aude. Muncea bine Rogoz. Şi caii îi purta bine. Atunci! Ce rău face? Nici un rău. Cînd l-au ales în consiliul de conducere, Rogoz trecea zilnic prin grajd. Aşa, în control. Control? Hm! Legat la ochi — asta am fost. Dar poate... măi, dacă mă înşel? Nu-i Rogoz din acei care se întorc din drum. Eeeh! S-a şi speriat grăjdarul cînd preşedintele a sărit în sus. Nici n-a mai avut vreme să-l întrebe ce are de gînd. Dar a înţeles. Uruitul repede al roţilor de la şaretă, pierzindu-se în noapte pe uliţa mare a satului, spre vale, i-a spus totul.

★

— Toadere! Toadere! Măi, Toadere, mă!

Dulăul s-a dat furios, dar simţind om cunoscut, de-al casei, s-a tolănit pe burtă, schelălăind înăbuşit. Preşedintele a strigat şi a ciocănit în poartă pînă ce la una din ferestre perdeaua s-a mişcat neliniştită. Apoi fereastra s-a deschis.

— Cine-i?

— Eu sînt, Ioană.

— Care eu?

— Ei, Simion. Acasă ţi-i bărbatul?

Tăcere. Grea, ca de plumb. Fereastra s-a închis. Perdeaua a căzut, încremenind. Se agita însă dincolo de ea o umbră. A apărut peste puţin pe veranda din faţa casei, strecurîndu-se grăbită spre poartă.

— Nu-i acasă, tovarăşe preşedinte. Dar ce ai cu el?

— Dar caii, sînt aici?

— Ce cai? Care cai, tovarăşe preşedinte?

— Ioană! Te întreb: caii sînt aici?

— Nu sînt! Uite, intră, caută. Nu sînt... zău nu sînt.

— Dar Toader, nu ştii unde-i?

— Nu ştiu. O fi prin sat...

— Prin sat... De cînd au flăcăii 50 de ani?

Odată s-a oţărît femeia, strîngîndu-şi broboada pe umeri şi trîntindu-i preşedintelui poarta în nas.

— Ce mă ispiteşti atîta?

Şi s-a întors val-vîrtej în casă. Tot aşa s-a întors spre ziuă şi bărbatu-său, Toader.

★

Scrumiera era plină vîrf. Şi-n odaie, o piclă să afumi la ea şunci pentru o iarnă întreagă.

— Eu, aşa gîndesc. Să-l scoatem din consiliul de conducere.

— Mă opun, tovarăşi. Rogoz e colectivist destoinic. Ajută mult conducerea gospodăriei. Să nu ne pripim.

— Om destoinic, da, aşa este. Dar a luat caii gospodăriei şi a lucrat pămînt în arendă. Ce fel de destoinicie e asta? Aşa colectivist...

Comuniştii din biroul organizaţiei de bază au stat în şedinţă pînă în puterea nopţii. Simion, preşedintele, parcă amuţise. Asculta ce spune unul, ce spune altul, privindu-i în adîncul ochilor. Cobora apoi privirile în podea şi rămînea aşa, pironit. Doar atîta a spus:

— În consiliul de conducere, oricum nu mai are ce căuta. Cine l-ar mai urma? Mă întreb dacă şi în gospodărie mai are loc. Oamenii sînt porniţi...

Hotărîrea a fost luată a doua zi, în adunarea generală a colectiviştilor.

— Individualule!

— Sac fără fund — asta eşti!

— Colectivist arendaş — bravo membru în consiliul de conducere ne-am ales!...

— Ia-ţi caii şi du-i la păscut, pricopsitule!...

Un uragan să-l fi prins pe Toader Rogoz, în cîmp, şi nu l-ar fi înfricoşat atîta. I-au dat cuvîntul. Ce să spună? Că a greşit? Asta o ştiau ei singuri. Să-mi cer iertare. N-am omorît pe nimeni. Ce au tăbărît aşa pe mine? Colectiviştii l-au iertat. Pentru mîinile lui de aur. L-au scos însă din consiliul de conducere al gospodăriei.

Cîtăva vreme oamenii s-au uitat chioriş la el. Nu cu ură. Cu ciudă. Dar munca, verile încinse ale holdelor aurii, toamnele încărcate de pîine, au spulberat amărăciunea şi Rogoz a început să fie privit cu aceiaşi ochi: om harnic, cinstit, priceput.

Urechile prind însă şi răul. Dacă acesta cade pe o rană abia uscată, prinde rădăcini, se întinde. Rogoz avea o rană. Poate nici nu-şi dădea seama că o are. S-ar fi vindecat singur. I-au redeschis-o însă vreo cîţiva, care de asemenea o purtau. Duşmanul de clasă îşi exercita influenţa nefastă, clătinînd mai mult pe şovăielnici. „Ai furat ceva? N-ai furat. Ai luat un pogon în arendă. Nu se scufunda pămîntul": „Il munceai tu, cu braţele tale. Noaptea. Şi cai, doar au fost ai tăi odată": „Te-au dat jos pe nedrept. Un om ca tine..."

Din cauza aceasta a căzut Rogoz în vîltoare. De fapt n-a căzut. A fost împins din spate. Pe neobservate. Ca într-un vis urît, în care cineva îţi dă brînci, şi nu ştii cine, şi cazi, te prăbuşeşti în gol şi ai vrea să te agăţi de ceva, să te salvezi, dar nu poţi, nu ştii cum să scapi.

Cum de s-a întîmplat aceasta, Toader Rogoz nici astăzi nu-şi dă seama. Se încruntă cînd îşi aminteşte şi nu mai scoate o vorbă. Lăţul s-a strîns, s-a strîns, gata-gata să-i sugrume conştiinţa. Veninul a izbucnit pe neaşteptate, într-o adunare generală cînd colectiviştii puneau la cale lucruri din cele mari.

— Ce ne trebuie să creştem animale? Dăm cu banii în vînt. Banii ăştia sînt ai noştri...

L-a fulgerat cu vorba o femeiuşcă.

— Păi de-aia facem ce vrem cu ei, fiindcă sînt ai noştri.

S-a ridicat preşedintele, liniştit.

— Zice Toader Rogoz că nu ne trebuie animale. Să vedem: lapte ne trebuie? — ne trebuie. Brînză ne trebuie? — ne trebuie. Lînă, carne, bani... Ce să facem, nu plouă cu d-alde astea.

— Bună socoteală ne face preşedintele. Să cumpărăm vaci, oi, porci, să-i creştem, să ridicăm grajduri şi cei ce vor veni mîine în gospodărie să găsească totul de-a gata, mură în gură. Treabă-i asta?

— Aşa-i! Are dreptate...

— Aşa-i...

Răzleţite, cele cîteva glasuri ce-i cîntau lui Rogoz în strună, s-au pierdut sub murmurul înfundat ce a cuprins sala. Furtuna s-a dezlănţuit grea, necruţătoare.

— Mă, individual ai fost, individual ai să mori.

— Pînă ai intrat tu în gospodărie, crezi că noi am stat cu mîinile-n sîn?

— Poate vrei să punem de mămăligă şi să aşteptăm cereri noi de înscriere?

Un bătrîn l-a certat aspru cu mîna, rostindu-i răguşit sub nas:

— Oamenii vin la bogăţie, Toadere. Animalele ce sînt — nu sînt bogăţie? Ai capul înfierbîntat, băiete. Răcoreşte-te...

O pădure de braţe a votat planul în care era prevăzută dezvoltarea fermei zootehnice din gospodărie. Rogoz n-a ridicat braţul. Il simţea amorţit, uscat, ca de lemn. Şi în piept, un jar ce-l mistuia.

— Eu unul, plec. Mă duc. Nu m-a făcut mama colectivist.

Şi dus a fost. Cu el, şi cei cîţiva cu care se rătăcise.

★

— Nu dormi, Toadere?

— ...

— Toadere, de ce nu dormi?

— Lasă-mă, femeie...

Ioana a smucit plapuma peste cap. Dar nu l-a lăsat. Bombănea.

— ... că de vorba mea, n-ai vrut să ştii. Ai ajuns tu, om de frunte în gospodărie, să tai frunza la ciini!

— Taci odată, moară neferecată!

— Tac. Cum să nu tac... Tu de ce n-ai tăcut? De ce, Toadere? Ai orbit? Vine toamna, omule, a venit...

Toader şi-a luat tabachera şi a ieşit suduind în curte. Sclipeau pe cerul de sticlă, stelele. Pînze cenuşii pluteau în răstimpuri sub ele, acoperindu-le. Şi iar clipeau.

„Vine toamna! Acum se împlineşte anul. Un an! Dar nu mă întorc. Nu mă întorc nici mort! Mă descurc eu".

Altădată, gîndul, simţămîntul acesta îi dădea aripi. Acum i se părea searbăd, şters. Poţi uita? 2.000 kg. grîu la hectar încă din anul înfiinţării gospodăriei. Şi porumb — aproape 4.000 kg. boabe la hectar. Nici n-a avut unde să pună ceea ce primise în toamna aceea. În anii următori belşugul a crescut. Anul trecut, venitul bănesc al gospodăriei a ajuns la aproape 2.000.000 lei. Cîte familii erau la început? 44. După un an, dintr-o dată au intrat în gospodărie încă 250 de familii. Apoi altele şi altele. Sînt 500 de familii astăzi. Încă pe atîtea s-au unit în întovărăşiri agricole. „Oamenii vin la bogăţie, băiete. Animalele ce sînt — nu sînt bogăţie?" Mustrarea bătrînului îl urmărise şi în alte nopţi. Şi vorbele preşedintelui: „Nu plouă cu de-alde astea". Într-o seară se furişase în cîmp, la saivan. 700 de oi! Şi vaci cu viţei: 51, porci — 230, păsări, stupi... Hm! Hm! Preşedintele, cînd tot venea pe la el, îl aţîţa, aşa, de-al dracului, sau spunea adevărul?: la anul vrem să creştem vreo 3.000 de păsări. Ştii că anul ăsta am scos 2.500 kg. grîu la hectar? Fondul de bază o să crească la peste 1.000.000 de lei".

Un an! Ce înseamnă un an pentru gospodăria colectivă? Dar pentru el? Ce înseamnă pentru el? Vine toamna. Toamna...

O toamnă mohorîtă a fost pentru Toader Rogoz. Peste case a inundat lumina. În ziua în care în gospodăria agricolă colectivă a început împărţirea veniturilor, s-a urcat în pod şi podul a răsunat a pustiu. A intrat în cămară şi cămara mirosea a mucegai. Odăile l-au primit reci, ca pe un mort.

— Ce te jeleşti, femeie, ca o bocitoare? Pune mîna şi te îmbracă... Mergem la gospodărie.

Ioana a făcut ochii mari. Nici în vremurile tinereţelor aprinse nu s-a îmbrăcat aşa de repede.

— Nu cu straie de sărbătoare, Ioană. Ia-ţi pe cele de lucru...

În ziua aceea, Toader Rogoz şi femeia lui au făcut prima zi-muncă din acel an în gospodăria colectivă. Deşertînd grîul în saci colectiviştilor. Nimeni nu a rîs. Nimeni nu şi-a dat coate. Nimeni nu i-a întrebat nimic. Dar era în tăcerea oamenilor liniştea, mulţumirea aceea adîncă pe care o simt plugarii cînd o ploaie binefăcătoare alungă seceta. Asudat, Rogoz încărca bănicioara, o răzuia cu şipca de lemn şi răsturna grîul în gura sacului. Găsise, în sfîrşit, în vîltoarea care-l zbuciumase, în prăbuşirea spre adîncuri, singura forţă care-l putea salva: realitatea. Colectiva exista şi progresa uimitor. Şi a redat mîinilor sale de aur strălucirea fără de seamăn a faptelor.

Ştefan Pîrvu

Desen de IULIAN OLARIU

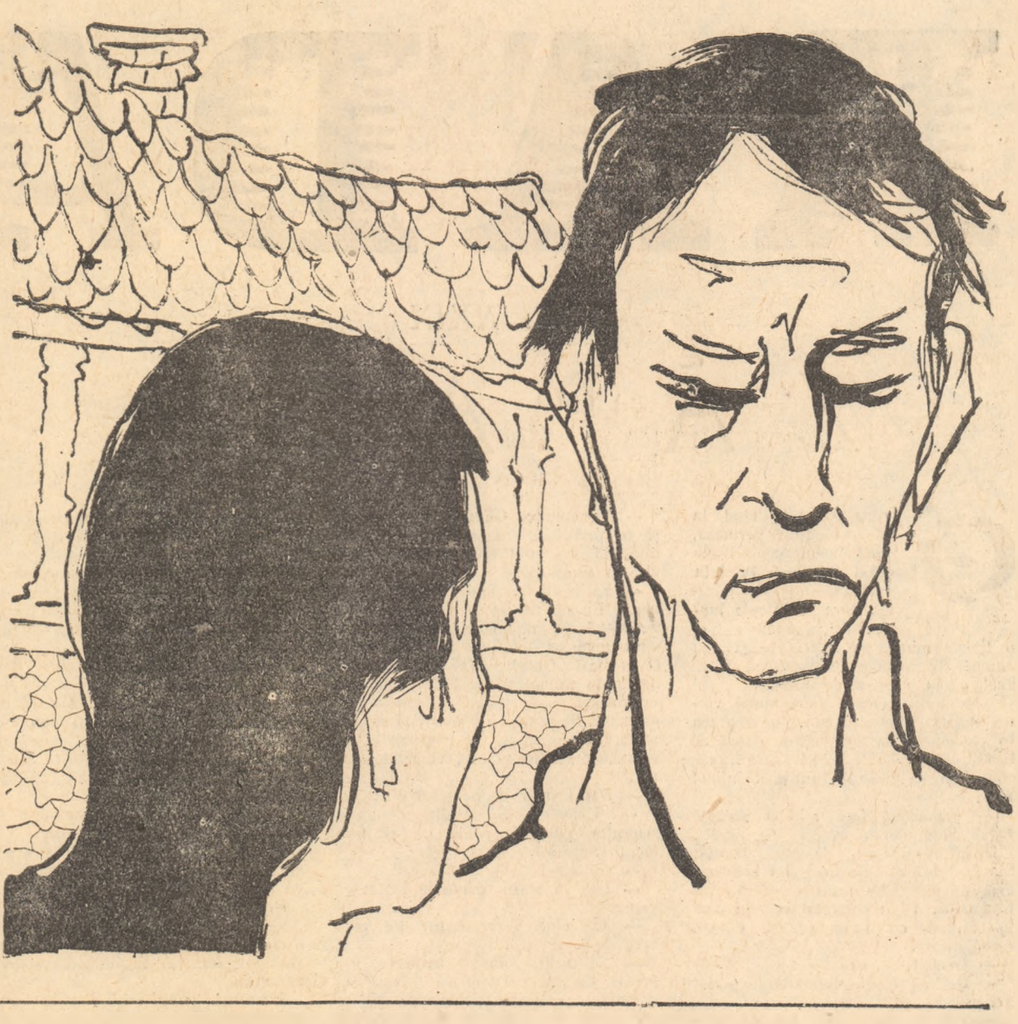

AH, NU-ŢI MAI PLAC!

Ah, nu mai mă suferi! Păi, treabă-i asta? M-am apucat să scriu despre obiele, despre ciocane şi despre sudoare. Rîndurile mele îţi miros, unde-i parfumul, unde-i melancolia mea? Ce-i cu optimismul ăsta? Ce-i cu entuziasmul ăsta? Ce-oi vedea eu frumos în jur? Ce mi-o place?

A, se clădeşte!

Ei, şi? Nu s-a mai clădit? Parcă Palatul Telefoanelor nu l-a ridicat burghezia, săraca, cu bani americani?

Vrei să-mi spui că fabrici n-aveam? Stavă Domnului! Nu era domnul Malaxa, nu era Auschnit? E drept că tractoare, de ce să nu fiu cinstit, importam, dar ce nevoie au ţăranii de tractoare, domnule!

O să-mi vorbeşti despre locuinţele pentru muncitori. Parcă noi n-aveam garsonierele noastre, uite, numai eu ţineam trei: una în centru, una în dealul Spirii, una pe Cotroceni. Să nu ştie Mimi de Fifi şi Fifi de Lolo. Ce timpuri, ce timpuri!

Spui că nu-ţi mai face nimeni semn la pălărie auzind că eşti scriitor? Ei, şi? Glumeam, domnule. Din tandreţe spuneam că poeţii au sticleţi în cap. Zici că ţi se plăteşte ultimul rînd. Ce, noi nu dădeam bacşiş? Numai eu cîte sute am scos din buzunar împărţindu-le în dreapta şi în stînga. Imi spui că dacă vrei să scrii te duci la „casele de creaţie"? Parcă noi n-aveam conacele noastre unde chemam cîte un coate goale vara, să doarmă o săptămînă-două?

Dar să te întreb eu pe dumneata, mai poţi parcă să descrii angoasele unei femei de lume bună, innebunită de plictiseală? Ia să-mi răspunzi? Te-au pus pe drumuri, nu te mai lasă să răsufli, să stai ore dulci la Capşa şi să spui anecdote cu două înţelesuri, te mină de colo-colo, ba la Magistrala de Est, ba la laminorul de la Roman. Cînd ţi-e lumea mai dragă, tranc telefonul, ia aleargă, bătatule, pînă la Hunedoara, că nu ştiu ce-au mai făcut ăia pe-acolo...

Şi pe urmă nu te-ai săturat de atîtea strunguri, de atîtea ţevi, de mîini unsuroase, de trudă? Trebuie să ştii să te învîrteşti, cărţile nu se scriu în tranşee, ci acasă, în fotoliu capitonat, fumînd şi bînd cafele. Uite, alţii nu se omoară, poftim am un zid de cărţi. N-ai şi tu dor de parfumul nimicniciei, n-ai dori să filozofezi despre neant, să pluteşti nitel pe culmile disperării? Ştiam că într-o vreme scriai versuri, ai uitat că Platon mi se pare, spunea că oamenii mari sînt melancolici? Te entuziasmezi de un baraj, dar astu-i treaba inginerilor! Eşti fericit că în nu ştiu ce oraş pîrît de provincie s-a mai ridicat un teatru. Ei şi? Pentru cine se aruncă milioane de cărţi pe piaţă? Pentru nişte orbeţi care abia au învăţat să citească! Ce ştiu ei despre elita spirituală a acestei ţări îndopată cu cultură occidentală? Dumitale îţi plac tablourile astea pline de coşuri de fabrică? Nu te-ai săturat de atîtea răscoale? E timpul să ne mai distrăm, să ne mai gîndim şi la vremea de Apoi, la îngeri. Nu sîntem numai materie cum spuneţi voi, marxiştii, avem şi un suflet care ne va părăsi pentru un Tărîm necunoscut. Nu ţi-e frică de viitor, ai uitat de Infern şi de Rai? Ai să fii pus la casne, te va arde focul Gheenei, ignorezi dăruirea martirilor, superba figură a sfintei Tereza? De ce nu scrii, domnule, o nouă legendă a lui Tristan şi a Isoldei? Ce-i febrilitatea asta, stilul ăsta bolovănos? Ajunge cu atîta eroism, mi-e dor de nţică lăstate, vreau un viol, doresc să văd un film în care o femeie frumoasă se dezbracă, mi-ajung maramele şi scurteicile, salopetele şi uzinele!

Mă îngrijorează destinul dumitale de scriitor. Ai să te strici. Ai coborît la reportaj şi la pamflet. E drept că au mai făcut-o şi alţii, mai iluştri, dar nu e timpul acum. Eşti tînăr încă, lasă treaba asta de grăjdar altora. Fii eteric, urcă la stele şi dispreţuieşte pleava, dacă poţi, fii neînţeles! Or să aibă grijă alţii să te interpreteze mai tîrziu. Dacă ţii să ai bust în piaţă, citeşte, domnule, ce-ţi dau eu, ţi-am mai spus, am un zid de cărţi. N-ai să regreţi. Dă dracului istoriile colectivelor, ce-i ăla omul zilelor noastre? De unde ai scos-o că avem de-a face cu un tip complex, înarmat cu o filozofie? Un ciocănar rămîne un ciocănar, ce-mi tot dai zor cu palavrele dumitale! Imi spui că muncitorii îl studiază pe Shakespeare şi pe Ibsen. Fleacuri!

Imi vorbeşti cu mîndrie de alfabetizare, uitînd că ignoranţa este o stare fericită, v-aţi pus să traduceţi în romîneşte tot ce este mai bun în cultura universală, parcă vulgul ar înţelege ceva din ea?

— Ah, ce ipocrit eşti!

Ai cabinet particular, te plimbi printre noi, ne minţi şi ne înşeli, eşti siret ca vulpea şi îţi schimbi culoarea ideilor ca un cameleon după caz. Trăieşti omeneşte, ba chiar destul de bine. Ai casă şi ţi-ai cumpărat maşină pentru că exerciţi o meserie rentabilă, călătoreşti cu trenurile, avioanele şi vapoarele noastre, foloseşti robinete făcute în uzinele noastre, bei apa pe care o bem toţi, dacă n-ai vin de prima calitate la masă, eşti la curent cu ultimele cancanuri mondene din lumea la care visezi, statul ăsta „autoritar", cum îi spui, nu ţi-a închis uşile bisericilor, te lasă să asculţi muzică electronică, seara îmi umbli cu femei de lux şi te dai în spectacol în marile restaurante, dansînd calipso, dacă nu-ţi place ceva, poţi s-o spui în gura mare, zici că suspini pentru fericirea ţărişoarei ăsteia, dar te doare că nu mai plătim cu bani grei şuruburile străine, totul îţi pute, dar mîninci pîinea făcută din grîul celor a căror istorie mă silesc, uneori fără succes, s-o scriu eu, nu te stringe cureaua, nu te ţin pantofii şi ţipi că n-ai libertate.

Ştiu ce vrei, să-mi dai iar bacşiş, să vin iar cu căciula în mînă la dumneata şi să-mi scapi un pol, să-mi faci semn la pălărie că am sticleţi, să mă vezi stînd cu chirie, să te-aşezi dumneata în castel, acolo unde e azi „casă de creaţie", să ai trei fabricuţe şi să papi bănişorii noştri la Monte-Carlo.

Te-mbraci cu stofă englezească şi cu cămăşi nylon „din pachet", dar, o, dac-ai putea muri de foame la Paris!

Şi mă plingi şi mă cănezi, şi ţi se rupe inima de mine, te sufocă grija de viitorul meu, afirmi că nu voi dobîndi nemurirea, mă vrei eteric, cu capul în nor, dar de fapt îmi doreşti moartea, o ştiu, dar, plăcerea asta n-am să ţi-o fac. Ai plase invizibile în gîndire şi cîntece fermecătoare sub limbă, îmi întinzi acadele spirituale şi eu refuz să mă îndop, îmi place mai mult sudoarea şi mirosul de ulei, şi în proza mea sînt prea multe drapele, optimismul meu te revoltă cînd dumneata m-ai vrea doborît de lacrimi.

Ştiu că n-o să-mi mai dai bună ziua, că o să mă birfeşti la cafenea şi la jururi, o să spui că nu mai am talent, lumea dumitale mă va înmormînta cu onoruri, cînd o să vină vorba despre mine o să discutaţi ca despre un răposat, dar, crede-mă, puţin îmi pasă!

Eugen Barbu

IANNIS RITSOS

POEM DESPRE DOFTANA

(Fragmente)

I

Aci sfîrşesc vocabulele ploii
Sticloasa sîrmă ghimpată a unei vane tristeţi
Aci sfîrşeşte studiul liniilor tăcerii
în palma desfăcută-a unei frunze moarte.
În frunza aceasta am văzut ramificîndu-se
vinele uscate ale unei delicateţi defuncte
perfida noblete ca o caracatiţă strivită de istorie
Aci sfîrşesc subtila şovăială
Aci sfîrşesc mofturile pretenţioase ale bolnavilor
Aci cuvintele îşi pierd sunetul ambiguu
Un zid nu-i decît un zid.
Un tovarăş e atît: un tovarăş
în fiecare tovarăş — e lumea.

Înţelesurile sînt verticale — ca o linie-nplîntată-n pămînt,
urcînd panta cerului; ca un cuţit înfipt în pîine
ca sensul dreptăţii împlîntat în inima celui nedreptăţit
ca încrederea în comunism sădită în sîngele eroilor şi martirilor
ca sabia soarelui înfiptă-n trupul întunecimii.

II

Două chei încrucişate, vopsite în alb,
pe tăbliţa neagră de la intrare.
Două chei ca două oase-ncrucişate
în liniştea timpului — zăngănitul lanţurilor
Un imens schelet de fier proptit în pieptul soarelui.
Fiare legate la gîtul, la mîinile şi la picioarele tovarăşilor
Fierul e ros de rugină. Paşii nu ruginesc.
Îi auzi în mersul lor rănit şi sigur
acolo, departe, pe iarba tînără a nemuririi.
Un culoar lung, ciclic ca disperarea,
care-şi calcă într-una pe urme
ca hohotul de plîns care se mişcă pe propria-i orbită,
ca adevărul care-nconjură, mereu şi mereu,
gîtlejul care n-are voie să strige. Adevărul
care dacă-l fereci între patru ziduri, sapă sub zid
un tunel de comunicare cu soarele; dacă-l îngropi în pămînt,
ţîşneşte ca o fîntînă spre ceruri; dacă-l astupi în gîtlej,
găureşte şi fierul şi gîtlejul; rana însăşi
e o gură care proclamă dreptatea.
Un imens schelet de fier proptit ca un zăvor la poarta timpului
Două chei încrucişate ca două gratii pe cea mai înaltă ferestruică a speranţei.

Două oase-ncrucişate, oasele martirilor
au devenit chei ca să deschidă poarta lumii.

III

Recunosc aceste paturi de fier fără saltea
aceşte bare de fier prin care trece gerul
ca spaima prin vinele oamenilor.
Recunosc izul acestei igrasii care seamănă cu tîrîşul sarpelui,
acest miros al hainei de lînă tocite
acest miros ca aerul închis din subsuoara istoriei!

Cunosc atingerea fierului la încheietura mîinilor mele
ca încetarea fără de veste a unui cîntec în noapte.
Cunosc bezna celulelor, o beznă cu părul măciucă
beznă zgribulită ca la apropierea unei fiare.

Cunosc această tăcere de dinaintea torturii,
tăcerea din timpul torturii, cînd aerul tremură
ca o întrebare schilodită şi fără răspuns.

Cunosc această tăcere cu obrazul jupuit
Această tăcere de după tortură
Această tăcere cu tîmplele însîngerate
Această tăcere cu dinţii-ncleştaţi.
Această tăcere care rămîne-n picioare ca un strigăt suprem: Libertate sau moarte
Şi-apoi această tăcere care-ncepe să surîdă cu buzele pline de sînge.

IV

Tovarăşi, ating fierul paturilor voastre
şi în fierul înghetat, vă aud pulsul bătînd.
Vă ating hainele rănite şi ascult
în fiecare fibră, suspinul vostru adînc.
Fiindcă hainele tovarăşilor au un glas al lor, de taină.
o tristeţe, o poveste, un surîs.

Această tichie atîrnată-n cuiul celulei
e o boltă care-a adăpostit un cuget liber,
o boltă pentru templul nou al vieţii; în scobitura ei
e urma creştetului ras al unui tovarăş,
e urma sudorii şi sîngelui unui tovarăş.

Această tichie e bolta bisericii noastre;
pe această boltă e pictat cu sudoare şi sînge
frumosul, profundul, dîrzul, chinuitul,
atotputernicul comunism.

V

Umblu, ating, adulmec, ascult.
În urma fiecărui pas, ecoul, ca un al doilea pas.
Aci totul e simplu, cert şi decis.
Aci stă nuditatea durerii şi-a credinţei.
Aci lucrur..e se botează din nou, luînd numele lor adevărat.
Aci istoria îşi desface simplu cămaşa
arătîndu-şi rana şi gloria.

Putem deci să vorbim fără şovăială
aşa cum spunem „iubesc", cum spunem „vom învinge",
cum spunem „fericirea e cu putinţă", fiindcă iubirea se afirmă
trecînd din ochii unui tovarăş în ochii celuilalt tovarăş,
fiindcă vorbele sînt cîteodată pietre care zidesc un pod
între cele două maluri abrupte ale singurătăţii.

Şi această lampă din celula lui Ilie Pintille
mai păstrează-n sticla ei îngustă şi ursuză
zarea aspră-a nopţilor de izolare,
un pumn de lumină izbit în pieptul beznei
cu migala neînvăţată a celor învăţaţi cu bărbăţia.
Şi-am văzut acest glob începînd să se mişte sub clopotul de sticlă,
ca împins de răsuflarea largă a nădejdii,
ca o planetă nouă a voinţei
pe firmamentul sacrificiului

VI

În atelierul muncii silnice
ating roţile, nicovalele, ciocanele,
şi, prin fier, ating mîinile voastre, tovarăşi.
Această roată, a doua după roata vieţii,
e roata fiecărui vis întrerupt.
Acest ciocan a izbit pe nicovală metalul întunericului.
făurind o statuie-a surîsului. Pe nicovala aceasta,
a fost crestată, pe furiş, monograma libertăţii.
Ciocanul acesta e o hotărîre: să răsară
soarele de grîu al pîinii pe fiecare masă;
să răsară cîntecul pe buzele-nflorite ale oamenilor.

Iată obiectele mărunte, modeste, lucrate-n lemn şi în os,
penare mute şi păsări parcă aduse din Makronissos,
figuri dăltuite pe ascuns, ocolind privirea paznicilor
ca să nu uite vreodată omeneştile degete sfinţenia muncii —
obiecte mărunte, tăcute şi cugetătoare, toate sfinţite
de marea tăcere a rezistenţei. Şi-ntr-un clopot de sticlă,
un glob pămîntesc din lemn, cu proletarul înlănţuit,
răstignit pe pîntecul pămîntului; iar în creştetul globului
muncitorul frîngînd lanţurile.
Alegorie comună, stîngace
săpată-n lemn, cu frumoasa exagerare a stîngăciei,
pline de idee, de nădejde şi de certitudini,
chipuri fericite şi grele
ca roadele coapte-ale pomului tău, libertate.

VII

Fotografii cu chipuri chinuite.
Chipuri, chipuri, ca nişte vapoare cu două lumini plutind în beznă.
Chipuri tăcute ca amintirea.
Chipuri solemne ca aşteptarea. Chipuri nerase
cu, îndărătul asprei lor bărbi, un zîmbet,
o pasăre mută după-un copac dezgolit.

Chipul adînc al lui Andrei Bernat,
chipul lui Ianos Herbak — de după tristeţea lui,
străluminează-n cuget, ca zorile-ndărătul ruinelor.
Chipul lui Ion Fonaghi cu cei 29 de ani ai lui,
ca 29 de chiparoşi în cîmpia primăverii.
Gura lui — un triunghi exact şi hotărît. Pe ochelari
reflexele a două ferestre deschise spre viitor.

Chipuri tăcute, o, chipurile mele tovarăşe,
chipuri frăţeşti ale eroilor şi martirilor,
şi aceste amprente digitale, atîrnate pe zidul alb
sînt pinacoteca naţională a onestităţii. Şi ale mele
se găsesc azi în arhivele Siguranţei din Atena!
şi poate că tocmai ele
sînt cele mai frumoase poezii pe care pot să vi le ofer,
tovarăşii mei.

VIII

Scrisori de-ntemniţaţi. Înrămate
Poezii înrămate. Cunosc acest scris
Ar putea să fie al lui Tatakis sau al lui Beloiannis.
Scrisorile tuturor întemniţaţilor seamănă între ele.
Închisorile — pe-ntreg pămîntul — seamănă între ele.
Zîmbetul hotărîrii are aceeaşi culoare pe toate buzele.

Poezii zgîriate cu unghiile-n zid,
cuvinte repetate — mereu o auroră roşie la capătul nopţii,
cuvinte roşii, sînge roşu, ochi roşii de veghe,
cuvinte repetate, familiare — aşa cum se repetă bătăile inimii noastre
cum se repetă iambul într-un cîntec popular,
cum se repetă bocetul la căpătîiul morţii,
cum se repetă ovaţiile la o defilare de 7 Noiembrie.

Sîngele luptătorilor e primul poem autentic.

X

Prin deschizăturile pătrate-ale celulelor,
ochi mari au privit moartea în faţă,
au privit noaptea în faţă,
au privit soarele-n faţă.
Aici, în chinuri, şi-a făcut ucenicia cutezanţa omenească.
Aici, în igrasie şi beznă, au scăpărat stelele marxismului.
Aici, pe foiţe de ţigară,
s-au scris articolele dialecticii.

Aici s-a înfiinţat prima Universitate romînească a revoluţiei.
Aici, morţii înşişi, cu ochii deschişi, au coborît scara de lemn în spirală
şi au pornit în noapte să semene grîu şi margarete, margarete şi grîu...

XII

Dînd în lături poarta greoaie-a Doftanei, a pornit
barajul „Lenin" de la Bicaz, aruncînd munţii în aer.
Pe aici au ieşit, cu spinarea lor lată, uzinele socialiste,
lărgind, prin răsufletul lor, Romînia.
Pe aici au ieşit minele cu feţele mînjite
arătîndu-şi dinţii albi într-un zîmbet.

Pe aici au pornit cîntînd
colectivele Dobrogei, cu mînecile sumese
Pe aici a ieşit porumbul în armate de aur
mişcîndu-şi ca-ntr-o apoteoză coifurile paşnice

Iar acum, sus, pe Doftana, palpită steagul roşu
ca o vînă-n care palpită sîngele comuniştilor morţi,
sîngele noii vieţi urcînd panta spre inima lumii
aprinzînd doi bujori de sănătate pe obrajii fraternităţii.

Doftana, 15.VI.1958

În romîneşte de
Nina Cassian şi Iannis Veakis

RADĂCINILE

CAP. XXIX

ZĂPADĂ

Grunz se uita cînd la moarta întinsă pe masă, cînd la inspectorul general Stînjinel. Pe fața moartei nu se citea, așa cum se aștepta inspectorul, spaima ci o liniște adîncă și o tristețe și mai adîncă. În schimb, obrazul lui Stînjinel părea grozav de tulburat.

Inspectorul general privi multă vreme moarta. Viscolul vuia, se repezea în obloane și le zgîlțiia, de parcă ar fi vrut să le deschidă, să spargă geamurile și să între înăuntru. Stînjinel zise:

— Frumoasă fată a fost această Iovca Silef, domnilor.

Grunz, Orbescu, Găman tăcură. Stînjinel luă mîinile fetei și i le încrucișă pe piept. Se uită pe pereți căutînd ceva. Văzu portretul regelui care le zîmbea cu buze groase dintr-o ramă aurită.

— Grunz!

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Lipsește ceva din biroul dumitale, Grunz.

— Nu înțeleg la ce vă referiți, domnule inspector general.

— Dumneata ce ești, Grunz? Creștin ești, păgîn ești?

— Să trăiți, domnule inspector general, sînt creștin.

— Și ce fel de creștin ești dumneata, Grunz?

— Ortodox, să trăiți, domnule inspector general. Creștin ortodox.

— Și dumnealor?

— Ca și mine, domnule inspector general, creștini ortodocși.

— Nu-mi vine să te cred, Grunz.

— V-am spus adevărul, domnule inspector general. Adevărul curat.

— Dacă ești creștin ortodox, Grunz, așa cum pretinzi, cum se face că din biroul dumitale lipsește icoana?

— Nu mi-a trecut prin gînd să-mi pun icoană în birou, domnule inspector general. Nu se prea obișnuiește.

— Ar trebui să se obișnuiască, Grunz. Acolo unde se află portretul majestății-sale, trebuie să se afle și icoana Maicii Domnului. Pentru că puterea majestății-sale vine de la Dumnezeu și de la Maica-Domnului, Grunz.

— Voi lua măsuri să împlinesc lipsa chiar mîine, domnule inspector general.

— Dacă vrei, Grunz. De obligat nu te poate obliga nimeni. S-ar putea ca dumneata să fii liber cugetător.

— Pe cuvînt de onoare, domnule inspector general, sînt creștin. Creștin ortodox.

— Bine! Bravo! Bine! Să nu-l uiți niciodată pe Dumnezeu, Grunz! Și dacă-ntr-adevăr ești creștin ortodox, să-ți pui icoană în birou, Grunz, și să te-nchini din cînd în cînd la ea.

Stînjinel se închină. Se închină și Grunz. Se închinară și ceilalți doi. Numai moarta nu se închină. Stînjinel zîmbi mulțumit.

— Văd că n-ați uitat să vă-nchinați.

— N-am uitat, domnule inspector general. Însă... cum știți și dumneavoastră... serviciul nostru...

— Adică ce vrei să spui, Grunz?

— Vreau să spun, domnule inspector general, că serviciul nostru ne ia prea mult timp. Lucrăm mult, domnule inspector general. Cînd să mai avem timp și pentru altele?

— N-ai dreptate, Grunz. Oricît ar lucra de mult, credinciosul găsește timp și pentru rugăciune. Să-ți găsești timp pentru rugăciune, Grunz. Să te rogi ca să-ți ajute Dumnezeu, Grunz. Chiar ai nevoie să-ți ajute Dumnezeu.

— Mă voi ruga, domnule inspector general.

— Să te rogi, Grunz. Ai nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Chiar acum ai nevoie de ajutorul lui Dumnezeu. Fără ajutorul lui Dumnezeu, Grunz, nu văd cum ai să ieși din încurcătura în care ai intrat.

Îi arătă moarta. Îl întrebă:

— Ei, ce mai poți să-mi spui, Grunz?

— Să trăiți, domnule inspector general, vă spun ceea ce v-am spus și mai înainte.

— Mai clar, Grunz. Mai clar.

— N-am ucis-o eu pe Iovca Silef.

— Fata a murit sugrumată. Se văd pe gîtul ei urmele mîinilor care au sugrumat-o, Grunz. Cu mijloacele pe care le avem la dispoziție astăzi, proba nu e greu de făcut, Grunz.

Inspectorul se încăpățînă.

— N-am ucis-o eu pe Iovca Silef, domnule inspector general.

— Atunci cine-a ucis-o? Găman? Parcă dumneata, Orbescule... ai afirmat că pe fată ar fi ucis-o Găman.

— Da, să trăiți, domnule inspector general. Eu v-am spus că în cazul în care Iovca Silef nu a murit de inimă, nu ar fi avut cine s-o ucidă în afară de Găman. Deseori l-am auzit rugîndu-l pe domnul inspector Grunz să-i îngăduie s-o omoare pe bulgăroaică. Nu știu pentru ce prezența bulgăroaicei îl irita.

— Auzi, Găman?

— Aud, să trăiți, domnule inspector general. Aud și nu-mi vine să cred. Nu înțeleg pentru ce domnul subinspector Orbescu mă acuză pe mine de moartea fetei. Mă acuză degeaba, domnule inspector general.

— Degeaba? Atunci spune ce știi, Gămane. Cîntă, Gămane!

— Să trăiți, domnule inspector general. De știut, nu știu nimic.

— Cum se poate să nu știi nimic, Gămane? Un om ca tine știe totdeauna.

— Nu știu cine-a ucis-o pe Iovca Silef, domnule inspector general. Tăiați-mă, omorîți-mă... Dacă nu știu, nu știu.

— Gămane...

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Te joci cu focul, Gămane. Trebuie să-mi spui tot ce știi, Gămane. Să nu-mi ascunzi nimic, nimicuța, Gămane.

— Să trăiți, domnule inspector general, dumneavoastră mă cunoașteți pe mine destul de bine. Am lucrat și sub ordinele dumneavoastră la Constanța, domnule inspector general.

— Te cunosc, Gămane. Te cunosc și te prețuiesc. Tocmai de aceea te invit să îmi spui tot ce știi cu privire la acest caz.

— Să trăiți, domnule inspector general. Eu nu înțeleg pentru ce vă interesează pe dumneavoastră atît de mult moartea fetei. A murit o fată. O arestată. Gata! Ce să vă mai pierdeți atita timpul vorbind de ea. Dumneavoastră spuneți că a murit sugrumată. Se poate să fi murit și sugrumată. Dar se poate să fi murit și de inimă. Multe femei sînt slabe de inimă.

— Dar urmele de pe gîtul ei?

— Urmele... Să trăiți, domnule inspector general, poate că și le-a făcut singură.

— Gămane!

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Cu cine vorbești tu? Pe cine vrei să păcălești tu?

— Să trăiți, domnule inspector general. Cu dumneavoastră vorbesc, domnule inspector general. Și nu vreau să vă păcălesc. Nu aș cuteza să vă păcălesc, domnule inspector general. Cînd a simțit că se înăbușă, fata și-a dus instinctiv mîinile la gît. Zbătîndu-se, și-a făcut și niște semne.

— S-ar putea să aibă dreptate Găman, domnule inspector general.

— Grunz! N-are nici o dreptate Găman. Fata n-a murit de inimă. A murit sugrumată. Priviți-i obrazul. A și început să se înnegrească.

Într-adevăr obrazul moartei începuse să se înnegrească ușor.

— Gămane!

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Spune-mi ce crezi. Spune-mi cine crezi tu că a ucis-o pe Iovca Silef? Trebuie să aflu cine a ucis-o pe Iovca Silef. Aveam nevoie la București de Iovca Silef. Trebuia s-o duc la București pe Iovca Silef, vie. Cu cadavrul ei nu avem ce face la București. Dar eu trebuie să raportez cum și în ce împrejurări a murit această fată.

— N-am ucis-o eu pe Iovca Silef. Nu știu nimic cu privire la moartea ei. Și nu mai cred nimic.

Inspectorul general Stînjinel se întoarse cu fața spre răsărit, ascultă cîteva clipe năprasnicul vuiet al viscolului care zgîlțiia obloanele și se închină de trei ori. Spuse:

— Să mă ierte Dumnezeu pentru ceea ce vreau să fac. Însă trebuie, domnilor. Trebuie. Văd că altfel nu se poate.

Grunz nu înțelese. Nu înțelese nici Orbescu. Găman pricepu și se trase repede lîngă perete.

— Orbescule!

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Aveți pe-aci din întîmplare o pereche de cătușe?

— Avem, să trăiți, domnule inspector general.

— Să le văd, Orbescule.

Grunz deschise un sertar de la birou. Scoase cătușele. I le întinse lui Orbescu.

— Orbescule!

— La ordin, să trăiți, domnule inspector general.

— Îți ordon să-l pui pe Găman în cătușe.

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector general.

Orbescu se apropie de Găman. Zise:

— În numele legii, te declar arestat. În numele legii, întinde mîinile să ți le prind în cătușe, Gămane.

Găman întinse mîinile. Orbescu vru să i le prindă în cătușe. Fulgerător, Găman i le smulse din mîini, le ridică și-l izbi cu ele în cap pe Orbescu. Subinspectorul se lungi pe covor. Nescăpîndu-l din ochi pe inspectorul general, Găman se trase pe lîngă zid către ușă.

În timp ce Grunz rămăsese ca paralizat, privindu-l pe Orbescu cum sta lungit, nemișcat, și pe Găman cum încearcă să fugă, Stînjinel spuse calm:

— Sus mîinile, Gămane! Altfel te împușc.

În mîna lui Stînjinel luci țeava pistolului. Găman zvîrli cătușele și ridică mîinile în sus.

— Grunz!

— La ordin, să trăiți, domnule inspector general.

— Pune bestia în cătușe!

Grunz culese cătușele de pe covor și, cu vădită teamă, se apropie de Găman.

— Întinde mîinile.

De data aceasta Găman se supuse și Grunz îi puse cătușele.

Stînjinel vîrî revolverul în buzunar și-i spuse lui Grunz:

— Ai grijă de Orbescu. Trezește-l.

Grunz îngenunchie lîngă Orbescu. Îi pipăi pulsul. Îi ascultă răsuflarea. Raportă:

— Să trăiți, domnule inspector general. Orbescu trăiește.

— Foarte bine, foarte bine, inspectore. Trezește-l.

Grunz dădu la o parte perdeaua care masca o ușă. Se duse și se fofilă dincolo de ea. Se întoarse cu o cană mare de sticlă plină cu apă. I-o turnă lui Orbescu în cap cu plăcere și cu dușmănie.

Ud leoarcă, Orbescu se răsuci, deschise ochii, suspină:

— Trăiesc, trăiesc...

— Da, trăiești. Trăiești, Orbescule. Fierul dracului nu piere cu una-cu două.

Grunz îl ajută să se ridice. Îl sprijini de subsuoară. Merse cu el cîțiva pași și-l așeză pe scaun. Nu trecu mult și Orbescu își veni cu totul în fire. Stînjinel îl întrebă:

— Ei, ți-ai revenit în puteri, voinicule?

— Mi-am revenit, să trăiți, domnule inspector general.

Își pipăi capul. Spuse ca pentru sine:

— Mi-au crescut cucuie.

— Orbescule!

— La ordin, domnule inspector general.

— Găman a fost făcut inofensiv. N-ai vrea să-l interoghezi dumneata, Orbescule? Poate izbutești să-l convingi să mărturisească omorul.

Subinspectorul se apropie de Găman. Omul scurt și vînjos ridică mîinile prinse în cătușe. Mîrîi printre dinți:

— Să nu te-atingi de mine, stîrpitură, că te strivesc.

Orbescu se trase îndărăt.

— Să trăiți, domnule inspector general. Cred c-ar fi mai potrivit ca pe Găman să-l ancheteze chiar domnul inspector Grunz.

— Ar fi o idee. Ce zici, Grunz, primești? Vrei să-l anchetezi dumneata pe Găman? Anchetează-l Grunz! Am să stau și eu lîngă dumneata. Am să stau lîngă dumneata și-am să-ncerc să te ajut, Grunz.

— Sînt gata să vă împlinesc ordinul, domnule inspector general.

Stînjinel își scărpină barba scurtă și înspicată și începu să se plimbe cu mîinile la spate.

Grunz începu ancheta.

— Gămane, să ne spui cum și pentru ce ai ucis-o pe Iovca Silef. Auzi, Gămane, nu mai tăgădui. Tăgăduiești zadarnic.

Găman bolovăni ochii și tăcu. Grunz insistă:

— N-auzi, Gămane? Trebuie să ne spui cum și pentru ce ai ucis-o pe Iovca Silef.

— N-am ucis-o eu. Dumneavoastră, domnule inspector, știți foarte bine că nu eu am omorît fata.

— Gămane, dacă nu mărturisești, te fărîm. Auzi?

— Puteți să mă fărîmați, domnule inspector. Dar veți da socoteală. Nu eu am ucis-o pe Iovca Silef. Iovca Silef a murit din cauză că...

Grunz se repezi și-l plesni de cîteva ori cu pumnul peste gură.

— De ce minți? A? De ce minți? De ce nu mărturisești adevărul? De ce nu spui că tu ai omorît-o pe Iovca Silef? A? De ce minți, bestie? De ce cauți să arunci vina pe altcineva, ticălosule?

Găman scuipă sîngele care-i umpluse gura și zise:

— Dumneavoastra ați ucis-o pe Iovca Silef, domnule inspector.

Grunz se năpusti iarăși asupra lui să-i rupă dinții, să-i astupe gura. Însă nu mai apucă să-l lovească. Îl înlătură Stînjinel.

— Așa, Gămane! Știam eu că ești băiat bun, Gămane. Știam eu că pînă la urmă o să spui, Gămane. Cîntă, băiatule! Spune-mi adevărul, copile! Cine a omorît-o pe Iovca Silef? Cine a îndrăznit să ucidă o persoană de care noi cei de la București aveam atîta nevoie? Cine ne-a răsturnat nouă toate planurile prin uciderea acestei fete? A? Cîntă, Gămane! Cîntă, băiatule!

— Să trăiți, domnule inspector general. Pe arestata Iovca Silef a omorît-o domnul inspector Grunz.

— Nu e adevărat, zise Grunz.

— Nu e adevărat, spuse și Orbescu.

— Cum nu e adevărat? E adevărat, răcni Găman.

Stînjinel, cu glas blajin, îi îndemnă:

— Potoliți-vă, măi băieți, potoliți-vă, pentru Dumnezeu. E rușine să vă certați și să răcniți unul la altul. Dacă nu vă e rușine de mine, să vă fie rușine cel puțin de majestatea-sa regele, care vă privește din ramă.

Se apropie de portretul regelui. Înălță umil ochii:

— Iartă-i, majestate! Iartă-i că nu știu ce fac.

Se întoarse către Grunz și către ceilalți:

— Majestatea-sa regele v-a iertat dar să nu vă mai certați.

Grunz se întrebă în gînd dacă nu cumva inspectorul general Stînjinel își ieșise din minți.

— Gămane, spune-mi cum a ucis-o Grunz pe Iovca Silef și de ce a ucis-o.

— Să trăiți, domnule inspector general, bulgăroaica era tare încăpățînată. Nici Dumnezeu n-ar fi izbutit să scoată o vorbă din gura ei. Tăcerea bulgăroaicei l-a întărîtat pe domnul inspector. Apoi domnul inspector a plăcut-o. A vrut... A vrut s-o iubească. Fata i-a rezistat. Și azi după amiază domnul inspector Grunz a venit la serviciu cam... cam băut. A cerut cheia de la celula fetei. S-a dus acolo jos. Probabil că a vrut s-o siluiască. Probabil că fata s-a opus. Și atunci, înfuriat și fiind și cam... cam băut, domnul inspector Grunz a sugrumat-o. Pe gîtul moartei se văd niște urme. Să trăiți, domnule inspector general, se poate constata cu ușurință că acele urme sînt urmele mîinilor domnului inspector Grunz.

— Altceva ce mai poți să-mi spui, Gămane?

— Domnul inspector Grunz n-a interogat-o astăzi pe Iovca Silef aici în birou. S-a dus la fată în celulă. Acolo a sugrumat-o.

— Și altceva, Gămane, altceva...

— Altceva... ce-aș mai putea să vă spun? Cînd am intrat cu domnul Orbescu în celulă, fata era moartă. Să tot fi murit acum un ceas. Cel mult două.

Stînjinel, vesel, îi zise lui Grunz:

— Vezi, inspectore? Cu puțină răbdare și cu puțină bunăvoință am ajuns să aflu adevărul. Adevărul adevărat, inspectore. M-a ajutat Dumnezeu să aflu adevărul, inspectore, să nu arunc vina pe un nevinovat.

Grunz, cu ochii în jos, spuse:

— Nu luați în seamă, domnule inspector general. Găman minte.

— Pentru mine, Grunz, ceea ce a rostit Găman înseamnă adevărul. Îl cunosc de multă vreme pe Găman. Știu cînd spune adevărul și-l miros de departe cînd minte.

— Vă mulțumesc pentru toate cîte le spuneți despre mine, domnule inspector general.

Stînjinel îi porunci lui Orbescu să-l libereze pe Găman din cătușe. Grunz scoase pistolul ca pentru a se apăra. Stînjinel îl liniști:

— Pune-ți pistolul în buzunar, Grunz. Găman va fi cuminte. Nu va sări la dumneata. Ți-o garantez eu.

Grunz își băgă pistolul în buzunar. Găman începu să-și frece mîinile pentru a șterge de pe ele urmele cătușelor.

— Și acum, domnilor, să ne sfătuim. Vă rog, luați loc pe scaune.

La amabila invitație a inspectorului general, Grunz și Orbescu se așezară. Găman rămase în picioare. Stînjinel îl observă. Îi spuse:

— Așează-te și tu, Gămane.

— Să trăiți, domnule inspector general, mă voi așeza numai dacă îmi vor permite superiorii mei. Domnul inspector Grunz și domnul subinspector Orbescu... Pînă acum, să trăiți, domnule inspector general, de cînd fac serviciu cu dumnealor, niciodată nu m-au poftit să iau loc pe scaun.

— Vă rog, domnilor, să aveți în vedere că trăim o noapte excepțională, și să-i permiteți.

— Îi permit, zise Grunz.

— Nici eu nu mă opun, mîrîi Orbescu.

Găman se așeză pe scaun. Își șterse cu dosul mîinii buzele pe care se închegase sîngele. Privea la Stînjinel ca la Dumnezeu.

— Domnilor, spuse Stînjinel. Crima a fost făptuită. Am dovada că pe Iovca Silef dumneata ai omorît-o, Grunz.

Inspectorul negă din cap.

— Bine, Grunz, dacă vrei, poți să continui să negi. Voi sezisa Parchetul chiar în noaptea aceasta. Găman va sta la dispoziția Parchetului ca martor. Iar pe dumneata, Grunz, te vor lua în păstrare ca făptuitor. N-o să scapi nici dumneata, Orbescule. S-a făptuit o crimă. Dumneata ai cunoscut omorul și l-ai tăinuit. Eu nu mai insist. De-acum încolo e treaba Parchetului. Și nu mă îndoiesc că Parchetul va face lumină. Judele instructor și procurorul se vor repezi asupra dumitale și asupra lui Orbescu cu toată mînia. Poate vreți să vă spun și pentru ce? Cazul este senzațional. Dumneavoastră, aci în oraș, aveți multă putere. Cîștigați cît vreți, trăiți bine. Așa că va intra în joc invidia, va intra în joc ura. Iar eu... Eu voi telegrafia la București ce am găsit aici și bineînțeles voi cere instrucțiuni. Însă... însă numai după ce voi deferi cazul Parchetului. Grunz... e bună propunerea mea? Dumneata ce spui de această propunere, Orbescule?

— Am onoare să vă mărturisesc, să trăiți, domnule inspector general, că propunerea dumneavoastră nu e bună, zise Grunz.

— Și eu, adăugă Orbescu, cred, să trăiți, domnule inspector general, că propunerea dumneavoastră nu numai că nu este bună, dar este de-a dreptul catastrofală.

Stînjinel făcu pe miratul.

— Dar pentru ce socotiți dumneavoastră că propunerea mea este atît de rea?

Cei doi tăcură.

— Ia spune tu, Gămane.

— Păi, să trăiți, domnule inspector general, știți și dumneavoastră foarte bine. Unde am ajunge noi dacă Parchetul va începe să-și vîre nasul în afacerile noastre?

— Are dreptate Găman, zise Grunz.

— Mare dreptate, zise și Orbescu.

— Dar eu, domnilor, sînt om cinstit și... pe deasupra mai sînt și creștin. Cum pot să tăinui eu o crimă? Trebuie să vă dau numaidecît pe mîna Parchetului.

— Întrebați centrul, domnule inspector general, zise Grunz.

Stînjinel rîse.

— Centrul... Ar trebui. S-ar cuveni. Dar mi se pare că nu se mai poate vorbi cu Bucureștii. Viscolul, domnilor, viscolul. Și situația aceasta va mai dura cel puțin trei-patru zile.

— Totuși, spuse Grunz, ar trebui să încercăm să prindem Bucureștii.

— Ar fi să ne pierdem timpul zadarnic, Grunz.

Ca și cum ar fi vrut să confirme spusele lui Stînjinel, viscolul vui năprasnic și zgîlții și mai tare obloanele.

— Gămane!

— Da, să trăiți, domnule inspector general.

— Poți să pleci. Însă nu părăsi sediul. Rămîi pe aproape. Poți să pleci și dumneata, Orbescule. Însă și dumneata să rămîi pe aproape.

Cei doi plecară. Stînjinel scoase o batistă din buzunar, acoperi fața moartei și se așeză la loc.

— I s-a înnegrit de tot obrazul, inspectore.

— Da, am observat și eu.

— Ascultă, inspectore. Ia spune-mi mie acum, între patru ochi, ce Dumnezeu ți-a venit să-i iei viața?

Grunz tăcu. Stînjinel insistă:

— Acum poți să-mi spui, inspectore dragă. Sîntem numai noi, între noi.

Grunz șopti:

— Să trăiți, domnule inspector general, aproape că nici nu-mi dau seama cum s-au petrecut lucrurile. Eram... eram, să mă scuzați, domnule inspector general, eram cam turmentat de băutură. Mă întărîtase și-mi întunecase mintea și rezistența ei, tăcerea ei, încăpățînarea ei. Tăcea de parcă ar fi fost făcută din piatră.

— Te înțeleg, Grunz. Desigur că te înțeleg. Sîntem colegi de breaslă. Mîine-poimîine avansezi — da, da, ai tot dreptul, ți-a venit vremea să fii avansat, Grunz — o să fim colegi și de grad. Așa că te înțeleg. Sînt dator, dacă pot să spun așa, să te înțeleg. Dar ce facem? Cunosc crima, Grunz. Și n-am dreptul s-o tăinui. Și apoi mai cunosc crima oameni ca Orbescu și ca Găman. Aceștia nu-și vor ține gura, Grunz. Și odată cu dumneata voi intra și eu la apă pentru tăinuire.

— Ei își vor ține gura, domnule inspector general. N-au nici un interes să pălăvrăgească.

— Garantezi dumneata pentru ei?

— Garantez pentru Orbescu, domnule inspector general.

— Și cu Găman ce te faci, Grunz? Pe Găman l-ai mai și lovit.

— Garantez și pentru Găman.

— Dar de mine, Grunz, ce crezi? Poți să garantezi și pentru mine?

— Desigur, domnule inspector general. Un om ca dumneavoastră...

— Te înșeli, Grunz. Un om ca mine nu poate tăinui o crimă făptuită de altul. Legea. Superiorii. Avem legi, Grunz. Avem superiori, Grunz. Și superiorii știu că ai arestat-o pe Iovca Silef.

— Dar, domnule inspector general, o să vă lase pe dumneavoastră inima să mă distrugeți?

— Nu de mine e vorba, Grunz. Dumneata ai ucis un om. Ai distrus un om. Iar omul acesta era o persoană foarte importantă pentru noi. Dumneata ai sugrumat tocmai persoana de la care noi am fi putut afla multe. Tocmai persoana de care noi aveam mare nevoie la Centru. Cum o să tac? Nu pot să tac, Grunz. Și dumneata nu-mi poți cere mie — mie care sînt cunoscut ca om drept și cinstit — să tac și să-ți acopăr cu tăcerea mea crima. Nu am posibilitatea să tac, domnule inspector. Înțelegi?

— Poate s-ar găsi, domnule inspector general.

— Nu cred, Grunz. Nu văd, Grunz.

— Domnule inspector general, așa cum fără îndoială știți, eu sînt căsătorit de mulți ani. Soția mea, mult respectata doamnă Grunz, este o femeie ceva mai în vîrstă decît mine. E plină de experiență și e plină de înțelepciune, domnule inspector general.

— Am aflat cîte ceva, Grunz, nu numai despre dumneata, ci și despre mult respectata dumitale soție. V-ați cunoscut la Brăila, nu?

— La Brăila, domnule inspector general.

— Și tot la Brăila v-ați și căsătorit?

— La Brăila ne-am și căsătorit, domnule inspector general.

— Inspectore, dar pentru ce mi-ai pomenit de soția dumitale?

— Aș vrea, domnule inspector general, să vă rog să acceptați o invitație.

— Despre ce invitație ar putea fi vorba, Grunz?

— Deși e tîrziu, aș dori să acceptați să luați masa la mine acasă, domnule inspector general. Cu prilejul acesta o veți cunoaște și pe soția mea. Ne vom sfătui și cu dumneaei, domnule inspector general. Poate că soția mea ne va da sfatul de care avem nevoie. Nu trebuie să vă pripiți să anunțați Parchetul, domnule inspector general.

— Nu prea îmi arde mie de masă, dar ca să nu te refuz... Mulțumesc, Grunz.

Inspectorul îl chemă pe Orbescu.

— Ia-i o sanie. Treci pe la „Trei ochi sub plapumă". Duci repede la mine acasă tot ce se cuvine pentru o masă cum ne place nouă. O altă sanie să fie aici în cinci minute. Ai înțeles?

— Am înțeles, să trăiți, domnule inspector.

Orbescu dispăru. Grunz tăcu. Stînjinel se plimbă un timp cu mîinile la spate, ascultînd vuietul cumplit al viscolului care se repezea în obloane și le zgîlțiia. Apoi se opri, descoperi obrajii moartei. Zise:

— Frumoasă fată a fost bulgăroaica asta, Grunz. Grozav de frumoasă, mă! Păcat de ea, mă! Păcat că i-ai luat viața, mă!

— Da, domnule inspector general. A fost grozav de frumoasă. Acuma însă...

— S-a înnegrit. O să înceapă să miroase.

— Eu zic, să trăiți, domnule inspector general, că în noaptea asta ar trebui musai să ne descotorosim de moartă.

— Sînt de aceeași părere, Grunz. Însă aceasta trebuie s-o hotărîm după ce stăm de vorbă cu soția dumitale.

Intră Găman. Raportă:

— Să trăiți, domnule inspector general, să trăiți, domnule inspector. A sosit sania trimisă de domnul subinspector Orbescu.

— Cine e cu sania, mă?

— Ioil. Ioil bărbosul.

— Spune-i să ne aștepte. Venim numaidecît.

— Prea bine, să trăiți, domnule inspector.

Găman plecă. Grunz îl întrebă din nou pe inspectorul general:

— Ce facem cu cadavrul, domnule inspector general?

— Ce să facem? Deocamdată îl lăsăm aici. După masă, la cafea, hotărîm.

Ieșiră. Grunz încuie ușa. Stînjinel zise:

— Te rog să-mi dai mie cheia biroului, inspectore.

Grunz îi întinse cheia. Stînjinel o luă și o vîrî într-un buzunar la vestă.

— Mulțumesc, Grunz.

— Mă rog. Însă nu înțeleg pentru ce ați luat cheia la dumneavoastră, domnule inspector general.

— Nu înțelegi? Pentru că stă mai bine la mine în buzunar decît la dumneata. S-ar fi putut ca dumneata s-o pierzi, Grunz. Ori s-o-mprumuți cuiva în timpul mesei.

— Cum s-o împrumut, domnule inspector general? N-aș avea cui și nici pentru ce.

— Poate că ai fi fost tentat, Grunz, să i-o dai lui Orbescu și la rîndul lui Orbescu ar fi fost tentat să se repeadă pînă aici. Și atunci moarta ar fi fost și ea dispusă să dispară, Grunz.

— Și pe urmă?

— Ei, Grunz! Parcă dumneata nu știi ce-ar fi fost mai pe urmă. Mi-ai fi rîs în nas și mi-ai fi spus: „Ce tot mă bateți la cap cu Iovca Silef? Care Iovca Silef? Ce tot îmi vorbiți mie de moartă? Unde vedeți dumneavoastră o fată moartă? N-am arestat nici o Iovca Silef. N-a murit nimeni!"

— Dar eu am raportat Centrului, domnule inspector general, că am arestat pe Iovca Silef.

— Este adevărat că ai raportat. Dar ai putea să trimiți un supliment de raport în care să spui: „V-am raportat din greșeală că am arestat o fată cu numele de Iovca Silef. Din cercetări a reieșit însă că arestata noastră se numește Cristina Banciu sau... sau cum ar fi chemat-o pe fata pe care ai fi pus mîna".

Grunz rîse cu poftă.

— Nimic din toate acestea nu mi-au trecut prin cap, domnule inspector general.

— Te cred, Grunz, te cred. Însă eu sînt îndreptățit să presupun că ar fi fost posibil să-ți treacă.

— Poate că aveți dreptate, domnule inspector general.

— Viața! Viața m-a învățat să fiu prudent, Grunz.

— Să mă iertați, domnule inspector general. Eu, desigur, mă înclin în fața marii dumneavoastră experiențe de viață. Însă... însă îmi permit să cred că nici un om nu poate să-și ia toate măsurile de prevedere pe care ar trebui să le ia pentru ca o faptă a lui să nu iasă în vileag. Chiar cei mai prudenți oameni uită cîte ceva.

— Cu alte cuvinte, chiar eu am uitat să-mi iau suficiente măsuri de prudență. Asta vrei să-mi spui dumneata, Grunz?

— Nu, domnule inspector general, cu dumneavoastră este altceva. Cu totul altceva.

— Ce-ar putea fi cu mine? Spune-mi, Grunz. Îmi place să cred că acum ne cunoaștem destul de bine ca dumneata să-mi poți spune mie orice.

— Cu dumneavoastră este altceva, domnule inspector general. Dumneavoastră sînteți o excepție. O adevărată excepție.

Viscolul crîncen îi prinse între aripile lui albe, îi înfășură, aproape îi orbi. Se urcară în sanie.

— Tu ești, Ioil?

— Eu, să trăiți, domnule inspector.

— Mînă, Ioil.

— Încotro?

— La mine acasă, Ioil. Pe drumul cel mai scurt, Ioil. Ne grăbim, Ioil.

Birjarul înghețat învîrti biciul și atinse cu sfîrcul lui caii care tremurau. Sania porni și înaintă greu prin viscol. Orașul părea cu totul înecat în zăpadă, copleșit de zăpadă. Pe alocuri nămeții se așezaseră de-a lungul zidurilor. Sania înainta atunci mai ușor. Pe la răscruci însă și pe ulițele mai înguste nămeții erau puși parcă într-adins de-a curmezișul. Caii, biciuiți, luau nămeții în piept și sania în care se aflau trei oameni abia trecea peste movilele de zăpadă afînată.

— Păcătos oraș, murmură Stînjinel.

— Grozav de păcătos, domnule inspector general. Ferice de Orbescu. Scapă de mizeria de aici. Îl mutați la București.

— Depinde de dumneata, Grunz. Depinde numai de dumneata ca să fii chemat la Centru poate chiar înaintea lui Orbescu.

— Credeți c-ar fi posibil, domnule inspector general?

— De ce nu? Trebuie să știi să ungi osiile, Grunz. Dacă ungi osiile, căruța dumitale o să te ducă direct la București.

Sania se opri. Grunz îi spuse lui Ioil:

— Așteaptă-ne aci. Am să-ți trimit rachiu să te încălzești.

— Mulțumesc, domnule inspector.

Sări de pe capră și-și acoperi caii cu niște pături slinoase, peticite. Celor doi le deschise Orbescu.

— Ai și sosit, Orbescule?

— Acum un minut, domnule inspector.

Intrară în casă. Orbescu îi ajută să se dezbrace de paltoanele groase. Le scutură căciulile de zăpadă. Le curăță cu o măturică încălțămintea.

— Ce face Mamița, Orbescule? Bucuroasă de oaspeți?

— Ca totdeauna, bucuroasă, domnule inspector. Pregătește masa.

— Poftiți, domnule inspector general. Poftiți în salonaș.

Stînjinel se opri în prag. Ca om bine crescut, spuse:

— Frumos. E foarte frumos la dumneata, inspectore.

— Soția... Ea a montat casa. Dumneaei se pricepe.

— Se vede că e femeie de gust, inspectore. O femeie care se pricepe să monteze și să îngrijească o casă, mare lucru. Ai avut noroc cu căsnicia, inspectore Grunz.

— Mulțumesc lui Dumnezeu, nu mă plîng, domnule inspector general.

— Mobilă rară, oglinzi, tablouri... Și icoane. Un perete întreg acoperit cu icoane. Îmi place, inspectore! Îmi place!

— Poftiți, domnule inspector general. Intrați. Avem de toate, domnule inspector general.

— Tablourile cu marinari sînt de o rară frumusețe, inspectore.

— Mamița ține la ele ca la ochii din cap.

— Și oglinzile, inspectore. Ascultă-mă pe mine: oglinzile nu sînt de disprețuit, inspectore Grunz. Trebuie să vă fi costat o sumedenie de parale.

— Tot Mamița, domnule inspector general. Are boală nu numai la mobilă și la icoane. Are boală și la oglinzi. Zice: „Puiule, îmi place să avem multe oglinzi în casă. Să mă uit în ele, Puiule. Să mă văd în ele, Puiule. Că după ce voi muri, Puiule, n-o să mă mai uit în nici o oglindă și n-o să mă mai văd în nici o oglindă, Puiule!" Și se închină la icoane, domnule inspector general. A făcut noduri la genunchi, domnule inspector general, bătînd mătănii.

Stînjinel, deși Grunz uitase să-l poftească, se așezase într-un fotoliu larg de piele în care făptura lui părea și mai pirpirie decît era în realitate. Întrebă zîmbind:

— Că soția dumitale se închină la icoane, înțeleg și aprob. Și eu mă închin la icoane, inspectore. Și eu am casa plină de icoane, Grunz. Dar pentru ce se gîndește așa de mult respectata dumitale soție la moarte?

— Eu știu, domnule inspector general? Poate pentru că iubește prea mult viața.

— Toți iubim viața, Grunz. Toți o iubim, deși viața nu e totdeauna dulce.

— Ba e dulce, domnule inspector general. Uneori e mai dulce decît mierea.

Stînjinel întinse gîtul. Șopti:

— Inspectore dragă, crezi că dacă ar mai fi trăit, viața ar fi fost dulce și pentru Iovca Silef?

Lui Grunz nu-i plăcu întrebarea. Aștepta să fie poftiți la masă din moment în moment. Pentru el, om sănătos și voinic, stăpînit totdeauna de o mare poftă de mîncare și de băutură, masa era masă și nimic nu trebuia să i-o tulbure. Iar Stînjinel aruncase tocmai acuma, și nu fără scop, amintirea neplăcută a moartei care începuse să se înnegrească și pe care ei o lăsaseră întinsă pe biroul lui. Avu chef

SÎNT AMARE

să-l înjure pe Stînjinel. Ba chiar să-l bată ca pe un arestat oarecare, să-l scoată afară în viscol și să-l tăvălească gol prin zăpadă. Își stăpini cruntele porniri. Și răspunse blajin:

— Nu, domnule inspector general. Pentru Iovca Silef viața n-ar fi fost în nici un caz dulce.

— Cu alte cuvinte, dumneata crezi că întîmplîndu-se ce s-a întîmplat cu Iovca Silef, de fapt i-ai făcut un bine. Ai scutit-o de un lung șir de suferințe. Nu? Asta vrei să-mi spui.

— Cînd s-a întîmplat ce s-a întîmplat, așa cum s-a întîmplat și cum v-am mai spus, nu m-am gîndit la nimic, domnule inspector general. Îmi luase Dumnezeu mințile. Însă acum cred că aveți dreptate. Dacă nu murea, Iovca Silef ar fi avut mult de suferit.

Stînjinel se ridică și se apropie de peretele acoperit aproape în întregime cu icoane. Își scoase ochelarii, îi aburi, îi șterse cu batista și și-i așeză iarăși pe nas.

— Inspectore dragă, dumneata știi că icoanele acestea sînt adevărate comori de artă?

— Nu mă prea pricep la icoane și nici la artă, domnule inspector general. Mamița se pricepe. Ea are mania icoanelor. Are mania icoanelor tot așa cum are mania oglinzilor. Eu... Dacă-i plac Mamiței, îmi plac și mie.

— Ascultă-mă pe mine, inspectore dragă. Icoanele acestea sînt adevărate opere de artă. Mai ales acestea, pictate pe sticlă. Dacă te-ai putea duce cu ele în străinătate și le-ai pune în comerț, ai înjgheba o mare avere, inspectore.

— S-ar putea să aveți dreptate, domnule inspector general. Am auzit și noi spunîndu-se că prin ținuturile acestea ar fi trăit cîndva niște mari meșteri iconari.

Orbescu, care o ajutase pe Mamița să pună masa, ba chiar să se înveșmînteze și să se dichisească, deschise ușa. Spuse:

— Mult respectata doamnă Grunz!

Mamița își făcu apariția. Stînjinel căscă ochii. Își stăpini mirarea. Se înclină ceremonios.

— Sărutăm mîinile, stimată doamnă.

Molipsit, se însenină și Grunz care abia își înăbușise un strigăt de mirare. Mamița întrecuse toate așteptările. Îmbrăcase o veche rochie de matroană malteză, brodată, ca niște odăjdii, cu strălucitoare fire de argint și de aur. Părea o împărătească bizantină readusă prin cine știe ce minune, după veacuri și veacuri, la viață. Părul lung și creț, proaspăt vopsit în negru-abanos, și-l adunase într-un turn etajat și și-l prinsese cu un nemaivăzut meșteșug în scumpe și strălucite speici. Mîinile îi străluceau grele de inele. Iar brațele îi zornăiau pînă mai sus de coate de încărcătura brățărilor. De urechile lungi și negre îi atîrnau cercei africani, de aur galben-arămiu care îi băteau umerii cărnoși. Ochii vopsiți de jur-împrejur și cu tainică licoare turnată pe bulbi, îi străluceau. Grunz se întrebă dacă Mamița se gătise și se dichisise în acest chip ciudat pentru a-i dovedi lui Stînjinel că este o femeie care dispune sau pentru a-l ameți și a-l rătuti și mai mult pe amețitul și mult-rătutitul Orbescu. De întrebat se întrebă Grunz, însă răspunsul în mintea lui nu-l găsi.

Îi sărută și el mîna Mamiței. Iar Mamița folosi ocazia pentru a-i spune, prin strîngerea degetelor: „Nu te mira, prostănacule. Știu eu ce fac".

Grunz înțelese că Orbescu nu-și pierduse vremea zadarnic. Mamița cunoștea și crima lui Grunz, cunoștea și intențiile de jumulire care erau destul de greu de împlinit ale lui Stînjinel cel căzut ca din cer peste nefericita ispravă.

— Fiți binevenit în casa noastră, domnule inspector general. Dumnezeu să vă aibă în mila și îngrijirea lui.

Inspectorul general îi mulțumi și el, folosind cu iscusință cuvinte și chiar fraze întregi luate din biblie. Mamița îi pofti la masă. Orbescu se scuză și dispăru. Însă atît Grunz cît și Stînjinel știură că el nu a părăsit casa și că, grijuliu, se învîrtește în vîrful picioarelor și trage cu urechea pe lîngă ușă.

Văzînd marea masă întinsă — sarmale munțenești și cîrnați ardelenești prăjiți pe varză acră, curcan la tavă și găini fierte în sos, pui la frigare și pui tăvăliți în mujdei, brînzeturi lîngă brînzeturi și struguri brumați de parcă atunci ar fi fost culeși din viile lui Barbu Știrbey — inspectorul Stînjinel exclamă:

— Ah, doamnă... Ah, scumpă doamnă Grunz... sînt mai mult decît încîntat. Dar totodată, scumpa mea gazdă, sînt îndreptățit să mă întreb: urmăriți oare să mă ospătați au să mă asasinați cu belșugul unui ospăț sardanapalic?

Învăluită de înfloritul compliment, Mamița se făcu a nu pricepe că Stînjinel vorbise de funie în casa spînzuratului, surise și rosti încet, cu modestie:

— Dacă aș fi știut mai din vreme, domnule inspector general... N-am știut. Soțul meu are un obicei prost de care oricît l-aș bătea eu la cap nu izbutește să se dezbare. Totdeauna cînd avem un musafir mă anunță în ultimul moment. Înjghebez și eu ce pot și ce mă pricep, la repezeală.

— Ah, doamnă, doamnă... Dar nu lipsește nimic de la această masă, doamnă! Nu lipsește absolut nimic, stimată doamnă!

— Poftiți, domnule inspector general. Poftiți.

Grunz, cu uriașa lui foame de lup, se apucă să înfulece. Întîmplările prin care trecuse, emoțiile pe care le avusese pe neașteptate una după alta, îl istoviseră. Mînca și i se părea că nu o să se satură niciodată. Mamița, ca o doamnă de lume mare, ciugulea ca o pasăre. Tot ca o pasăre ciugulea și inspectorul general Stînjinel. Sorbise un gît de rac, mușcă dintr-un cîrnat prăjit, mestecă o lingură de varză, mîncă o ureche de purcel, roase cu meticulozitate o aripă de pui, gustă dintr-o felie de tort și bău o jumătate de pahar de apă minerală.

— Cît despre vin, scumpele mele gazde, să mă iertați. Nu obișnuesc.

— Ne pare rău, spuse Grunz.

— Numai atît de puțin mîncați, domnule inspector general?

— Mănînc numai cît îmi este necesar ca să trăiesc, stimată doamnă. Nu abuzez. Iar ceea ce am mîncat la masa dumneavoastră îmi este de ajuns.

— Aveți principii?

— În ceea ce privește hrana trupului, a acestui trecător veșmînt pămîntesc, am un singur principiu, mult stimată doamnă: să nu mă asupresc cu mîncare. Strictul necesar. Numai strictul necesar.

Grunz, care între timp dăduse peste cap cîteva pahare de vin tare, îl luă în răspăr:

— Păi dacă nu beți și dacă nu mîncați pe săturatelea, atunci pentru ce mai trăiți, domnule inspector general?

Stînjinel surise ca un stareț de mînăstire și spuse:

— Ca să mă pregătesc pentru viața de dincolo. Ca să mă pregătesc pentru viața cea veșnică, inspectore dragă.

Mamița rîse, glumi, își sună brățările, se întrecu pe sine. Povesti amintiri din fabuloasa ei viață și povestindu-le cu șart le arginți și le auri. Unor amănunte le puse coarne. Alte amănunte le camuflă sub fumul amăgirilor. Presără printre amintirile ei, cu rar meșteșug, și anecdote picante pe care Stînjinel, rîzînd cînd discret și cînd hohotind, arătă că și el este om de lume și că știe să prețuiască și finețurile dar și expresiile mustoase. În clipele în care tăcerea se așternea ca o pînză de plumb între ei, auzeau vuind viscolul care se repezea în obloane și le zgîlțîia. Ajunseră și la cafea. Se retrase pentru un sfert de ceas și o pregăti chiar Mamița. Aduse cafelele. Grunz îi deschise ușa Mamiței și o urmară în salon. Se așezară. Din cețile de cafea se ridicau în aerul cald al odăii aburi alburii.

— Serviți-vă, domnule inspector general.

Spunîndu-l acestea, Mamița întinse în fața lui Stînjinel farfurioara cu ceașca fierbinte.

Stînjinel luă ceașca, o apropie de gură, o mirosi îndelung și nările îi palpitară.

— Grozavă e cafeaua dumitale, scumpă doamnă Grunz. De mulți ani nu mi s-a mai servit o cafea atît de bogată în aromă.

Mamița se lăudă:

— Am pregătit-o după tipicul turcesc. În ibric de aramă, proaspăt cositorit, la foc domol, pe cărbuni

Stînjinel mirosi îndelung cafeaua însă nu sorbi. I-o întinse lui Grunz:

— Te rog, inspectore, fii bun, bea-o dumneata.

Grunz luă farfurioara din mîna inspectorului și o puse pe masă lîngă cealaltă ceașcă de cafea pe care Mamița i-o destinase lui. Spuse:

— Eu, să trăiți, domnule inspector general, mai mult cu băuturile tari. Nu mă împac cu cafeaua. Rareori sorb o înghițitură-două.

— Îmi pare rău, spuse Stînjinel.

Grunz tăcu. Mamița spuse:

— Vai, domnule inspector general! Cafeaua n-ați băut-o... De vin nu v-ați atins... Din bucatele noastre abia ați ciugulit... Ce idee v-ați făcut oare dumneavoastră despre noi? Se poate, domnule inspector general? Cu atîta bucurie v-am primit la noi în casă! Să știți că îmi pare foarte rău, domnule inspector general.

Păru sincer și adînc mîhnită. Jignită chiar.

Stînjinel zîmbi.

— O idee excelentă, mult stimată doamnă. O idee cu totul și cu totul excelentă.

Se uită la ceas. Spuse:

— Iubite gazde, dumneavoastră știți că a trecut de miezul nopții? E ora două. Se apropie ziua.

— Sîntem în mijlocul iernii, spuse Mamița. Pînă la opt nu se luminează.

— Da, aveți dreptate — replică Stînjinel — pînă la opt nu se luminează, însă noi, adică eu și cu domnul inspector, mai avem și altceva de făcut pînă la ziuă. Recunosc, mult stimată doamnă, casa dumneavoastră e primitoare și conversația plăcută. Extrem de plăcută.

Grunz înțelese că a venit momentul cel greu. O întrebă pe nevastă-sa:

— Mamițo, te-a pus Orbescu în curent cu problemele noastre?

— Desigur că m-a pus.

— Ei, și ce spui dumneata, Mamițo?

— Spun că trebuie să stăm de vorbă.

— Stimată doamnă Grunz, eu... Coleg. Vreau să dau o mînă de ajutor. Însă... Gîndiți-vă: superiorii... Guri multe. Trebuie să le astupăm.

Mamiței nu-i plăcură ocolișurile. Îl întrebă cu brutalitate:

— Cît?

— Nu pentru mine, stimată doamnă. Pentru...

Mamița repetă întrebarea:

— Cît?

— Vai, doamnă! Nu poate fi vorba de bani. Bani are toată lumea. Cum o să mă duc eu la unul sau la altul dintre mai marii noștri și să le spun: „Poftiți bani de la colegul Grunz".

Zicînd acestea, Stînjinel se uita la bijuteriile Mamiței și ochii mici îi sticleau dincolo de ochelari.

Grunz spuse mîhnit:

— Adu caseta, Mamițo. Ce să mai vorbim! N-avem încotro.

Femeia plecă. Grunz vru să se ridice de pe scaun și să se plimbe prin salon. Stînjinel zise:

— Stai liniștit, Grunz. Și dacă ai cumva la dumneata un revolver te-aș ruga să mi-l împrumuți.

Grunz rămase liniștit. Scoase revolverul de teavă și i-l întinse.

— Mulțumesc, dragă inspectore.

Mamița se întoarse cu o casetă stacojie. Înțelese că între timp, între inspector și Stînjinel, s-a petrecut ceva. Zise:

— Aici se află tot ce avem, domnule inspector general.

— Nu-mi prea vine să cred, spuse Stînjinel. Niciodată o femeie nu-și arată de la început toate comorile. Dar, în sfîrșit, vom vedea.

Mamița descuie caseta. O deschise. Scoase un inel cu briliant. Lămuri:

— Cinci carate, domnule inspector general.

— Alb-albastru, zise Stînjinel.

— Tăietură Amsterdam.

— Și altceva, mult stimată doamnă?

— Un inel chevalieră.

Stînjinel strîmbă din nas. Mamița se răsti la el:

— Dar multe inele ca acesta ați mai văzut dumneavoastră, domnule inspector general? Treizeci și cinci grame de aur, 18 carate, briliant de patru carate.

Stînjinel continuă să strîmbe din nas.

— Galben... cuconiță. Galben și cu greață.

— În Brazilia asemenea inele au mare preț.

— Dar ce Dumnezeu să caut eu în Brazilia? Adică nu, nu eu... Că mie nu-mi trebuie nimic... Mai marii noștri... Ce să caute mai marii noștri în Brazilia?

— Nu se știe niciodată pe unde poate purta Dumnezeu pașii unui om, domnule inspector general.

— Mă rog, dacă stăruiți... Mai departe!

— O brățară de aur...

— E o nimica toată, mult stimată doamnă. Vor rîde de mine cînd voi încerca să le-o dăruiesc... E o nimica toată...

— Cum nimica toată, domnule inspector general? Filigran!

— Mă rog, dacă stăruiți...

— Ajunge, domnule inspector general?

— Glumiți, stimată doamnă! Cum o să ajungă? Superiori mulți, stimată doamnă. Și fiecare superior are acasă o cuconiță drăguță...

Mamița oftă.

Oftă și Grunz.

Stînjinel spuse rece:

— Să nu mai pierdem timpul.

— Poftiți: o pereche de cercei.

Stînjinel observă:

— Pandantiv cu smaragde.

Mamița întregi observația:

— Ca un ochi de șarpe. Și adăugă:

Vă pricepeți la bijuterii, domnule inspector general.

— Nu în aceeași măsură ca dumneavoastră, mult stimată doamnă, dar orișicît...

— Două coliere de perle, domnule inspector general. Odată cu ele vă dau și mîna.

— Păstrați-vă inima. Perlele sînt de cultură?

— Orientale, spuse Mamița.

Stînjinel încercă perlele cu dinții însă cum avea dantura artificială nu-și dădu seama dacă erau într-adevăr orientale sau nu. Gîndindu-se că s-ar fi putut păcăli cu perlele, zise:

— Mai adăugați ceva, scumpă doamnă.

— Ce să mai adaug? Broșele pe care le vedeți n-au nici o valoare. Și în afară de podoabele de pe mine nu mai posedăm altele.

— Ar fi bine să le examinăm și pe cele pe care le purtați.

Mamiței îi sări țandăra.

— Nu cumva voiți să mă despuiați, domnule inspector general?!

— N-aș fi tentat, doamnă. Doresc numai să împliniți darul pe care ați binevoit să mi-l încredințați cu cîteva fișicuri de napoleoni. Sînt informat că nu vă lipsesc.

— Napoleoni? N-avem, domnule inspector general.

— Aveți, mult stimată doamnă. Aveți chiar mai mulți decît ați putea să mărturisiți cuiva.

Grunz oftă încă o dată din adîncul inimii. Zise, copleșit de durere:

— Du-te, Mamițo, și adu-i un fișic de cincizeci.

— Vino cu patru, mult stimată doamnă. Cu trei nu aș avea ce să fac iar două nici n-aș dori să văd.

— Vai de sufletul meu, spuse Grunz. Rămîn sărac lipit pămîntului.

— Nu-l supăra pe Dumnezeu, Grunz. Îți rămîne destul. Și-ți mai rămîn și perspectivele... Avansarea. Mutarea...

Mamița aduse patru fișicuri. Stînjinel le cîntări în palme, apoi puse bijuteriile și fișicurile în geanta lui de culoare neagră. Închise geanta. Apoi se duse la ușă și-l chemă pe Orbescu. Cînd acesta se arătă în ușă, Stînjinel îi spuse:

— Orbescule, știu că ai la dumneata un revolver. Fii bun și dă-mi-l. Îmi trebuie.

Orbescu se execută.

Se îmbrăcară toți trei. Stînjinel își încheie nasturii de la palton, își înfundă căciula pe cap și se înclină adînc în fața doamnei Grunz.

— Vă sărut mîinile, cuconiță. Sper să ne mai vedem. A fost grozavă masa...

Plecară. Pe Ioil îl găsiră în viscol bătînd cu picioarele zăpada. Se urcară în sanie.

— La mine, la birou, îi spuse Grunz lui Ioil.

Peste orașul bîntuit de cumplitul viscol atîrna întunericul gros al nopții. Merseră... merseră și ajunseră.

— Dumneavoastră să rămîneți în sanie, spuse Stînjinel lui Grunz și lui Orbescu.

Se duse la ușă și sună. Ieși Gămen. Stînjinel îi porunci:

— Îmbracă-te, Gămane. Mergi cu noi.

Gămen plecă să se îmbrace. Stînjinel îl întoarse din drum. Îi înmînă cheia de la biroul lui Grunz și-i spuse:

— Vezi că pe biroul domnului inspector se află fata aceea, Iovca Silef. Ia-o la spinare și vino cu ea s-o ducem la margine.

Stînjinel scoase pistoalele celor doi din buzunar și le aruncă în zăpadă. Spuse:

— Să le căutați mîine. N-am nici o îndoială că o să le găsiți.

Gămen plecă. Peste puțin se întoarse cu moarta la spinare. O așeză în sanie, la picioarele lui Grunz și ale lui Orbescu. Grunz îi spuse lui Ioil:

— Ioil, în noaptea asta n-ai văzut nimic, n-ai auzit nimic. Ai dormit acasă, lîngă nevastă și lîngă copii. Ai înțeles?

— Am înțeles, domnule inspector.

Stînjinel îl întrebă pe Grunz:

— Există vreun rîu în apropiere? Sînt slab la geografie.

— Există. La marginea orașului. Însă cred că e înghețat.

— Cu atît mai bine. Dacă nu descoperim o bulboană, facem copcă.

— Ioil!

— Da, domnule inspector.

— La margine! Du-ne la margine. La rîu.

Sania, încărcată cu cinci oameni vii și cu un mort, abia înainta prin orașul viscolit și adormit în care la nici o fereastră nu licărea lumină. Pe la răspîntii, unde nămeții crescuseră mari, Ioil sărea din sanie, biciuia fără milă caii, împingea cu umărul sania și bîlbîrosea printre dinți cuvinte al căror înțeles numai el îl cunoștea. Se văzură, cu chiu-cu vai, la margine. Aci viscolul năvăli din toate părțile asupra lor. Se apropiau zorile. Cerul alburiu se făcuse parcă una cu pămîntul. Nămeții, cît movilele. Caii, osteniți, se opriră. Oamenii, pe care îi pătrunsese frigul, se dădură jos din sanie. Stînjinel întrebă:

— Mai e departe pînă la rîu?

— Trei-patru sute de pași, îi răspunse Grunz.

— Orbescule!

— La ordin, să trăiți, domnule inspector general.

— Împinge la sanie!

— Împinge și tu Gămane, că ești voinic ca un bivol, spuse Grunz.

Orbescu și Gămen împinseră sania. Ioil, mergînd înaintea cailor, îi trăgea după el.

După sanie, la cîțiva pași, se tîrau, luptîndu-se cu zăpada, Stînjinel și Grunz. Stînjinel merg în urmă. Grunz înainte. Ajunseră la țărmul rîului. Ioil opri caii. Grunz privi apa. Spuse:

— Am nimerit bine. Dedesubtul nostru se află o bulboană unde apa încă nu a înghețat.

— Aruncați moarta în bulboană. O s-o ia apa și-o s-o ducă pe dedesubt departe, foarte departe. Și apoi, pînă la primăvară, sînt multe, încă multe luni.

Grunz, Orbescu și Gămen luară moarta din sanie, o purtară pe brațe pînă la malul apei și o aruncară în bulboana care fierbea. Ioil se întorsese cu spatele să nu vadă nimic. Stînjinel privi totul cu atenție. Îi spuse lui Grunz:

— Acum, dragă inspectore, poți să fii liniștit. Eu știu să tac. Dumneata însă să bagi de seamă să nu-ți facă bucata Orbescu.

— Orbescu? O să fie mormînt.

— Gămen merge cu mine, inspectore.

— La București?

— Nu. Ce să caute la București? Nu știi că liniile sînt înzăpezite? Eu mai rămîn pe aici cîteva zile. Acuma vreau să fac o cercetare pe graniță. Să împlinesc încă o misiune specială. Vreau să cercetez, dragă inspectore, dacă pe o vreme afurisită ca asta se face sau nu cum trebuie paza frontierei.

— Mă rog, dacă doriți. V-aș putea însoți și eu cu Orbescu?

— Ar fi să vă osteniți prea mult pentru mine, dragă inspectore. Vreau să mi-l dați numai pe Gămen. Să nu fiu singur.

— Dar cum o să vă luptați cu nămeții, cu viscolul?

— Îl luăm și pe birjar cu noi. Ne ducem cu sania.

— Voia dumneavoastră, domnule inspector general.

Se salutară de departe, fără să-și dea mîinile.

Grunz și Orbescu plecară prin zăpadă către oraș. Viscolul îi orbea și le biciuia cu strășnicie obrazul. Stînjinel și Gămen plecară cu sania către frontieră. Îi înfășură și pe ei viscolul.

Nu trecu mult și prin vuietul viscolului Grunz și Orbescu auziră un foc de revolver. Se opriră. Apoi se întoarseră și începură să alerge către rîu. Zorile veniseră și luminau cu lumina lor puțină și vînătă rîul înghețat, cîmpul larg și marginea pădurii de dincolo de frontieră. Viscolul năvălea și asupra lor și asupra întregului peisaj din toate părțile. Oricum ai fi vrut, n-aveai cum să te ferești de el. Se uitară chiorîndu-se prin focul alb al viscolului. Și-l văzură pe Ioil întins în zăpadă. Și plimbîndu-și ochii mai departe, văzură cum sania alerga spre frontieră. Gămen mîna caii și Stînjinel sta în picioare în sanie la spatele lui Gămen.

— O șterg peste graniță, zise Orbescu.

— Oarba după ei! spuse Grunz.

Dar tocmai atunci izbucniră o sumedenie de împușcături. Căscară ochii în viscol. Și văzură cum după sania în care se aflau cei doi alergau și trăgeau focuri de armă patru sau cinci grăniceri. Gămen biciuia caii. Dintr-o dată se poticni și căzu din sanie. Stînjinel luă hățurile și trase puternic de ele. Caii se ridicară în două picioare și se opriră. Omul cu bărbuță tunsă scurt se aplecă, luă geanta de piele neagră din sanie și o zbughi în pădure. Se repezi printre arbori. Coti la dreapta, coti la stînga. Pădurea și viscolul îl ascunseră. Grănicerii se opriră și se aplecară asupra lui Gămen.

Grunz spuse:

— Să mergem acasă.

— Nu, să trăiți, domnule inspector. Să nu mergem acasă, ci la serviciu. Poate că au mai rămas acolo ceva urme care trebuiesc șterse.

Se întoarseră. Și la adăpostul perdelelor de viscol care se întețeau și se îngroșau, se grăbiră către oraș. Se luptară mult cu viscolul și cu zăpada și ajunseră la sediu istoviți. Se scuturară de zăpadă și intrară în biroul lui Grunz.

Gămen, în graba lui, uitase cheia în ușă. Grunz îl sună pe băiatul ciung, cu cap de vulpe, și cînd acesta veni cu somnul pe ochi îi comandă cafele fierbinți. După ce băură cafelele, fumară și se încălziră. Grunz zise:

— Ascultă, mă Orbescule, acuma poți să-mi spui. Acuma trebuie să-mi spui. De ce m-a înșelat, mă, Mamița cu dumneata?

Orbescu făcu un cap plictisit, amărît, îndurerat.

Grunz ridică vocea:

— Acuma poți să-mi spui, Orbescule, că sînt calm, Orbescule. Sînt calm cum n-am fost niciodată în viața mea, Orbescule.

Orbescu tăcu. Grunz se ridică. Se duse lîngă el și, pentru a-l încuraja să mărturisească, îl sărută pe amîndoi obrajii. Apoi începu să-l zgîlțîie, însă cu dragoste, ca pe un copil care s-ar fi supărat dintr-un fleac și pe care el, Grunz, ar fi vrut să-l împace.

— Ascultă-mă, Orbescule. Spune-mi, mă, frate Orbescule, de ce m-a înșelat pe mine Mamița cu dumneata, tocmai cu dumneata? Spune-mi, mă, frate Orbescule. Că sînt calm, Orbescule. Sînt calm, calm...

Orbescu, înduioșat și înduplecat, deschise gura. Începu să vorbească. Dar buzele îi tremurau ca și cum ar fi fost cuprins de friguri.

— Să trăiți, domnule inspector... Să vedeți cum a fost, domnule inspector... Eu n-am vrut, domnule inspector. Din stimă pentru dumneavoastră, eu am ezitat, domnule inspector. Însă... Mult respectata doamnă Grunz...

Cineva bătu tare în ușă și intră înainte de a fi fost poftit.

Grunz întoarse repede capul. Îl văzu pe Stamate. Contrariat și înfuriat, răcni:

— Ce e, Stamate? Ce te-a găsit, Stamate? Nici nu s-a luminat bine de ziuă, Stamate! Și te-ai și apucat să mă deranjezi, Stamate!

Stamate se frînse de mijloc. Cu voce înfricoșată și umilită spuse:

— Să trăiți, domnule inspector, vă rog să mă iertați, domnule inspector. Serviciul, domnule inspector.

— Ce serviciu, Stamate? Care serviciu, Stamate? M-ați înnebunit cu serviciul, Stamate! Nici nu s-a luminat bine de ziuă și-mi dai zor cu serviciul, Stamate! O să-mi iau lumea-n cap, Stamate! O să vă las orfani de mine, Stamate!

Și mai umilit, și mai plecat, Stamate vorbi:

— Să trăiți, domnule inspector. Tocmai acuma am primit o radiogramă cifrată de la București.

— Pentru mine?

— Să trăiți, domnule inspector. Pentru dumneavoastră.

— Ai descifrat-o, Stamate?

— Poftiți, domnule inspector. Am descifrat-o cu cea mai mare grabă.

Grunz, curios din cale-afară, luă foaia de hîrtie pe care i-o întinsese Stamate și citi: „Prindeți, arestați și înaintați-ne de urgență pe Teofil Stînjinel, fost pînă acum cinci zile inspector general în Ministerul nostru. Numitul, destituit pentru escrocherii, a părăsit Capitala, plecînd spre o destinație necunoscută. Cum ulterior destituirii s-a dovedit că de multă vreme se îndeletnicea cu spionajul în favoarea unei puteri apusene, se presupune că va încerca să se strecoare peste frontieră. Vegheați. Prindeți-l. Arestați-l. Și înaintați-ni-l de urgență. Sub pază specială. Semnat: Subsecretar de Stat Eufen Piteanu".

Nevenindu-i să-și creadă ochilor, Grunz mai citi o dată radiograma. Apoi, întinzîndu-i foaia lui Orbescu, îi spuse răcnind:

— Iată, Orbescule, cine-mi era protectorul dumitale. Iată cine te proteja, Orbescule! Citește, Orbescule! Și află, Orbescule, că nu te iert, Orbescule! Află că te mănînc de viu, Orbescule!

Zaharia Stancu

Ilustrații de FLORICA CORDESCU

NOTE

Un nou roman despre colectivizare

În ultimul număr al „Vieții romînești" se publică un fragment din romanul „Cuscrii" de Al. Ivan Ghilia, ce urmează să apară la ESPLA. Tînărul scriitor, cunoscut ca autor de nuvele și schițe, ne oferă de astă dată un tablou mai amplu al vieții satului de ieri. Țărănii din Hîrtoapele, sub conducerea Partidului, vor să înjghebeze o gospodărie colectivă. Dar voința lor are de înfruntat rezistența perfidă a dușmanului care, simțindu-se din ce în ce mai slăbit, unelțește și instigă. Și dacă cei care au depus cererile de înscriere în colectiv ar avea de luptat numai contra unor chiaburi ca Bursuc și Vițelaru, lucrurile s-ar limpezi mai degrabă. Al. Ivan Ghilia pătrunde însă în relațiile mai adînci ale vieții satului, dînd la iveală conflictele ce survin între părinți și copii, între rudenenii, între „cuscri", conflicte în cadrul cărora evoluează eroi ca mijlocașii Petre Istrate și Maftei Zvorișteanu. Numai din paginile publicate în „Viața romînească" am putut desprinde cîteva figuri specifice psihologiei rurale actuale. Cu Petre Istrate, Al. Ivan Ghilia pare că a făcut un pas mai departe, înfățișînd figura unui mijlocaș care parcurge „calea spinoasă a înțelegerii" de care vorbește Mihail Sadoveanu.

Toate aceste ciocniri interne, „de familie" ce alcătuiesc textura romanului, sînt generate de conflictul de clasă, în care se conturează pe de o parte chipul zimbitor al comunistului Ion Airinei, om simplu, dar credincios pînă la moarte cauzei comune, iar pe de alta, viclenia lui Costin Marchidan, instrument venin al vrăjmașului.

Romanul lui Al. Ivan Ghilia promite de pe acum tabloul unei vieți autentice, în care acțiunea și eroii cresc din realitatea de azi a satului nostru.

V. Traian

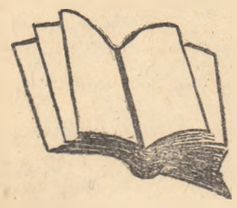

Unde este obiectivitatea?

La rubrica „O seamă de cuvinte", din primul număr al revistei „Luceafărul", a apărut o serie de recenzii. Una dintre ele se ocupă de volumul „Fuga" de Dumitru Radu Popescu. Autorul recenziei, Al. Hanță, consemnează unilateral doar cîteva nuvele ale volumului și anume cele mai puțin semnificative pentru personalitatea talentatului prozator ciujean. Ignorînd caracterul realist al descrierii, temele majore ale actualității pe care le tratează, marea majoritate a nuvelelor cuprinse în acest volum, Al. Hanță prezintă ca esențiale la D. R. Popescu tocmai acele trăsături negative pe care le credem accidentale în proza scriitorului.

Recenzentul preferă să prezinte pe primul plan tocmai acele teme periferice și de interes secundar, cum ar fi „dureri și aspirații înăbușite, întîmplări trecute legate de setea de pămînt, vechea iasmă născătoare de patimi și uri", și este nedreaptă afirmația că D. R. Popescu „mai ales vorbește despre iubiri putrede și lasă ce-și deapănă istoriile sub ploi de frunze veștede și moarte".

Este lipsit de obiectivitate un asemenea chip de a prezenta o carte nouă, anume disecînd exclusiv aspectele nerealizate, treimdu-se cu vederea meritele categorice ale volumului. Recenzia respectivă nu poate închega o imagine reală asupra valorii ideologice și artistice a acestui volum a cărui calitate principală o constituie tocmai axarea nuvelelor în actualitate, tratarea îndeminatecă și originală a temelor contemporaneității. Subliniind cu legitimă satisfacție tocmai această trăsătură caracteristică volumului „Fuga", în „Scînteia" din 20 iulie a.c. se scrie despre cartea lui D. R. Popescu: „Afirmarea răspicată a demnității și a mîndriei umane, aspirația consecventă către însușirea moralei comuniste, ca și respingerea vehementă a tarelor mentalității burgheze caracterizează în genere profilul spiritual al eroilor lui Dumitru Radu Popescu. Personajul central al nuvelelor cuprinse în paginile volumului „Fuga" este omul contemporan — de obicei țaranul colectivist sau intelectualul înaintat din lumea satului..." Și în „Scînteia" se vorbește în continuare pe larg despre acele nuvele remarcabile ale volumului cum sînt „Logodna", „Semnul sărăciei", „Singuri", „Cutia de conserve" sau „Europa", arătînd că pretutindeni în aceste lucrări, „în poziția eroilor, și în replicile adresate dușmanului de clasă sensul politic vibrează cu intens potențial sufletesc".

Recenzia apărută la rubrica „O seamă de cuvinte" este cu atît mai depărtată de obiectivele sale cu cît sugerează inconsistența originalității prozatorului, care ar fi pe rînd tributar „preceptelor eroticii coșbucIene", creator al unor „Sultănici" ale epocii noastre, sau ar relua în nuvela „Urlau cîinii pe dealuri" — „celebra figură a lui A. Chamisso, omul care și-a pierdut umbra..."

Și dacă insistăm asupra carențelor obiectivității în recenzia amintită la volumul „Fuga", aceasta se datorește mai cu seamă semnificației deosebite a acestei culegeri de nuvele consacrate în cea mai mare parte problemelor vitale ale zilelor noastre. Cărțile bune care reflectă artistic aceste realități scumpe nouă trebuiesc îmbrățișate cu satisfacția și entuziasmul firesc întîmpinării oricărei reușite literare.

Pavel Iliescu

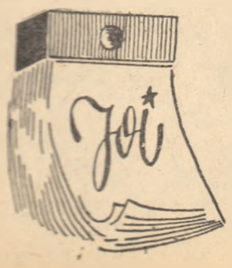

Scriitorii romîni apără pacea

VAL MUNTEANU — *„Scriitori! Înfierați războiul! Țintuiți agresiunea la stîlpul infamiei!"*

OMENIREA VREA PACE, FACĂ-SE VOIA EI!

(Urmare din pag. 1)

și grupuri sociale deprinse de secole să trăiască din jaf și din războaie de subjugare și asuprire, contează pe ignoranța omenirii în mare parte, față de pericolul atomic ce o paște, pe inerția popoarelor luate prin surpriză și puse înaintea faptelor împlinite.

Și Hitler acum douăzeci de ani a crezut la fel. După ce ani după ani și-a pregătit sub ochii binevoitori ai capitaliștilor sîngeroasele sale batalioane fasciste, dintr-o dată a dat drumul cumplitei sale mașini de război, atacînd în apus, în miazănoapte, în miazăzi, în răsărit! Lumea s-a trezit. Ura popoarelor a crescut năvalnică împotriva fascismului. Fiara setoasă de spațiu vital pentru sîngeroșii ei adepți a fost înecată în propriu-i sînge, în propriu-i birlog la Berlin, spre salvarea omenirii și a culturii sale multimilenare, spre gloria eternă a eroilor ce au luptat și au învins, fii ai mamelor, părinți ai copiilor din atîtea țări și mai ales din marea Uniune Sovietică!

Am uitat oare jertfele de atunci, orașele și căminele distruse, viețile omenești nimicite, prețul în sînge al victoriei, care ne-a asigurat vindecarea rănilor grele, înflorirea cea nouă a vieții, renașterea? Să ne aducem aminte, făcînd să vibreze fiecare coardă a sufletului nostru la evocarea grozăviilor timpului de atunci! Să-i facem să înțeleagă cumplitul trecut și relele fără seamăn de mari cauzate omenirii de războaiele fasciste, să-i facem să se zguduie de ceea ce ar putea să vină. Căci un nou război le-ar întrece pe toate cîte au fost, în furie, în stricăciuni, în distrugere și moarte, în prăpăd! Și iată acest război vor să-l aducă peste omenire, peste continente, pe pămînt, pe mare și-n văzduh, imperialiștii anglo-americani și asociații lor. Putem să-i oprim încă? Da!

Scriitorii sovietici au adresat un apel scriitorilor din lumea întreagă să-și ridice glasul pentru salvarea păcii și împotriva războiului pe care-l poate aprinde din oră în oră agresiunea din Liban și Iordania a imperialiștilor anglo-americani. Dar acesta nu trebuie să fie numai glasul purtătorilor cuvîntului scris în carte și în presă. El trebuie să devină, în acest ceas, lege pentru orice om care pune mai presus de moarte dragostea de viață, mai presus de întuneric lumina, mai presus de jaf, omor, nimicire, cultura, bună starea pentru toți, progresul. Acest glas trebuie să determine capii statelor mari să ajungă la înțelegere, la scăderea tensiunii războinice, la începutul dezarmării, așa cum a cerut Uniunea Sovietică.

E timpul suprem.

Popoarele vor prietenie și colaborare. Omenirea vrea pace. Să se facă voia omenirii!

Acad. Mihai Beniuc

MOBILIZAREA CONȘTIINȚELOR

(Urmare din pag. 1)

către toți scriitorii din lume și îndeosebi către cei americani, englezi și francezi, chemîndu-i să-și pună condeiele în slujba păcii.

Într-adevăr, orice scriitor demn de acest nume va înțelege că este momentul să intre în acțiune, să-și concentreze toate resursele sale de energie morală și spirituală, în vederea mobilizării tuturor conștiințelor. A lupta pentru împiedicarea extinderii incendiului, a înăbușirii lui în fașă, constituie acum scopul major al activității sale. Cum ar putea rămîne indiferent la evenimente scriitorul american, englez, francez sau oricare altul, cînd și cerul patriei sale nu este ferit de explozia nucleară, amenințînd să pulverizeze într-o clipă secole de cultură și civilizație? Cum ar putea rămîne indiferent scriitorul oricărui popor, cînd distrugerea atomică nu va cruța pe nimeni?

Neutralitatea, pasivitatea, în cazul de față, nu înseamnă doar o dezertare de la unul din rosturile esențiale ale scriitorului, ci, mai mult decît atît, o complicitate. A tăcea este egal cu a consimți, a aproba cea mai sălbatică barbarie: războiul de agresiune. De aceea, însăși rațiunea, etica scriitorului, credința sa în viitor și progres, îi cere să denunțe orice atentat împotriva libertății și independenței popoarelor.

Știm că acest lucru nu este ușor în Occident și că o luare netă de atitudine comportă riscuri. Dar ele sînt neînsemnate față de coșmarul pe care îl va trăi omenirea, în eventualitatea că forțele criminale își vor atinge țelul. Demnitatea, onoarea, simțul răspunderii îi dictează scriitorului să înfrunte aceste riscuri și să-și facă auzit glasul clar și răspicat. E de datoria sa să înfiereze violența unora, să risipească primejdioasa iluzie a altora, că războiul va bate cu pumnii de fier doar la poarta vecinului, și să le amintească tuturor că același pumn va bate cu siguranță în poarta, în fereastra caselor, lovindu-i în ce au mai scump. Dar atunci va fi prea tîrziu.

Acum, cît mai este vreme, să răscolim conștiințele, să le ținem treze, să le mobilizăm în apărarea păcii. Nici un creator nu poate scăpa profunda semnificație a emoționantului apel adresat de scriitorii sovietici tuturor scriitorilor lumii. Este cel mai cald, cel mai uman mesaj, pătruns de o adîncă dragoste și răspundere față de omenire, față de valorile sale morale și spirituale, pentru a căror conservare nu trebuie precupețit nici un efort.

Ieronim Șerbu

SALUT APELUL SCRIITORILOR DIN UNIUNEA SOVIETICĂ!

(Urmare din pag. 1)

Sovietică, adresată scriitorilor din lumea întreagă este un document istoric. Ea face apel la tot ceea ce este mai nobil și mai de preț în inima scriitorului: la sentimentul responsabilității *întru apărarea zestrei comune a umanității; la sentimentul* datoriei, *pe care fiecare scriitor adevărat o are, de a sluji adevărul, de a salvgarda libertatea și viața.*

Salut apelul scriitorilor din Uniunea Sovietică! Salut apelul scriitorilor care — cei dintîi din lume — au pus în serviciul progresului nu doar aripile talentului lor, ci și singele lor, nu odată!

Chemarea voastră ne găsește prezenți pe linia luptătorilor pentru apărarea Păcii, împotriva agresorilor americani și englezi. Chemarea voastră îmi dă un nou — și cît de prețios — imbold pentru a termina cît mai repede poemul la care lucrez: „Surîsul Hiroshimei".

Vom face, alături și împreună cu voi, din scrisul nostru făclie și scut. Vom ști să apărăm, împreună cu voi, împreună cu scriitorii cinstiți din lumea întreagă, Pacea!

Afară cu agresorii anglo-americani din Liban și Iordania! Trăiască Pacea!

Eugen Jebeleanu

PENTRU VIAȚA ȘI PACEA LUMII!

(Urmare din pag. 1)

lupte cu toate puterile și formele expresiei împotriva războiului pe care-l pregătește capitalismul criminal și dement, omenirii, planetei.

Cei care rîd și plîng odată cu rîsul și plînsul copiilor din lume, să urle revolta și furia pedepsitoare împotriva celora care vor să fie ucigașii copiilor din lume!

Cei care tremură la gîndul dispariției și pulverizării vestigiilor de frumusețe a trecutului și a zestrei sporitoare a frumosului, să strige cu crîncenă indignare grija aceasta!

O! poeți ai lumii! Faceți din condeiele voastre săgeți și din arcurile conștiinței voastre arme, săgeți care să ajungă să se înfigă în inimile de piatră și de venin ale nesăbuiților propovăduitori de moarte și distrugere, imperialiștii anglo-americani.

Oameni ai artei și scrisului de pretutindeni, cereți ca războiul și moartea din țările arabe să fie oprite — și viața, pacea și dragostea să se așeze pretutindeni! Cerem agresorilor anglo-americani să-și evacueze neîntîrziat trupele din Liban și Iordania!

Radu Boureanu

GINA HAGIU — *„În portul Brăila"*

Apelul scriitorilor din Uniunea Sovietică

(Urmare din pag. 1)

Scriitori din toată lumea! Pe umerii noștri apasă astăzi o mare răspundere. Noi nu putem fi satisfăcuți de rolul unor martori inactivi, cînd se săvîrșește o crimă împotriva omenirii. Cuvîntul scriitorilor a fost totdeauna ascultat de guverne și de popoare.

Ne adresăm vouă cu apelul de a ne uni eforturile. Fiecare scriitor este obligat să-și ridice glasul, să-și dăruiască toate forțele minții și talentului său pentru cauza apărării păcii și democrației. Acum nu mai poate fi vorba de ceva mai important. Trebuie să găsim cuvintele care să exprime în sute de limbi voința popoarelor globului pămîntesc. Fie ca prin gura noastră să vorbească toată populația planetei. Trebuie mobilizate toate mijloacele convingerii: ziarele, radio-ul, televiziunea, cinematograful, cuvîntul viu al scriitorului, pentru a zădărnici războiul. Noi ne alăturăm glasul la glasul Guvernului Sovietic care susține stăruitor întîlnirea grabnică dintre șefii marilor state.

Vă adresăm cu deosebită speranță chemarea noastră, vouă, scriitori ai Americii. Faceți totul pentru ca războiul să fie stins chiar de la început! Oricare v-ar fi convingerile politice, oricăror partide sau grupuri sociale ați aparține, oricare v-ar fi atitudinea față de comunism și de capitalism, nu veți scăpa de răspunderea față de poporul vostru, față de întreaga omenire, pentru grelele urmări ale aventurilor războinice. Căci anume la voi, în S.U.A., monopoliștii lacomi și generalii înfierbîntați caută să le atîte. Ridicați-vă deci glasul de protest împotriva crimei care stă să se producă!

Ne adresăm vouă, scriitori ai Angliei. Oare veți admite voi în tăcere și fără obiecție începerea unui nou război mondial, care va distruge și marea voastră cultură multiseculară?

Ne adresăm vouă, scriitori ai Franței, cu aceleași probleme și chemări, cum ne-am adresat și colegilor americani și englezi.

Noi facem apel la scriitorii tuturor țărilor și popoarelor ca în aceste zile amenințătoare să ia singura atitudine demnă de fiecare scriitor cinstit și plin de bărbăție: atitudinea de apărător al păcii. Noi ne declarăm solemn solidaritatea deplină cu popoarele țărilor arabe care luptă pentru independența lor națională. Împreună cu ele, împreună cu toate popoarele iubitoare de libertate, noi cerem retragerea imediată a armatelor americane și engleze din Liban și din Iordania, cerem curmarea imediată a silniciilor făcute împotriva independenței țărilor din Orientul Apropiat și Mijlociu.

Scriitori ai întregii lumi, fiecare clipă e scumpă. Pacea este în pericol! Cultura este în pericol! E în primejdie viața a milioane de oameni!

Noi așteptăm răspunsul vostru. Sîntem încredințați că rațiunea și omenia vor învinge!

I. Abașidze, V. Ajaev, M. Aibek, M. Aligher, S. Antonov, M. Arazi, M. Auezov, C. Așirov, M. Bajan, I. Baltușis, G. Bașirov, P. Brovka, E. Bucov, V. Vasilevskaia, R. Gamzatov, F. Gladkov, P. Glebka, N. Gribaciov, D. Gulia, M. Husein, Ș. Dadiani, A. Dementiev, A. Dehoti, V. Druzin, D. Eremin, V. Ermilov, K. Zelinski, S. Zorian, Zulfia, V. Ivanov, V. Kazin, M. Karim, V. Kataev, A. Kahhar, B. Kerbabaev, V. Kojevnikov, A. Kopteaeva, A. Korneiciuk, V. Kocetov, K. Krapiva, A. Kuleșov, B. Lavrenev, V. Lațis, G. Leonidze, L. Leonov, M. Lukonin, W. Luks, M. Lînkov, G. Markov, S. Marșak, E. Mejelaitis, G. Meniuc, M. Mirșakar, S. Mukanov, G. Musrepov, G. Mustafin, V. Panova, Z. Papernii, F. Panferov, B. Polevoi, E. Popovkin, A. Prokofiev, S. Rahman, R. Rza, A. Sakse, G. Sarian, G. Sevunț, K. Seitliev, I. Semper, S. Sergheev-Tenski, V. Smirnov, S. V. Smirnov, S. S. Smirnov, L. Sobolev, I. Smuul, V. Solouhin, A. Sofronov, V. Sîtin, R. Suleiman, A. Surkov, T. Sidikbekov, G. Tabidze, M. Tank, A. Tvardovski, V. Tevekelian, T. Tilvitis, A. Timonen, N. Tihonov, A. Tokombaev, P. Tîcina, S. Ulug-Zade, A. Upit, A. Usenbaev, N. Certova, S. Cikovani, M. Șaghinian, M. Șolohov, A. Stein, S. Șcipaciov, I. Ehrenburg, A. Jakobson, K. Iașen.

PENTRU PRINCIPIALITATE MARXIST-LENINISTĂ ÎN CRITICA LITERARĂ!

(Urmare din pag. 1)

literaturii, articolul „Pentru întărirea principialității marxist-leniniste în critica literară" publicat de Scînteia în două numere consecutive (4270-71 din 18—19 iulie 1958) aduce o analiză profundă și aprecieri principiale în legătură cu un mare număr de probleme și cu unele manifestări și atitudini din critica literară. După ce subliniază cuceriri și poziții înaintate exprimate ferm în volume și în articole din presă, articolul se ocupă în principal de abaterile de la principialitatea marxist-leninistă ivite în critica literară. Prin ampla cuprindere a problemelor, prin confruntarea pe care o realizează între sarcinile criticii și situația concretă din frontul criticii literare, prin profunzimea și stringența argumentației, acest articol constituie nu doar o bună participare la discuții, sau o contribuție însemnată la lămurirea unor chestiuni controversate; el este un ajutor principal dat criticilor literari, o luare de poziție de o mare cumpănire și fermitate, în problemele fundamentale care privesc obiectivele și dezvoltarea criticii noastre literare

Analiza pe care o întreprinde articolul din Scînteia privește deopotrivă volumele de critică apărute și articolele din presă. În presa noastră au apărut în ultimul timp unele greșeli ideologice serioase și manifestări de liberalism și împăciuitorism față de ideologia burgheză; mai mult decît atît, au putut să apară chiar articole care se îndepărtau atît de mult de principiile marxism-leninismului, încît la un moment dat tindeau să închege chiar un sistem cu totul opus esteticii marxist-leniniste.

Din cînd în cînd își fac apariția în limbajul criticii literare expresii, definiții, teorii ciudate, care circulă o vreme și a căror esență se dovedește pînă la urmă a fi anti-marxistă. Acum doi ani și mai bine a fost lansată noțiunea „adevărului integral", nu mult apoi a început lunga și confuza discuție despre „spiritul modern", discuție ale cărei rămășițe întîrziate mai apar ici și colo. Mai încoace, prilejuită de dezbateri despre receptivitatea criticului față de opera literară, a început să se vehiculeze ideea „receptivității mai largi", să se ceară criticii să fie „mai ductilă și mai variată", adică mai exact și spirit burghez în critica literară. Astfel de teorii au caracterizat activitatea de critic literar a lui Al. Piru, atît cea desfășurată mai de mult, cît și aceasta recentă, semn că nimic nu s-a schimbat în felul său de a gîndi și că nici nu a manifestat dorința de a înțelege estetica marxist-leninistă. Articolul din Scînteia arată că o activitate tot atît de sistematică și fățișă de respingere a tezelor marxist-leniniste în critică și în literatură a desfășurat și I. Negoițescu. Redacțiile publicațiilor literare, editurile, criticii marxiști, au dat dovadă de o condamnabilă nepăsare și îngăduință, lăsînd atîta timp să se tipărească și să rămînă fără cuvenita denunțare astfel de paradă de ideologie burgheză.

Domeniul cercetării și valorificării moștenirii literare, în special cu privire la literatura dintre cele două războaie a fost unul unde s-au exercitat presiuni dintre cele mai mari, ale spiritului burghez, care au avut consecințe dăunătoare. Editurile, și în special E.S.P.L.A., au pierdut la un moment dat criteriile științifice în valorificarea moștenirii, pe care le-au înlocuit cu tendința de preluare în bloc a moștenirii literare, de a cultiva și populariza deopotrivă ceea ce e înaintat în literatura anterioară, ceea ce aparține tezaurului culturii noastre ca și ceea ce e antirealist, nepopular, înapoiat în creația unor scriitori.

Trebuie spus că unii din criticii literari au căzut în această greșeală fie scriind ei înșiși articole caracterizate de îngăduință neprincipială față de laturi negative ale operelor literare din trecut, fie închizînd ochii și lăsînd să treacă articole care ignorau vădit sau ocoleau intenționat învățătura leninistă despre cele două culturi și despre problemele moștenirii literare.

Această tendință s-a vădit cu deosebire în munca de pregătire a manualului de istoria literaturii pentru ultima clasă medie. Aici, mulți critici și istorici literari au scris capitole întregi greșite, sau au dat girul lor unei orientări care minimaliza literatura noastră realistă, absolvea multe lucrări tributare ideologiei burgheze, deprecia și semăna confuzie cu privire la literatura realismului socialist.

Presa literară poartă o mare răspundere pentru pătrunderea unor greșeli și tendințe ca acelea semnalate mai sus. Din păcate, multe din aceste greșeli și tendințe străine de estetica marxist-leninistă și-au aflat adăpost în revistele Uniunii Scriitorilor, și în primul rînd în Viața romînească. Pe lîngă poezia evazionistă, formalistă și proza negativistă, pe care revista le-a publicat adesea, și în bună companie cu acestea, critica Vieții romînești a manifestat o inexplicabilă confuzie și s-a caracterizat prin grave abateri.

Redacția acestei reviste a tolerat numere de-a rîndul să apară articole în care frazeologia, aparținînd nici măcar deghizat vechii critici, tindea să abandoneze și să înlocuiască criteriile științifice în aprecierea operelor literare cu tot felul de gusturi burgheze sau să le adapteze treptat gustului burghez. Lupta împotriva îngustimii dogmatice a fost adesea folosită pentru a se lăsa drum deschis liberalismului.

Cele mai multe din articolele lui Al. Piru și I. Negoițescu aici au fost publicate și, alături de altele, au contribuit la scăderea tot mai accentuată a nivelului ideologic al revistei.

Nici Steaua n-a avut o poziție mai justă, în destule prilejuri. În paginile acestei reviste a fost întreținută mult timp o atmosferă stătută, în care arbitrarul în aprecierea literaturii contemporane s-a împletit strîns cu ploconirea față de o anumită literatură occidentală și cu admirația față de modernism. Articolul din Scînteia arată că și în alte reviste ale Uniunii Scriitorilor s-au manifestat abateri de la criteriile marxist-leniniste în critica literară, ca de exemplu în Iașul literar. Se știe că Scrisul bănățean a făcut loc în coloanele sale unei manifestări crase de naționalism și că a participat mult timp la întreținerea unor răfuieli mărunte și neprincipiale cu revista Steaua.

Gazeta literară care a publicat — în ultimul timp mai cu seamă — numeroase articole bine orientate, menționate de articolul din Scînteia, are și ea răspunderea de a fi găzduit de multe ori nu numai confuzii dar și teze greșite. Multe din discuțiile despre „spiritul modern" au apărut chiar în paginile Gazetei literare a cărei redacție a dovedit prea multă îngăduință și chiar obiectivism în legătură cu teorii nejuste și cu manifestări ale spiritului burghez ivite în presa literară. Ca principal organ literar al Uniunii Scriitorilor, ca publicație săptămînală, avînd deci mari posibilități de a fi operativă, Gazeta literară a practicat o timiditate excesivă, vecină cu împăciuitorismul, cu acceptarea față de abaterile de la marxism-leninism în critica literară. În articolul din Scînteia sînt date exemple evidente de articole greșit orientate sau de limbaj critic pedant și confuz, înviind arsenalul vechii terminologii a criticii și pe care Gazeta literară le-a adăpostit atît în articolele de critică literară, cît și în cronicile ei cinematografice incompetente și superficiale pe care le-a publicat în numere recente, unde lipsa de gust s-a asociat cu lipsa de orientare. În multe cronici și articole care reprezentau linia și programul revistei, Gazeta literară a întreținut un spirit de adulație neprincipială față de anumiți scriitori, scutindu-i de o critică principială și obiectivă, care ar fi folosit și respectivilor scriitori și cititorilor.

Analiza principială și exigentă pe care o face articolul din Scînteia ajută publicațiile Uniunii Scriitorilor să descopere și să examineze cu luciditate activitatea lor, să privească în profunzime poziția lor, le ajută să lupte pentru a putea răspunde la cel mai înalt nivel sarcinii lor de publicații care să slujească scopul educației comuniste a cititorilor și a orientării și îndrumării literaturii.

În același timp, prin ascuțimea și precizia criticii pe care o desfășoară, articolul din Scînteia îndeamnă la o analiză serioasă și tot atît de adîncă a sectoarelor de critică de la alte publicații, ca de exemplu la Contemporanul și Tribuna unde s-au petrecut de asemenea greșeli și abateri în probleme esențiale. Cronica literară semnată de Radu Popescu de la Contemporanul, recenziile și unele informații literare au fost adesea de natură să dezoriente pe cititori, prin lipsa de criterii pe care au practicat-o.

Tribuna la rîndul său a avut față de literatura noastră actuală atît de vădite căderi dintr-o extremă în alta, atitudini atît de surprinzătoare și contradictorii în probleme esențiale, încît e destul de greu să descoperi orientarea revistei în hățișul încîlcit pe care-l promovează, amestecînd valorile cu non-valorile. Vor trebui de asemenea analizate în adîncime și rubricile de critică literară ale revistelor care apar în limbile minorităților naționale din țara noastră. În aceste reviste, mai ales în Utunk și în Neue Literatur au apărut atît teze străine esteticii marxiste, cît și materiale literare, scrise de pe poziții opuse realismului socialist, ideologiei noastre și uneori vehiculînd expresii care de mult trebuiau înmormîntate pentru totdeauna.

Este o datorie a criticii literare să combată cu toată exigența și promptitudinea manifestările ideologiei burgheze oriunde apar ele, în critica literară ca și în scrierii literare, să nu arate nici un fel de îngăduință față de greșeli sau față de încercările conștiente de a abandona marxism-leninismul, spiritul partinic în literatură și în critica literară.

Articolul din Scînteia arată cît se poate de clar că înțelegerea și ajutorul pe care trebuie să-l dăm tendințelor de apropiere sinceră de pozițiile partidului nu trebuiesc confundate cu slăbirea exigenței și cu îngăduința față de încercările de a abate critica pe căi lăturalnice, opuse principiilor noastre științifice, marxist-leniniste.

În concluziile ce vor trebui să încheie în curînd dezbaterile cu privire la critica literară, aceste criterii și situarea fermă, intransigentă pe pozițiile spiritului de partid în critica literară, în istoria literaturii, vor trebui să-și afle locul principal. Ele vor trebui să devină mult mai mult decît pînă acum îndreptarul în munca pe care o au de desfășurat criticii literari. Prin toată activitatea lor, criticii literari marxist-leniniști trebuie să ocupe cu consecvență locul de frunte în frontul ideologic, în îndrumarea și analizarea literaturii, în orientarea și educarea cititorilor în spiritul socialismului. Combaterea concepțiilor burgheze în teorie și în estetică, în istoria literaturii și în practica și aprecierea creației va trebui să fie mereu unul din obiectivele principale ale criticii noastre literare. Promovarea literaturii realismului socialist este indestructibil legată de lupta pentru nimicirea oricăror manifestări și poziții pe care încearcă să și le închege ideologia burgheză. Cauza nobilă a marelui viitor către care mergem, poporul nostru, constructor al socialismului, partidul care ne călăuzește și ne conduce, cer criticilor literari să ocupe cu consecvență și fermitate această înaintată poziție în lupta pentru socialism. De la această datorie nu poate lipsi, această luptă n-o poate abandona nici un critic literar care este credincios marilor tradiții progresiste ale literaturii noastre și care e legat de năzuința de a sluji idealul socialismului.

Mihai Gafița

ZIUA MARINEI

MESAJ MARIN

Ora marină pe brazde de apă
Minutele calme își bate-n etrave.
Cerul din zare cu cearcăn sub pleoap
Își sună în boltă minutele grave.

Carturi atente pe ape grozave.
Cearcănul cerului. Orele, grave.

Colo pescarii în luntri cu vele,
Carturi pe nave alături de ele.
Acolo e țărmul, aici trec pescarii.
Și-n liniștea păcii, tictacul de carii.

Dar cine se plimbă sub mări cu rechinii,
În hula marină, printre actinii?

Ies steaguri de moarte din ape amare,
Ciuperci otrăvite din ape amare.

Dar flamura navelor noastre e roșie.
Carturi atente, carturi de mare
Sub flamura navelor, roșie, roșie.

Matrozul din cart e-ncruntat și puternic
Trec Baltici prin sîngele lui, și-„Aurore"
În inima lui bat Doftane și Griviți...

Navele noastre,
Păstra-veți, iubi-veți
Pacea crescută în veacuri și ore,
Pacea chemată de brave-„Aurore"!

Victor Kernbach

EPOSUL ŞI ELOCINŢA

In volumul de versuri „Ceva mai greu", Dan Deşliu îşi închină activitatea poetică muzei Calliope. Mamă a lui Linos şi Orfeu, Calliope este,— după cum se ştie — muza poeziei epice şi a elocinţei. In poezia „Sub scutul zinei", Deşliu vede însă în Calliope: „...domniţa muzelor eline / a eposului zină...". Dintr-o dată scutul a cărui protecţie o invocă devine incomplet şi vulnerabil. Calliope, fără universul elocinţei, nu poate fi imaginată, iar elocinţa lipsită de disciplina riguroasă, pe care muza a inspirat-o, este de natură să dăuneze poeziei. Dar asupra acestei idei vom reveni, şi in primul rînd trebuie să fim de acord cu Dan Deşliu că muza sa protectoare este Calliope. Dintre succesele sale poetice de pînă acum, nu pot fi uitate „Lazăr de la Rusca" şi „Minerii din Maramureş", bune exemple ale unui epos realist-socialist, în care eroismul comuniştilor este elogiat cu patos şi cu un real talent de a crea oameni, de a le da viaţă, contur, mişcare, personalitate.

Volumul „Ceva mai greu" relevă noi laturi ale talentului lui Dan Deşliu. Mă gîndesc în primul rînd la excelentul poem „Cîntec de ruină" şi la „Micul intermezzo transoceanic", care introduc în activitatea poetului un capitol nou, cu o inedită sensibilitate pentru fantezia spumoasă şi diatriba corosivă. Dan Deşliu este un poet militant şi în activitatea sa pamfletul antiimperialist abundă, nu odată însă minat de verbozitate. In „Cîntec de ruină" ideea poetică a fost supusă unei cizelări atente, astfel că discursul a putut fi stăpînit cu deplină siguranţă în toate finele lui articulaţii.

De obicei se vorbeşte, în literatură, de cizelarea cuvîntului şi munca pentru adecvarea acestui material primordial al scrisului, la un intreg proces creator, nu poate fi neglijată cîtuşi de puţin. Personal însă cred că extraordinara muncă de şlefuitor a poetului începe cu stăruitoarea cizelare a ideii poetice. Dominarea întregului material necesar creaţiei poetice îşi are aici izvorul, geneza. Cînd vorbesc de retorism, schematism, abstracţie sau lipsă de claritate, etc., etc. în legătură cu poezia, nu fac decît să numesc efecte secundare ale unei nedesăvîrşite, deficiente idei poetice.

In „Cîntec de ruină" Dan Deşliu a mers, cu inteligenţă artistică, direct la esenţa fenomenului social, în virtutea căruia acţionează imperialismul american. „Babilonul de beznă şi lumină" al Noului York impresionează prin gigantismul tehnicii, alcătuind în ansamblu, pentru poet, un „lăcaş al celor foarte bizari închinători / la mici hîrtii albastre — ce li se par eterne..." In pofida aglomerării coloşilor de beton, New-Yorkul este pentru Deşliu „Cetatea Ruinii", în virtutea faptului că fiecare tonă de beton sau kilogram de aur, sau pachet de bancnote, este rezultatul nefericirii, al ruinii sau morţii semănată undeva pe întinsul Americii sau al lumii.

Mirajul constructiv al New-Yorkului are pentru poet un sens erostratic şi este sensul real, esenţa însăşi, a imperialismului american. De aici imaginea îngemănată a acestei uriaşe Cetăţi a Ruinii cu reuşitul spectru al „supremei cotoroanţe", simbolul şi viziunea de spaimă a unei lumi agonice, în descompunere.

Portretul „supremei cotoroanţe" este o indiscutabilă reuşită poetică şi picturală. Deşliu îşi mărturiseşte aci afinitatea cu maeştrii olandezi ai penelului (mai curînd cu flamanzii Bosch şi Breughel — bătrînul). Dar în precizia şi supleţea cuvîntului sarcastic, în acumularea zdrobitoare de trăsături din domeniul hidosului, răsună experienţa poetică în materie, a unui Baudelaire, transpusă pe un bun motiv politic:

Ruină devorată de vicii şi de timp,
trecea sulemenită o veche tîrîtură,
crăiasă de bordeluri pe care o avură
cîndva, pe bani — toţi craii urbanului
Olimp.

In cicatricea gurii cîrmîzul s-ar părea
că-i sînge stins... Crăpate sigilii de
văpsele
pecetluiesc al feţii lînţoliu de piele...
Da-n scoică de ureche, — sclipeşte-o
peruzea!

Sarcasmul inventează, în continuare, noi linii şi trăsături, completînd o terifiantă imagine a descompunerii, mascată sub false străluciri. Patosul antiimperialist al poetului a pus în mişcare o bogată fantezie, tăinuită pînă acum în resursele lirice şi epice ale lui Deşliu. Contrastul dintre spectrul „supremei cotoroanţe", viziunea de infern a Cetăţii Ruinii şi puritatea melodiei lui Robeson sau zîmbetului „acelei adolescente brune, / trist nenufar de seară prin parcul fără flori / din Manhattan...", invocarea „săracelor inimi sub tălpile Ruinii", sau a umbrelor trecutului, de la pierdutele Piei-Roşii la oştenii lui Sherman şi Grant, creează o puternică mişcare interioară a poemului, dominată şi condusă cu inteligenţă. Diatriba împotriva jalnicilor admiratori ai falselor străluciri ale Ruinii, legitimează însufleţirea versului aforistic din partea finală a poemului: „Iubire-omenirii / Ruinii — numai ură! / Mai dreaptă lege-n lumea întreagă — nu cunosc!".

„Micul intermezzo transoceanic" completează în mod fericit mesajul „Cîntecului de Ruină".

Este limpede că în activitatea poetică a lui Deşliu tot acest capitol are semnificaţia unei bune investigaţii artistice, în domeniul poeziei militante, politice, în care poetul şi-a exersat şi pînă acum posibilităţile. Dar reuşita lui Deşliu în lirica şi pamfletul antiimperialist nu trebuie, cred, limitată numai la activitatea lui Deşliu. Sîntem în faţa unei contribuţii de valoare, la orientarea liricii noastre pe un drum fertil. Mă gîndesc, cînd scriu aceste rînduri, la ampla discuţie, de multe ori neprincipială în jurul modernismului, care a avut loc la noi, şi la faptul că sprijinitorii acţiunii de „modernizare" a poeziei şi literaturii, au introdus în cetatea noastră literară un cal troian purtător al unor puternice tendinţe apolitice, care s-au manifestat mai ales în poezia tinerilor, fără a-i lăsa liberi de orice influenţă pe cei vîrstnici. O privire, chiar fugară, aruncată asupra poeziei noastre de astăzi, poate arăta că vechea prejudecată estetică idealistă (maioresciană, în speţă, pentru noi) cu privire la aşa-zisul caracter dăunător, pentru poezie, al politicului, nu a dispărut cu totul şi că lupta împotriva apolitismului în poezie şi literatură rămîne o problemă actuală. Contribuţia pe care o aduce Dan Deşliu în această luptă nu este de neglijat. In „Cîntec de Ruină" el demonstrează că politicul ajută la pătrunderea în esenţa fenomenelor şi la solicitarea largă a fanteziei fine şi a subtilităţii poetice.

Valoarea volumului „Ceva mai greu" nu se reduce la poemele citate. Incepînd chiar cu poezia-program a volumului, trecînd la poezii ca: „Divizia noastră", „Formulele rachetei", „Dealul florilor", „Hic fuerunt tartari", etc. aflăm vechi virtuţi ale poeziei lui Deşliu în direcţia caldului elogiu adus militanţilor comunişti căzuţi în luptă, sau anonimilor constructori ai socialismului de astăzi, continuatori ai mesajului lăsat de predecesori.

Reapar însă în volumul „Ceva mai greu" şi vechi deficienţe ale activităţii poetice a lui Deşliu. Arătam la începutul acestui articol că din harurile pe care tradiţia le conferă muzei Calliope, poetul a păstrat eposul şi a eliminat elocinţa. Gestul e lipsit de înţelepciune şi descoperă, de fapt, unul din punctele vulnerabile ale poeziei lui Deşliu. Este poetul cumva un partizan al „Artei poetice" a lui Verlaine, care ne recomandă: „Prends l'éloquence et tords-lui son cou!"? Dimpotrivă! Elocinţa, în poezia lui Deşliu, se plimbă de cele mai multe ori liberă, nestingherită, ameninţînd ea, prin exces de zel, gîtul fin al poeziei. Există, prin urmare, între poezie şi elocinţă o relaţie, care nu poate fi ignorată decît în dauna elementului poetic.

De ce muza Calliope este inspiratoarea eposului şi a elocinţei totodată? Pentru că anticii puneau între aceste două arte o relaţie de identitate, uneori elocinţa fiind socotită predecesoarea poeziei. Pentru Cicero, de exemplu, Homer este în primul rînd un mare orator.

Vechile arte poetice sînt moduri specifice de manifestare a unei retorici. Dacă Poetica lui Aristot e gîndită fără Retorica şi în absenţa colecţiei logice a Organonului, Poetica poate fi cu greu înţeleasă în toate ramificaţiile şi conexiunile ei. Retorica antică nu era numai o artă a exprimării orale, dar şi a comportării în lume (prin conexiune cu etica) şi a scrierii alese. Lui Dan Deşliu, adversar îndreptăţit al estetismului şi falsei lui originalităţi, nu i-ar putea fi indiferentă, de exemplu, marea „Instituţie oratorică" a lui Quintilian adversar şi el al preţiozităţilor spiritului „modern" al epocii sale şi care recomanda, pentru formarea insului superior, modelele epocii clasice. Mai tîrziu, pentru Dante (pe care Deşliu îl invocă în „Sub scutul zînei") elocinţă şi poezie aveau semnificaţie sinonimică.

Orice poetică este în acelaşi timp şi o retorică aplicată şi orice manifestare literară (poezia şi drama, mai ales) are o latură de elocinţă, sau este un mod specific de elocinţă. Romantismul, odată cu sfînta lui furie împotriva clasicismului, a discreditat şi Retorica, deşi romanticii sînt, în bună măsură, tribuni şi retori şi arta lor poetică, în mod vădit, a beneficiat de pe urma studiului retoricii.

De ce insist asupra acestor fapte? Pentru că Dan Deşliu este tribun şi retor, în cea mai largă parte a activităţii lui poetice. Este un poet animat de marile afectivităţi ale urii şi iubirii, cum am văzut. El însuşi spune, nu odată, că are o inimă fierbinte. Dar din inimă porneşte elocinţa, (sau pornesc oratorii) cum a stabilit cu bun simţ Quintilian, pe care l-am numit mai sus: „Pectus est quod disertos facit". Este clar că remediul bunei poezii nu poate privi inima, dar nu poate ignora debitul oratoric. Intre finalitatea Retoricii şi aceea a Poeticii nu există un abis. Două din comandamentele retoricii, cel puţin, nu ne pot fi indiferente, şi anume docere şi movere. Şi poezia trebuie să instruiască şi să emoţioneze. Dar pentru aceasta este necesară o întreagă disciplină, un studiu atent al cuvîntului şi exprimării lui, pentru că poezia nu-şi poate împlini menirea dacă nu convinge. Ce-i trebuie elocinţei pentru a deveni poezie şi nu retorism? Cred că faptul concret, individualul, particularitatea plină de semnificaţie. Acolo unde ideea poetică se diluează în abstracţie, începe retorismul şi încetează poezia. Printre numeroasele exemple de acest fel, pe care Dan Deşliu ni le oferă, aş insista asupra poeziei „Evocare", unde poetul a realizat, parcă anume, un exerciţiu pentru a ne demonstra ce înseamnă retorism şi ce anume poezia.

Prima parte a poeziei este construită pe consideraţii în legătură cu interzicerea de către Adenauer a Partidului Comunist din Germania. Poetul a făcut vizibile eforturi de a face discursul său concret şi interesant, prin imagini variate, prin referiri la istoria antică, etc. etc. Dar totul nu este decît un discurs, lipsit de fiorul poeziei. Şi, dintr-o dată, în final, apare o scurtă evocare a ultimului adăpost al fuehrerului în Berlinul fascist şi agonic, din care nu a mai rămas decît: „claie de zgură şi de pietre pe un cîmp arat cu tunul":

Doar bălării deasupra creşteau...
Era spre seară,
şi mirosea maidanul a mirişte amară;
şi soarele de sînge sub
Brandenburger Tor
murea treptat... Şi singur
şedeam, nemişcător,
în liniştea adîncă, de asfinţit
de lume...
Şi-o cucuvaie, parcă, zicea
cuiva pe nume.

Discursul s-a topit în indiferenţă şi, brusc, atenţia şi emoţia înregistrează apariţia poeziei. Finalul este excelent, este scurt şi exprimă cu mult mai bine tot ceea ce lungul discurs premergător se străduia să spună în mod inutil. Inseamnă aceasta că poezia este numai concizie şi nu discursivitate, că este faptul sau sentimentul concret, individual şi nu abstracţia lipsită de emoţie? Inseamnă toate acestea şi mult mai mult decît atît. Inseamnă că faptul din viaţă, particular şi limitat, are un imens potenţial de generalizare, manifestat cu sobrietate şi e singurul care, odată aflat, e capabil să genereze emoţia şi înţelegerea poetică. Indemnul de a învăţa de la viaţă, nu trebuie niciodată uitat. Viaţa ne învaţă şi arta poetică şi stăpînirea elocinţei.

Ion Vitner

— *M-am gîndit să aduc doar primele două capitole din vol. I al trilogiei mele.*

Desen de ŞTEFAN MUNTEANU

O APARIŢIE INUTILĂ

Zilele trecute a apărut la „Editura tineretului" volumul „Oraşe şi Teatre Germania-Italia '57" aparţinînd lui Horia Deleanu. Titlul poartă ceva solemn şi ademenitor. Aşa se explică de ce ne-am încumetat să-l citim deşi anterioarele lucrări ale autorului, în special „Triumful lui Goldoni", — carte de compilaţie elementară, scrisă într-un stil tern, împănat cu preţiozităţi — ar fi trebuit să ne îndemne la o folosire mai utilă a timpului.

Trebuie să mărturisim, de la bun început, că dezamagirea noastră a fost mare. Chiar din primele rînduri etalînd o falsă şi ostentativă erudiţie, Horia Deleanu ne-a făcut să ne dăm seama că este prizonierul aceluiaşi stil preţios, afectat, care în nici un caz nu putea să ascundă lipsa de idei şi să inducă în eroare cititorii. Autorul vorbeşte de amintirile care se îmbulzesc „*în anticamera manuscrisului*", de obiectele de artă „*mai vechi decît cea mai adîncă bătrîneţe, mai tinere decît cea mai nealterată adolescenţă*", ne comunică adevăruri uluitoare de tipul acestuia: „*Se spune că prima impresie are, adesea, o însemnătate covîrşitoare în dragoste: e vorba de acel* coup de foudre (subl. aut.), *violenta, paralizanta lovitură de trăznet, de sub imperiul căreia nu te mai poţi elibera*", aceasta ca introducere savantă la capitolul amorului „*contractat pentru Leipzig*". Autorul crede că profesiunea de regizor „*trebuie* să cuprindă în preistoria ei (subl. n.) *cunoaşterea directă, înţelegerea, etc.*". Un spectacol îi dă senzaţia „*unor trăiri aproape dureroase, simţite în carnea emoţiilor celor mai ascuţite*". Amintindu-ne faptul că „*Există în Germania o* instituţie (s. n.) *extrem de civilizată*", aflăm cîteva rînduri mai jos că această instituţie (reţineţi termenul) este *autostrada*. Horia Deleanu explică foarte doct noţiuni complicate cum ar fi sensul unic, pe care îl defineşte astfel: „*pe fiecare fîşie* (de şosea n. n.) *se merge numai într-o singură direcţie*". Mai aflăm că autostrada este o „*extrem de confortabilă invenţie*" pe care mergînd „*în mod invariabil te întîlneşti cu dosul maşinilor*". Cam la acest nivel sînt elementele revelatoare ce ni le comunică autorul. Ele se însoţesc cu consideraţii pregnante privind artele plastice, cum ar fi (ne aflăm în galeria de la Dresda). „*Am văzut o serie de tablouri excepţional de interesante*". Ca să nu se exprime în limbajul comun, autorul nu spune că a vizionat un spectacol, ci vorbeşte mereu de „*Lectura artistică a piesei*". De asemenea, tot pentru a face textul mai plin de sevă, autorul ne spune că „*realizarea coregrafică însă... a fost insuficient căptuşită de trăire sensibilă*". La sfîrşitul capitolului „Secvenţe germane" aflăm că autorul a „*scuturat puţin în aceste pagini povara reminiscenţelor încîntătoare*".

Peisajul italian îl face să devină liricoid şi să emită cîteva „maxime" ce pot fi înscrise într-o antologie a speciei: „*Fiindcă orice poet care o întîlneşte pe a sa Beatrice, trăind euforia dantescă, e pentru cîteva momente, la proporţiile universului său, genialul autor al unei Divine Comedia*" sau „*Fiindcă orice tînăr, care îşi găseşte frumoasa, unica sa Veroneză, se simte pentru o secţiune de timp în rînd cu Romeo*", mai aflăm de asemenea că la Costineşti şi Mamaia „*marea, soarele, nisipul fuzionează, amestecîndu-te fericit, în această mixtură miraculoasă*".

Noi n-am avut intenţia să culegem toate „maximele" din lucrarea lui Horia Deleanu, am vrut numai să arătăm care este nivelul acestei cărţi, înecată în platitudini şi constatări banale. Nimic deosebit, nimic sugestiv, nimic demn de memorat. Cititorul se va convinge că Horia Deleanu nu face altceva, vizitînd o galerie de artă, decît să transcrie din catalog titluri de obiecte preţioase, vizitînd un muzeu să reproducă aproximativ explicaţiile ghidului şi să ne informeze mai înainte de toate despre stările sale sufleteşti şi despre preferinţele sale personale (de ex.: aflăm că nu-i plac spectacolele de operă decît dacă asistă „*la ele într-un fotoliu acasă*", explicîndu-ne că „*nu comoditatea mă face să am astfel de preferinţe*", ci „*senzaţia că asist la muzică cu prea puţin teatru*"). Nu ştim de ce asemenea banalităţi (şi exemplele s-ar putea înmulţi) trebuiesc aduse neapărat la cunoştinţa cititorului. Peste tot locul autorul descrie stîngaci, aproximativ şi înşiră lucruri cunoscute şi archicunoscute culese din manualele elementare de istorie şi istoria artei. Dar un fapt nemulţumeşte mai mult decît orice. Horia Deleanu şi-a intitulat cartea „Oraşe şi teatre", a fost în ţările respective ca om de teatru, şi vrea să împărtăşească cititorilor avizaţi sau neavizaţi în problemele artei scenice, impresiile culese din această lungă şi instructivă călătorie. Domnia sa, ca om de teatru, face „*lectura artistică*" a textului ca să-i folosim expresia favorită şi apoi etalează cu aplomb cîteva impresii marginale, toate la nivelul unei cronici de serviciu. Ni se serveşte rezumatul piesei, iar despre spectacol totul este spus la modul general ce nu-ţi poate contura nici o ideie privitoare la înscenarea piesei, soluţiile regizorale, jocul actorilor. Aflăm tot soiul de amănunte despre decoruri, costume, muzică, gonguri, dar foarte puţine şi nesemnificative elemente despre concepţia directorului de scenă şi modalităţile de transpunere a textului dramatic. In R.D. Germană oamenii de teatru erau preocupaţi anul trecut de problemele realismului şi naturalismului în arta dramatică. Elementele pe care ni le serveşte H. Deleanu nu sînt de natură să ne lămurească tocmai probleme esenţiale: cum au reuşit oamenii de teatru germani să rezolve în spiritul realismului socialist această „dispută" cum o numeşte dînsul. Dacă ar fi să-i dăm crezare lui H. Deleanu, naturalismul în teatru s-ar reduce pur şi simplu numai la problemele ţinînd de execuţia decorului şi la utilizarea excesivă a unor elemente pur tehnice în spectacol. De aceea şi „discuţia" asupra spectacolelor vizionate se opreşte în special la exterior şi nu surprinde ceea ce ar fi fost esenţial, primordiala contribuţie a elementului uman. Este îngrijorător cum un om de teatru asistînd la spectacolele unor valoroase ansambluri germane, poate să comunice atît de puţine idei, menţinîndu-se la simple povestiri diluate, lipsite de sugestie. Aprecierile sînt la nivelul următor: „*Parodia lui Synge susţinută strălucit mai cu seamă de Heinz Schubert... şi-a descoperit pe scena lui Berliner Ensemble o serie de sensuri noi*" sau piesa pune „*o serie de probleme*". (De altfel, la fiecare pagină te întîmpină de două-trei ori „*nişte*" şi „*o serie de*").

Pe Horia Deleanu îl interesează prea puţin spectacolul privit în multilateralа lui desfăşurare şi prea mult detaliile tehnice, acele elemente frapante care impresionează pe oricine la prima vedere. Deşi ne spune în cîteva rînduri că a discutat cu oamenii de teatru problemele realismului şi naturalismului, în cartea sa întîlnim doar vagi aserţiuni care expediază discuţia în mod elementar, primitiv şi diletant.

Despre realismul socialist nu vorbeşte decît extrem de puţin şi în fugă, neconvingător. Disputa realism-naturalism din teatrul german este privită dintr-un punct de vedere obiectivist şi eclectic, iar poziţia celui ce scrie este ambiguă şi de natură a induce în eroare cititorul. Expunînd sumar o părere sau alta, combătînd în treacăt naturalismul şi nu pe direcţiile esenţiale, ci în amănunte mai mult sau mai puţin importante, Horia Deleanu nu aduce teatrului nostru nici un serviciu.

Scrisă într-un stil pedant, umplută cu recenzii superficiale despre spectacole, necomunicînd nimic nou şi interesant, cartea lui H. Deleanu stîrneşte dezaprobarea cititorilor şi nu-şi justifică apariţia.

Valeriu Rîpeanu

CLARETTE WACHTEL — *Din ciclul „Un om între oameni"*

ARTE

Cartea spectatorului de operă

Editura Muzicală a Uniunii compozitorilor din R.P.R. pune la îndemîna spectatorilor de operă un ghid interesant şi sistematic. Numărul crescînd al teatrelor de operă, al teatrelor muzicale precum şi al spectacolelor independente de operă care au loc în ţara noastră, impunea tipărirea unei asemenea cărţi. Volumul lui Nicolae Negrea, scris într-o formă limpede şi concisă, urmăreşte să comunice cititorului linia evolutivă a unei opere, desfăşurarea detaliată a acţiunii ei scenice. Avertizat asupra acestora, spectatorul poate sezisa mai bine substanţa muzicală a operei respective şi implicit expresia şi relieful anumitor sentimente sau idei. Nu mai puţin binevenite în acest sens sînt şi indicaţiile care punctează narărea acţiunii (arie, recitativ, cavatină, leit-motiv, intermezzo orchestral) unele corespunzînd, altele anticipînd momentele intens dramatice din operă.

Schiţele biografice ale compozitorilor — şi analizele asupra valorii muzicale şi a conţinutului conferă cărţii lui N. Negrea atributele unei lucrări utile. Vom reproşa autorului faptul că, scriind despre operele lui Richard Wagner, procedează mai mult descriptiv, ocolind astfel explicaţia ştiinţifică a contradicţiilor grave caracteristice personalităţii complexe a compozitorului.

Deşi N. Negrea nu şi-a asumat sarcina să depăşească prin prezentări mai ample linia modestă, concisă şi explicită, rămîne totuşi dator unei informări mai depline a cititorului. Dacă pe scena unui teatru de operă din Capitală sau provincie se joacă într-o stagiune cutare operă mai puţin valoroasă, acesta nu e un motiv să fie inclusă în ghid — în dauna unor opere mai puţin cunoscute, dar mult mai preţioase. Nu e un secret că cei pasionaţi după muzica de operă doresc o lărgire continuă a ariei cunoştinţelor lor în această privinţă. Mijloacele moderne de audiere a operelor — sală, radio, televizor, magnetofon, pick-up, cinema, mijloace curente la îndemîna publicului nostru — ar fi reclamat, chiar pe linia intenţiei autorului, cunoaşterea unor opere de largă circulaţie. Lipsesc din cartea lui N. Negrea spre surprinderea şi regretul cititorului multe din piesele reprezentative ale clasicilor italieni, ruşi, germani sau ai altor popoare, ca să nu mai vorbim de faptul că despre: Monteverdi, Lully, Gluck, Massenet, Thomas, Korsakov, Ravel, De Falla, Richard Strauss, Prokofiev se aminteşte în treacăt sau deloc.

Rămîne de asemenea inexplicabilă — în ciuda unei motivări neconvingătoare schiţate în finalul introducerii — lipsa prezentării capodoperei literaturii noastre muzicale, „Oedip" de George Enescu. Nu erau de învins dificultăţi prea mari, cu atît mai mult cu cît există o bună bibliografie în această privinţă. Mă refer la documentele studii— primul, semnat de Em. Ciomac şi care precede traducerea celebrului libret al lui Edmond Fleg, al doilea, mai detaliat, existent în cartea care poartă titlul operei însăşi, aparţinînd muzicologului Lucian Voiculescu. (ESPLA 1956).

Editura Muzicală ar fi trebuit să lucreze mai atent cu autorul pentru a oferi un ghid care să nu rămînă la simpla înfăţişare a subiectului şi să depăşească nivelul unui „program de sală".

Al. Nicolau

G. Ciprian: „Măscărici şi mîzgălici"

Dubla personalitate artistică — de actor şi scriitor — a lui G. Ciprian i-a adus mari avantaje în realizarea recentei sale cărţi, Măscărici şi mîzgălici. Autorul a beneficiat de calităţile scriitorului, iar acesta a găsit în activitatea interpretativă a primului un bogat material de viaţă. Rezultatul? O carte de memorii deosebită substanţial de cele apărute mai înainte.

Datorită deprinderii condeiului şi obişnuinţei de a-şi aşterne gîndurile pe hîrtie, G. Ciprian a izbutit de pildă să întreprindă analize critice — deşi uneori sumare — totdeauna clare şi competente asupra interpretării unor roluri susţinute de colegii de scenă sau asupra unor spectacole şi evenimente teatrale. Deosebit de interesante ni se par aprecierile comparative pe care le schiţează uneori autorul cu privire la succesivele distribuiri de actori în acelaşi rol, vreme de cîteva decenii. Trebuie subliniată de asemenea cu satisfacţie atitudinea critică a autorului faţă de moravurile teatrului burghez şi intransigenţa pe care nu s-a sfiit s-o folosească în comentarea unor interpretări nepotrivite a unor colegi. Se mai cuvine apreciat simţul autocritic al lui G. Ciprian, vădit în întregul cărţii — acolo unde a fost cazul — atît în ceea ce priveşte opera sa literară cît şi cea scenică.

Totuşi Măscărici şi mîzgălici nu ne-a mulţumit pe deplin. O spunem cu tot regretul, tocmai pentru că această carte este rodul unei duble şi valoroase personalităţi artistice. Ne referim în primul rînd la exagerările pe care le capătă uneori degajarea în cartea lui Ciprian. Nu putem fi împotriva unui stil viol şi spiritual, dar nici nu putem aplauda un stil care duce, din fericire de puţine ori, la superficialitate. Din păcate titlul cărţii accentuează, din capul locului, această deficienţă. In plus, în ansamblul volumului apare mult prea lungă partea introductivă, cuprinzînd istoria copilăriei autorului, de multe ori abundentă în amănunte nesemnificative, tributare exagerărilor amintite.

Dincolo de asemenea reproşuri, cartea lui G. Ciprian rămîne un punct însemnat al memorialisticii teatrale romîneşti; ea constituie un izvor preţios pentru istoriografi şi o lucrare plină de învăţăminte pentru generaţiile tinere de actori.

N. B. Ce păcat că E.S.P.L.A. — cu ajutorul graficianului Dumitru Ionescu — a contribuit la accentuarea deficienţelor cărţii îmbrăcînd-o într-o supracopertă de-a dreptul neserioasă.

Mihai Vasiliu

Sensul şi generalizarea operei literare

— Despre nuvela „Drumul spre cer" de Nicolae Jianu —

Stăruinţa în analiza eroilor şi a compoziţiei nuvelelor cuprinse în volumul „Drumul spre cer" este determinată în primul rînd de însemnătatea social-politică a temelor pe care le tratează Nicolae Jianu în volumul său. Este desigur firesc să acordăm deaceea o atenţie deosebită mesajului ideologic al unora din aceste nuvele. Infăţişarea personalităţii muncitorului din zilele noastre presupune evidenţierea entuziasmului creator, a sentimentului răspunderii pentru cauza comună, a optimismului şi a încrederii lucide în viitorul fericit al zilelor noastre. Exprimarea însuşirilor morale esenţiale în centrul operelor literare actuale constituie o condiţie elementară pentru reflectarea veridică a realităţii concret-istorice.

O nuvelă importantă — „Drumul spre cer" — cea care dă şi titlul volumului, încheagă o falsă imagine asupra profilului spiritual şi sufletesc al muncitorului.

Nuvela e consacrată unei drame zguduitoare, petrecute în anii de după eliberare, pe care o povesteşte la persoana întîia un inginer trimis să lucreze într-o mină din nordul ţării. Inaintea sosirii lui, undeva la capătul unei galerii insuficient explorate s-a prăbuşit un bloc enorm de stîncă, zdrobind corpul unei tinere muncitoare sub ochii îngroziţi ai iubitului ei. Acesta — un miner încărunţit de mizerii şi nevoi — înfăţişează pe larg inginerului nostru această teribilă împrejurare.

Minerul încercat atît de cumplit de viaţă pare împietrit pentru totdeauna: „ceva îl împiedica să treacă dincolo de pragul unei experienţe proprii, foarte dureroase care ucisese în el puterea de a se închipui fericit".

Scriitorul a desluşit aici o durere imensă, emanînd din povestea tragică a minerului care şi-a pierdut iubita şi s-a simţit dator să o evoce cu vehemenţa unui act de acuzare. Inginerul care primeşte zguduit spovedania impresionantă a minerului face însă o apropiere firească între deprimarea acestuia şi atmosfera generală care domneşte în colonia minerilor. Aceasta pare copleşită de o fatalitate nelămurită: „Nicăieri nu mi s-a părut moartea mai lipsită de solemnitate şi nu ştiam dacă aceasta se numea înţelepciune sau neputinţă şi resemnare". In acest sens, ca un om cult, înaintat, eroul nostru încearcă din capul locului să se opună descurajării, „splendidei seninătăţi în faţa morţii", atitudinii resemnate, fataliste, care copleşeşte pe oamenii aflaţi la lucru în mină.

Cum încearcă povestitorul să infirme legitimitatea acestei atitudini în faţa vieţii? S-ar putea dovedi mai curînd că, dimpotrivă, întreaga nuvelă explică valabilitatea, persistenţa „splendidei seninătăţi în faţa morţii"! Autorul crede nimerit să facă unele consideraţii de sociologie, urmărind să demonstreze că minerii despre care scrie ar fi într-un sens „...prizonierii unui proces legendar". Astfel, vechea robie ar fi pus o pecete inextricabilă pe sufletul lor, i-a silit să adopte, cu preţul chinurilor milenare, o filozofie stupidă a morţii, ca o moştenire blestemată. Aceşti mineri — scrie N. Jianu — „...pentru duşmănoasa conspiraţie a trecutului au păstrat o neînţeleasă indiferenţă".

Nuvela creează în permanenţă aparenţa unei superiorităţi a forţelor retrograde în comparaţie cu cele înaintate. Pe de o parte, eroul povestirii se pretinde a fi iniţial „apostol al unei noi filozofii faţă de moarte". Dar frazele sale, încercările prea timide, formulate pe un ton scăzut — reflectînd parcă inconsistenţa propriilor convingeri — sînt covîrşite, pas cu pas, de replica fiecărui element al compoziţiei nuvelei. Minerul care relatează inginerului povestea tragicului sfîrşit al dragostei lui, obişnuieşte să păstreze tăceri exasperante. El are o fizionomie care „luminată de flacăra lămpii de carbid, arăta ca un spectru". Expresia ochilor lui era „fără interes, fără dragoste", „şi în colţurile gurii îi tremura un zîmbet sceptic şi batjocoritor". Din cînd în cînd, autorul identifică „mîna lui aspră şi rece" cu „o bucată de metal ruginit".

Sînt amănunte care desăvîrşesc portretul unui naufragiat al vieţii, insensibil la orice adiere a speranţei, a încrederii sau a optimismului. Or, compoziţia întregii nuvele îşi însuşeşte viziunea deprimantă a acestui om. Personalitatea remarcabilă a minerului — bărbăţia, eroismul şi curajul lui — este estompată în această poveste neverosimilă care proslăveşte împietrirea durerii. Cum încearcă să ne dovedească povestitorul că opune acestei poziţii retrograde, atitudinea inginerului, a celui ce se pretindea iniţial „apostolul unei noi filozofii faţă de moarte"? De fapt, întregul mediu muncitoresc este redus la o imagine izolată şi întîmplătoare. Situîndu-şi eroii şi acţiunea nuvelei sale în mijlocul minerilor, scriitorul avea toate elementele necesare pentru a demonstra incompatibilitatea concepţiei fataliste, a indiferenţei laşe în faţa morţii.

Pe drept cuvînt ideologia clasei muncitoare, spiritul ei combativ, eroic, optimismul celor ce construiesc un viitor fericit, ofereau prilejul unei replici nimicitoare date concepţiei retrograde despre „splendida seninătate în faţa morţii". Dar ce se intîmplă de fapt?

Pe primul plan al compoziţiei nuvelei, eroul central al povestirii — minerul — apare ca un exaltat al suferinţei. El consideră clipe de sublimă fericire omenească pînă şi momentele de coşmar, în care poartă pe umeri — în „drumul spre cer" — într-un urcuş halucinant, corpul însingerat al iubitei: „Am rămas cu singura mîngîiere că cele trei ceasuri, cît a ţinut urcuşul, au însemnat de fapt viaţa mea adevărată". Pentru ca pînă în cele din urmă tragedia să devină un paradoxal prilej de uşurare, ca într-un vis cu întorsături absurde, de necrezut. „Toate chinurile îndurate de cînd o îndrăgisem pe Floarea, nopţile de îndoială şi aşteptare, se adunau acum, prefăcute în mîngîiere şi linişte. Acum Floarea era a mea..."

Nimic nu înseninează atmosfera de un tragism epic în care pînă şi dragostea cu împlinirile şi razele ei de lumină este întunecată de o stranie apologie a morţii. Nici amintirea gingăşiei şi a purităţii fetei, nici cea mai uşoară sugestie a trăiniciei sentimentului nu sînt tolerate în compoziţia nuvelei. Finalul cenzurează violent orice element în stare să strecoare o umbră de omagiu adus puterii sentimentelor umane, credinţei elementare în viaţă, în resursele acesteia: „După cîţiva zeci de paşi întorsei capul convins că voi vedea silueta albă a Floarei. Intunericul era neclintit, nepăsător, ca un mormînt!" In felul acesta, capitularea inginerului care încercase să se afirme ca un „apostol al unei noi filozofii faţă de moarte", este exprimată cu limpezime. Intenţiile cele mai frumoase de afirmare a unei concepţii optimiste se dovedesc incomparabil de şubrede în faţa mesajului confuz, fatalist, al nuvelei. Autorul găseşte parcă o savoare specifică în insistenţa asupra elementelor deprimante sau chiar lugubre care nimicesc orice încercări de ripostă umană în faţa morţii: „Cine are putere să înfrunte duhurile ce sălăşluiesc de mii de ani în galeriile umede? Moartea stă aici în fiecare piatră, în apele miloase care trec ca sîngele din trupul muntelui în întunericul gros şi fierbinte care te cuprinde şi te apasă, în faţa căruia eşti mai slab decît o gîză. Cînd omul este scos terciuit din fundul muntelui, el nu mai păstrează nimic din înfăţişarea unei fiinţe. Natura inertă se răzbună şi-l îmbracă în pulberea ei vînătă, îi pune un ochi de minereu sticlos şi oasele trecute prin cărnuri seamănă cu aşchiile de stîncă. Adus astfel la chipul şi soarta unei pietre, omul este pus într-un sac şi scos la lumină..." Este o stăruinţă obsedantă, asemenea unui straniu cult al morţii, care caracterizează în ansamblu atmosfera nuvelei. Voluptatea suferinţei, gesturile macabre amintesc o filozofie de tristă memorie.

Concluziile care se desprind din cercetarea unor nuvele ca „Filonul" şi „Drumul spre cer" se pot rezuma în observaţia că asemenea scrieri contravin elementelor obiective ale realităţii, deformează imaginea reală a contemporanilor noştri. Este regretabil ca un scriitor talentat să ajungă la o dezvoltare confuză a unor teme de importanţă hotărîtoare în ansamblul literaturii noastre.

Generalizarea ideologică şi artistică constituie un act de înaltă răspundere politică şi cetăţenească în creaţia literară. In aceasta, cititorul e îndreptăţit să afle dovada fermităţii politice a scriitorului, o luare de poziţie fără echivoc, răspicată, la un înalt nivel artistic.

Miron Dragu

VLADIMIR SOLOUHIN

(poet din U.R.S.S.)

CATRE LOCUITORII ÎNTREGULUI PĂMÎNT

— fragment —

Urcase aparatul în sfere-amețitoare,
În spațiile vaste de-un ordin aruncat.
Secretă era ruta și pe indicatoare
Curînd se-arată ținta și locul însemnat.
Deasupra lumii-n aripi motorul duce, sumbru,
Un concentrat al morții, de fier și de tăciune.
Pilot, de zboru-acesta, poți oare să fii mîndru?
Putea-vei să te bucuri de-această misiune?
În cîteva minute a morții neagră ceață,
O vei lansa în goluri spre ținta care-o știi.
Acolo e pămîntul. Acolo-s încă-n viață
Bărbați bătrîni și tineri și mame și copii.

. . . . . .

Diamantul în cărbune, prin veacuri, s-a schimbat
Și-a scăpărat în raze ca piatra de rubin
Tot astfel și-n gîndirea din om s-a-ntruchipat
Cristalul rațiunii senine-a lui Lenin.
Ea e stindardul nostru cu veșnice văpăi,
Cu el ne-apropiarăm de ținta noastră-naltă.
Noi știm că-ntreg pămîntul e-alăturea de noi.
Popoarele trezite se-adună laolaltă.
Pămîntul! Caucazul și holdele bogate
Neapole sau Gange, întinse mări albastre...
Nu-i poate-n universul din neguri depărtate
Planetă mai frumoasă prin lumile de astre!
Pămînt! Păduri de umbră, palate minunate,
Și antice coloane de marmură senină...
Dar moartea grea și neagră e gata fabricată
Cu grijă tăinuită, ferită de lumină...
Ostași ai vremii noastre, noi creștem din pămînt
Păduri cu dulce freamăt sau vița din podgorii.
Dar moartea-i fabricată, de-un ordin atîrnînd,
Și-ascunsă în hangare și-așteaptă zburătorii,
Și poate că motoare, din nou s-au înălțat
Luînd pe bord rezerve de combustibil iar,
Căci mai trăiesc cei care pilotului i-au dat
Nesăbuitul ordin, absurd, cumplit, barbar...
O, clasă muncitoare a-ntregului pămînt
Și voi, ce cu sudoare ogorul l-ați udat,
La luptă pentru viață; nu-i adevăr mai sfînt,
La luptă, căci pămîntul întreg e-amenințat!

În romîneşte de
Tașcu Gheorghiu

CONTINENTE

Șah-mat la diplomația războiului

Din miile de telegrame care sosesc în aceste zile de încordare a situației internaționale în urma intervenției armate colonialiste în Orientul Mijlociu, am reținut una, extrem de lapidară, caracterizînd cum nu se poate mai bine formidabila plăcere pe care o resimt oamenii de stat ai S.U.A. în fața perspectivei unei conferințe la nivel înalt.

Telegrama era transmisă din Washington de agenția Associated Press și suna așa: „Cu excepția izbucnirii unui război, lucrul pe care administrația Eisenhower îl dorește cel mai puțin în momentul de față este o conferință la nivel înalt, fie în cadrul, fie în afara O.N.U.".

Lăsînd la o parte expresia „cu excepția izbucnirii unui război" care e o figură de stil destinată a-l înfățișa în chip de porumbel pe domnul Dulles, circulînd acum ca inspector european via Bonn — Londra și asudînd să reînvie ceea ce nu mai poate fi reînviat — ruinele Pactului de la Bagdad — adevărul îl grăiește într-adevăr gura păcătosului.

Dar ceea ce se poate spune fără teamă în culise sau chiar „din surse diplomatice" prin intermediul agenților de presă nu e posibil să se spună în gura mare, în auzul întregii lumi și încă prin glasul conducătorilor oficiali ai unor guverne.

Pentru că există o opinie publică, pentru că există acele sute de milioane de pe tot globul, care deschid de cîteva ori pe zi butoanele aparatelor de radio și judecă cine vrea și cine nu vrea pace.

Furie, dispreț, neputință, pe toate le găsești într-o definiție, plastică pentru o anumită mentalitate transoceanică, asupra a ceea ce înseamnă opinie publică. Definiția a apărut acum cîteva zile în **New-York Times** și susține că opinia publică mondială, milioanele de oameni sînt niște „persoane naive care cred că există ceva supranatural care face ca chiar și cea mai grea problemă să poată fi rezolvată numai dacă șefii guvernelor țărilor principale reușesc să se întîlnească".

Sînteți naivi, domnilor de la **New-York Times**, dacă vă închipuiți că „persoanele naive" sînt atît de naive încît să nu priceapă toată farsa tragică dar și ridicolă pe care încearcă s-o joace pe scena întregului glob diplomația occidentală.

Nici pentru cea mai naivă dintre persoane nu mai e un secret faptul că S.U.A. și Anglia au condiționat conferința marilor puteri — propusă de Uniunea Sovietică — de desfășurarea ei în cadrul Consiliului de Securitate, cu gîndul că U.R.S.S. o va respinge.

Pentru nimeni nu mai e un secret că acceptarea acestei forme de conferință de către Uniunea Sovietică a fost o dureroasă surpriză pentru cercurile oficiale din S.U.A.

După o zi de buimăceală, au fost lansate diverse baloane de încercare pentru a pregăti terenul prielnic unei înmormîntări cu pompă a propriilor propuneri occidentale. S-a spus și s-a

SĂPTĂMÎNA

scris că data conferinței e prematură, că ea ar trebui „bine pregătită" și amînată la calendele grecești, că „în cercurile oficiale din Washington domnește pesimism asupra rezultatelor practice la care s-ar ajunge la o asemenea conferință", că la New-York există temeri în legătură cu asigurarea securității delegației sovietice; dar ce nu s-a mai spus și scris!

Nostim și grotesc în același timp ni se pare faptul că n-a fost cruțată nici persoana președintelui Eisenhower, asupra căruia, din motive tactice, a căzut o ploaie de aprecieri din cele mai puțin măgulitoare pentru un conducător de stat.

Ziarele britanice în special au excelat în lansarea unor formulări de-a dreptul jignitoare la adresa președintelui S.U.A.

Sunday Pictorial scria că „Ike nu este apt pentru conferința la înalt nivel" și adăuga cu subînțeles că „ideile președintelui sînt mai puțin precise, iar cuvintele sale sînt mai greu de urmărit", afirmație care ar ultragia chiar și pe un pensionar ce urmărește joaca păsărelelor în grădina publică.

Iar **Sunday Dispatch**, sub semnătura corespondentului său din New-York, mergea chiar mai departe, susținînd că „Dulles este de părere că faptul de a-l pune pe președintele Eisenhower — fără o ordine de zi — față în față cu Hrușciov, ar putea provoca un dezastru pe plan diplomatic pentru Statele Unite și supărări personale președintelui Eisenhower".

După cum se vede, în asemenea cazuri de forță majoră, amabilitatea diplomatică dintre conducătorii transoceanici e atîrnată undeva într-un cui și pusă bine la păstrare.

Dar au trecut zile și cercurile oficiale din S.U.A. și Anglia erau obligate să dea un răspuns **oficial** la mesajul lui N. S. Hrușciov. Desigur că în răspunsul lui Eisenhower nu se putea declara deschis că S.U.A. nu dorește o conferință la înalt nivel și atunci s-a recurs la un truc de duzină, afirmîndu-se că întîlnirea șefilor de guverne trebuie să aibă loc în cadrul unei ședințe a Consiliului de Securitate, în cadrul procedurii obișnuite, cu rezoluții, drept de veto etc. ceea ce, evident, va duce la un eșec.

Nu altcineva decît tot un ziar american **Washington Post** reproșa „tonul irascibil din noua notă adresată lui Hrușciov. Fără îndoială — scria ziarul — politica americană a suferit un insucces. Supărarea însă nu poate înlocui judecata calmă și trecerea la fapte. Mai este încă timp să se remedieze această lipsă de amabilitate, mai înainte ca ceea ce este în prezent un insucces să se transforme într-o înfrîngere uriașă.

Nota este a președintelui, dar tonul pare să fie acela al secretarului Dulles. Atitudinea lui Dulles față de participarea S.U.A. la întrunirea șefilor de guverne seamănă cu aceea a unui părinte grijuliu care caută să apere virtutea unei fete neștiutoare".

Pe bună dreptate, în mesajul de răspuns al tovarășului N. S. Hrușciov la noile note occidentale, se arată că în atitudinea S.U.A. și Angliei se observă o retragere a propriilor lor propuneri, subliniindu-se încă o dată că singura soluție este întrunirea unei conferințe a celor cinci mari puteri cu participarea secretarului general O.N.U. indiferent dacă ea are loc la New-York, Moscova, Geneva, Viena sau Paris. Noul mesaj adresat de N. S. Hrușciov puterilor occidentale vine în întîmpinarea propunerii pe care a exprimat-o guvernul francez în ultima sa notă.

Și de data aceasta propunerile U.R.S.S. stau în centrul atenției opiniei publice mondiale. Dialogul Est-Vest se desfășoară la lumina zilei, iar N. S. Hrușciov apare ca purtătorul de cuvînt al năzuințelor de pace exprimate de toate popoarele lumii. Diplomația S.U.A., condusă de Dulles, se demască încă o dată că se împotrivește cu încăpățînare oricărei propuneri de pace, voinței de independență a popoarelor din Asia și orice parte a globului, ceea ce făcea ca revista vest-germană **Der Spiegel** să scrie: „Nu ne vine a crede și totuși trebuie să constatăm că diplomația Washingtonului înțelege mai puține în politică decît mulți conducători de triburi în deșert".

Însă, mai mult ca niciodată în vreo epocă a istoriei, voința limpede exprimată a locuitorilor acestui pămînt are un rol hotărîtor asupra desfășurării evenimentelor internaționale.

Așa cum, de teama maselor, conducătorii transoceanici au fost obligați pînă acum să accepte formal ideea unei conferințe a marilor puteri, ei vor fi siliți s-o accepte într-adevăr, iar „persoanele naive" de care vorbea cu atîta dispreț **New-York Times** vor veghea ca această conferință să nu se soldeze cu un eșec, ci să ducă realmente la reglementarea conflictului armat din Orientul Mijlociu și la retragerea trupelor agresoare colonialiste.

Acum e șah, dar pînă la urmă va fi șah-mat la diplomația petrolului și războiului!

Ion Mihăileanu

Tzian Tzian — *„Șantier" (gravură în lemn)*

SCRIITORII SOVIETICI ÎNAINTEA CONGRESULUI

În continuarea discuțiilor de la rubrica consacrată întîmpinării congresului scriitorilor sovietici, despre care gazeta noastră a relatat în numărul trecut, în nr. 55, din 17 iulie, „Literaturnaia gazeta" publică un amplu articol al poetului Vladimir Solouhin, intitulat Poezia și timpul. Pornind de la ideea necesității imaginii artistice în exprimarea convingătoare a sentimentelor și combătînd iraționalismul în artă, autorul acestui articol își întemeiază argumentele pe faptul că poezia nu poate fi despărțită cu nici un chip de gîndire. Între ideea poetului și ceea ce înțelege cititorul din cuvintele cu care poetul încearcă să-și exprime ideea nu trebuie să existe prăpastie, și aceasta depinde de puterea poetului de a-și concretiza gîndirea și sentimentele în cuvintele cele mai potrivite. Chinurile creației provin de faptul din năzuința autorului unei opere de artă de a se face înțeles de ceilalți oameni, de a-și comunica ideea și sentimentul, intact. Ce anume e dator artistul să comunice oamenilor? Vl. Solouhin răspunde concret: timpul, adică timpul în care trăiește artistul, timpul înregistrat în eroii operelor de artă. Revenind la tema articolului său și vorbind de eroul liric al poeziei, Vl. Solouhin precizează că acesta este însuși poetul.

În ordinea ideilor din articol, Vl. Solouhin se oprește întîi asupra operei poetice a lui Alexandr Tvardovski, reliefîndu-i marile calități și subliniind: „Tocmai de aceea Tvardovski este cel mai important poet sovietic rus din anii 1930, 40, 50, pentru că cele mai de seamă, cele mai decisive evenimente din viața țării și poporului și-au găsit reflectarea optimă anume în poezia lui" și: „Viitorul istoric de peste veacuri, citind documentele procesului colectivizării și ale desfășurării Marelui Război pentru Apărarea Patriei, va lua apoi poemele lui Tvardovski și atunci va înțelege și va simți mai deplin gustul și parfumul timpului nostru". Vl. Solouhin precizează că Tvardovski nu este însă singurul poet care-și reprezintă epoca.

Trecînd apoi la forma prozodică a poeziei, și citînd numeroase exemple din poezia clasică și din cea contemporană, Vl. Solouhin arată că stăruitoarea căutare de a inova formele în sine nu este decît formalism, și că poetul autentic nu se străduiește, lucrîndu-și textul, decît să se facă mai bine simțit și înțeles de cititor. Aceste instrumente exterioare, aparținînd formalismului, nu fac decît să acopere golul de idei și simțăminte, sau să abată atenția cititorului de la conținut, cînd conținutul există. Vl. Solouhin nu interzice poeților exercițiile formale, dar le recomandă să și le facă acasă, în intimitate, cum fac atleții înainte de a ieși pe ring. Asemenea experiențe sînt valabile cînd poetul le face în intimitate spre a cuceri apoi simplitatea în formă și puterea de convingere a cititorului pe această cale a simplității.

Mai departe, autorul articolului din „Literaturnaia gazeta" respinge ideea că poeziile s-ar împărți în jurnalistice și nejurnalistice, întemeindu-și argumentul întîi pe exemplul lui Maiakovski. Sînt, zice Vl. Solouhin, numai versuri bune și versuri proaste. Poezia bună, adevărată, trebuie să răspundă celor mai acute evenimente contemporane. Această acuitate, această prezență a atitudinii politice nete n-a împiedicat de pildă „Divina comedie" a lui Dante să devină ceea ce a devenit pentru toate popoarele pămîntului. Poezia este politică oricînd. Iar „apolitismul, adaugă Vl. Solouhin, este și el politică".

Citînd pe marii poeți, pe Dante, pe Homer ș.a., Vladimir Solouhin trage concluzia firească a valorii atitudinii politice înțelese în marea poezie a omenirii și conchide că poeții trebuie să scrie astfel, ca și peste o mie de ani urmașii noștri să-și țină minte trecutul, să cunoască prin operele poeților timpul în care au fost scrise. Căci, cum spune Vl. Solouhin în ultimul capitol al articolului său, „arta este memoria omenirii".

★

La aceeași rubrică din numărul 88 (24 iulie) din „Literaturnaia gazeta" găsim, sub semnătura lui E. Reabcikov, o înflăcărată apărare a reportajului. Începînd cu o polemică, apărătorul acestui gen literar atît de răspîndit, de iubit și de specific pentru vremurile noastre, aduce în sprijinul argumentelor sale teoria și practica lui Maxim Gorki, el însuși apărător al reportajului și autor de minunate reportaje. E. Reabcikov chiar citează definiția perfectă dată de Gorki reportajului literar: un gen între schiță și darea de seamă. E. Reabcikov combate părerea că reportajul literar ar fi „cronică" (cronica în sens jurnalistic presupunînd relatarea seacă — spune el — a faptelor curente).

Citînd numeroasele pilde de excelente reportaje scrise de clasici și de marii scriitori contemporani, în încheiere, E. Reabcikov subliniază următoarele:

„Partidul comunist totdeauna le-a cerut scriitorilor și le cere o cunoaștere profundă a vieții. Reportajul literar ajută literatura să se afle în primele rînduri ale vieții. De aceea este important ca reportajul literar să se dezvolte, să crească, să se maturizeze, să-și desfacă aripile, și nu să fie despărțit de beletristică printr-un hotar".

P. I.

HERMANN HESSE (R.D.G.) — *Ilustrație la poezia sa „Pictorul zugrăvește o fabrică în vale"*

AGENDA

Sub auspiciile „Casei Pușkin" din Moscova a ieșit de sub tipar primul număr al revistei „Literatura rusă" care va publica studii și documente privind literatura clasică rusă. Revista va apare trimestrial.

Într-o editură daneză a fost dată publicității ultima parte a trilogiei „Morten cel roșu" de Martin Andersen-Nexö: romanul „Janeta" din care marele prozator nu a scris decît 15 capitole.

Revista londoneză „Recorded Folk Music" publică un articol al muzicologului A. L. Lloyd, intitulat „Muzica populară romînească în realitate și pe discuri". Autorul articolului subliniază marea originalitate și diversitatea de expresie a muzicii noastre populare, precum și calitatea bună a imprimărilor realizate de casa Electrecord.

Biblioteca Jagelloană din Varșovia, întemeiată în 1364, deține cel mai mare număr de incunabule. 11% din totalul incunabulelor din întreaga lume se află în depozitele ei.

Editura canadiană „Progress Books" din Toronto a publicat patru volume de traduceri din opera marelui clasic al literaturii chineze Lu-Sin.

În Norvegia a apărut cartea „Nordal Grieg, așa cum l-am cunoscut", scrisă de soția poetului. Volumul cuprinde numeroase documente inedite referitoare la viața și opera celui ce, luptînd ca aviator în armata sovietică, a căzut pentru eliberarea patriei sale de sub jugul hitlerist.

În Republica Arabă Unită s-au decernat premiile de stat pentru literatură pe anul 1957. Premiații sînt doi scriitori egipteni: N. Mahfuza, pentru romanele „Între două palate" și „Palatul pasiunilor", și dr. N. Hussein, pentru volumul „Satul nedreptății".

Editura Academiei de Științe a U.R.S.S. a editat celebra culegere de versuri chinezești din sec. XII—V i.e.n. intitulată „Șiking" („Cartea poeziei").

Editura italiană „Editori reuniti" a tipărit cel de-al XIV-lea volum al operelor lui Gorki. Volumul cuprinde romanul „Întreprinderile Artamonov".

Revista elvețiană „Cinemonde" anunță că Chaplin turnează un film în care va interpreta rolul lui Napoleon Bonaparte.

Profesorul suedez Erkand von Rofszen a publicat un articol în care cere schimbarea fundamentală a criteriilor de decernare a premiului Nobel pentru literatură. „Democratizarea neîntîrziată a sistemului e primul imperativ ce trebuie luat în seamă" scrie el.

La Moscova, în editura Goslitizdat, a apărut traducerea unui volum de povestiri ale scriitorului englez G. K. Chesterton.

LOCURI VECHI CU VIAȚĂ NOUĂ

Note de drum din R. D. Germană

După aproape douăzeci de ani, în zorii unei dimineți ploioase de vară, Berlinul m-a primit cu perspectivele uriașe ale străzilor, cu murmurul subpămîntean al U-bahnului și cu rănile tragice rămase în urma războiului. Acolo unde cîndva a fost viermuiala unui mare oraș, astăzi sînt, cît bate ochiul, locuri vagi acoperite de iarbă, străjuite de ruinele înalte ale unor clădiri oarbe, înnegrite de fum și flăcări. Berlinezii sînt și astăzi chemați, și răspund bucuroși, la muncă voluntară, pentru reconstruirea orașului lor, berlinezii angajați, ca întreaga Republică Democrată Germană, la construirea socialismului în țara lor. Ei nu mai văd decît ceea ce răsare nou sub mîna lor, sub efortul care readuce viața și aci ca și la Dresda — atît de asemănătoare Berlinului prin suferințe și ruine pricinuite de fascism. Acolo piața orașului și Zwingerul sînt iarăși în picioare. Și dacă urci pînă la încîntătorul „Weisser Hirsch", de unde peisajul Dresdei se desfășoară unic și miniatural în bucla Elbei, vezi scînteind edificiile cele noi în masele cenușii de ruine. O reînviere largă avînd ca temelie munca încordată și voința neclintită de a trăi în formele nobile ale avutului artistic se întinde deasupra întregii Germanii estice.

Dar Dresda și acum leagă încă inimile iubitorilor de frumos și creatorilor. Aci, într-o seară luminoasă, la marginea orașului, într-un cartier de grădini, într-o căsuță modestă unde podoaba esențială sînt florile și gîndurile, am fost ospătat de scriitoarea Auguste Lazar, o bătrînică sprintenă, inteligentă, cu o asociație multiplă și cu humor. De origină vieneză — ca și Helene Weigel soția lui Bertolt Brecht și continuatoarea în stil și chemare a activității trupei de la Berliner Ensemble — Auguste Lazar mi-a povestit o seară întreagă cu vervă impresiile unei călătorii de la Dresda la Moscova cu un T. U. Stabilită de mai bine de treizeci de ani la Dresda, ea a plecat în emigrație, din Germania lui Hitler în clipa în care era să fie arestată pentru vechile ei idei sociale, progresiste. Din tribulațiile unei aspre emigrări care a purtat-o prin multe țări, dar mai ales în Anglia, Auguste Lazar a scris astăzi o carte tumultuoasă, patetică și grațioasă în același timp, „Arabesken", editată la Dietz.

Cartea prezentată de toate vitrinele Republicii e pe sfîrșite. Un succes răsunător, de care vorbește cu modestie, aduce totuși un zîmbet de satisfacție pe buzele autoarei. De altfel cărțile prieteniei astăzi libere și renăscute merg împreună. Auguste Lazar e bună prietenă cu soții pictori Hans și Lea Grundig, a căror expoziție atrage întreg Berlinul pe Unter den Linden. Hans Grundig e și scriitor. Și cartea lui, tot de memorialistică din anii prigoanei și emigrării „Zwischen Karneval und Aschermittwoch" își împarte succesul cu cartea Augustei Lazar. Cercul acesta al intelectualității germane din Republică astăzi, emigranții de odinioară, se întregește cu critici ca Erwin Reiche, cu artiste ca Friedel Nowack, talentata interpretă de la Maxim Gorki-theater și cu atîți alți cari nu au altă dorință decît să îndrume tinerele generații și din ceea ce le oferă trecutul lor de luptă ca material de creație, dar mai ales din priveliștile muncii constructive din Germania progresistă de astăzi. Astfel întîlnești scriitori și artiști asociați tuturor eforturilor făcute de poporul german.

Dresda are firește și căsuță galbenă pe o stradă prăvălită, în care Schiller a scris „Don Carlos", are și galeria de tablouri reconstituită, și la Moritzburg, castelul insular, o expoziție permanentă în cinstea marii desenatoare Käthe Kollwitz, care urmărită de tragedia războiului cutreierînd întreaga țară, a venit să moară aci. Dar acțiuni mai noi scriitorești întovărășesc munca și o cîntă astăzi prețuitindeni.

Dacă pleci, de pildă, din Berlin și coborî spre răsărit, trecînd prin atît de crunt lovitul Franckfurt-pe-Oder, patria lui Kleist, și te îndrepți spre noul oraș Stalinstadt, creația totală a Republicii socialiste de azi, și poposești în acest oraș de muncitori, vei întîlni acolo, stabilită definitiv, în mijlocul lumii acesteia noi pe scriitoarea Maria Langner, autoarea romanului „Stahl". Bucuroasă de oaspeți ea împarte cu tine o salată verde și un pahar de bere în eleganta sală a restaurantului comun, stînd însă ca pe ghimpi căci are de urmărit—pentru informarea ei sau inițierea unui tînăr, — cine știe ce întîmplare care nu trebuie să-i scape. Maria Langner ascultă de ani de zile, cu pasiune, inima orașului acesta de tineri muncitori, așezare ce crește neîncetat. Și părăsindu-te, în fugă, te invită la o cafea, la etajul al treilea, cu balcon, în una din clădirile ce adăpostesc pe muncitorii de la noua întreprindere siderurgică. Stalinstadt pornit în construcție abia din 1951, e semnul încrederii și prieteniei între popoare, pentrucă numai cîțiva kilometri îl despart de granița poloneză. Orașul crește pe un plan chibzuit. Au deja o mare și spațioasă sală de teatru botezată cu numele dramaturgului progresist Friedrich Wolf. E o sală elegantă și confortabilă care seamănă mult cu teatrul de la Leipzig, reconstruit. În planul cel nou, o altă sală și mai mare îi va lua locul. Caracteristica uimitoare a acestui oraș este că nici un locuitor nu este trecut de treizeci de ani. Au fost tineri cînd au venit în pionierat aci din toate părțile — fete și băieți — de la cîmp, din fabrici, de la pescărie — și azi sînt părinți. Frumoasă e sala în care se leagă căsătoriile acestui neam de oameni tineri, muncitori liberi, harnicii constructori ai socialismului german. Deosebit de interesante sînt școlile împodobite cu fîntîni care în faianță colorată poartă, după vîrste, fie poveștile lui Münchhausen, fie mitologie greacă și germanică. Este o școală unde am văzut pe copii neputîndu-se despărți de locul învățăturii, care prin climat și metode a ajuns un loc de atracție pentru toate vîrstele.

Firește că nu numai Maria Langner se străduiește să traducă în valori literare viața nouă din Stalinstadt. Aspectele creșterii și ale muncii de aci au dat și alte opere literare. Astfel „Helle Nächte" a lui Karl Mundstock și „Roheisen" a lui Hans Marschwitza fac parte din darurile literare ale acestei experiențe izbutite de noi așezări.

Pentru veselie și bucurie de viață nimic nu este uitat. Pe un monticul ce domină orașul în cadrul unei săli festive se cîntă și se dansează. De-acolo ochiul prinde departe pînă înspre Fürstenberg, așezare ce va fi desigur înglobată noului oraș în dezvoltare (astăzi are 18.000 de locuitori) înspre Canalul Oder-Spreea și înspre dealurile molatece și albăstrii ale Poloniei.

În clocotul acesta de viață uiți ruinele Dresdei și ale Berlinului și urîciunea morală și ura dementă a fascismului care le-a pricinuit. Acum în țara asta de muncă încordată sînt prefaceri mari, spre o zi de mîine mai bună pentru care lucrează știința, tehnica, arta și întregul popor din Republica Democrată Germană.

Ion Marin Sadoveanu

Director: Acad. ZAHARIA STANCU. Colegiul redacțional: Acad. MIHAI BENIUC, MARCEL BRESLAȘU, EUSEBIU CAMILAR, membru corespondent al Academiei R.P.R.; **PAUL GEORGESCU (redactor-șef); EUGEN JEBELEANU,** membru corespondent al Academiei R.P.R.; **GEORGE MACOVESCU, ION MIHAILEANU, V. MINDRA (redactor-șef adjunct); MIHAIL PETROVEANU (redactor-șef adjunct); CICERONE THEODORESCU, ION VITNER.**

REDACȚIA: București — B-dul Ana Ipătescu 15, Telefon: 2.74.26; 1.39.36; 1.50.17, ADMINISTRAȚIA: Șos. Kiseleff nr. 10 Telefon: 7.79.46 ABONAMENTE: 3 luni 6,50 lei; 6 luni 13 lei; 1 an 26 lei. Tiparul: Întreprinderea Poligrafică nr. 2, Str. Brezoianu 23—25 XXIII